

T.C
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

1993 YILI SONRASINDA TÜRKİYE-İSRAİL ASKERİ İLİŞKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Bashar BELAL

Tez Danışmanı
Dr. Poyraz GÜRSON

Ankara-2012

T.C
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

1993 YILI SONRASINDA TÜRKİYE-İSRAİL ASKERİ İLİŞKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Bashar BELAL

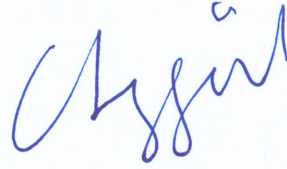
Tez Danışmanı
Dr. Poyraz GÜRSON

Ankara-2012

ATILIM ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

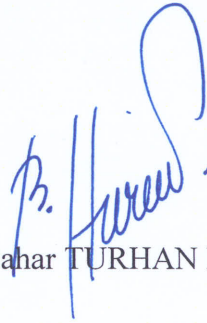
Bashar BELAL tarafından hazırlanan “1993 Yılı Sonrasında Türkiye-İsrail Askeri İlişkileri” başlıklı bu çalışma, 31.05.2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Fakültesi Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Cenk AYGÜL (Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Poyraz GÜRSON (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. A. Bahar TURHAN HURMİ (Üye)

ÖNSÖZ

Bu çalışma 1993 yılından başlayarak Türkiye-İsrail askeri ilişkilerinin doğasını ve hedeflerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu ilişkiler çerçevesinde İsrail, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne modernizasyon konusunda gerekli hizmeti verip Türk ordusuna çeşitli silah türleri vermiştir. Bu arada savunma sanayi alanında çok sayıda ortak proje gerçekleştirmiş ve ortak askeri tatbikatlar yapılmıştır. Bunlara ek olarak güvenlik ve istihbarat konularında iki ülke askeri kurumları iş birliğine gitmiştir. Bu konuları ele alan bu çalışma ayrıca anılan ilişkiler Arap ve İslam dünyasının ulusal güvenliklerine yönelik oluşturduğu risklere de değinmiştir. Sonuç olarak bu çalışmada İsrail Türk askeri ilişkilerinin bir pakt ilişkisi olup stratejik bağları anlamında Arap ve İslam dünyasının ulusal güvenliklerine olumsuz etkileri söz konusu olup bu olumsuz etkinin devam ettiği sonucuna da varılmıştır.

Tez çalışmam sırasında gereken her tür bilgi ve belge ile bana yardımcı olan ve yönlendirmelerde bulunan Sayın hocam Dr.Poyraz Gürson'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İçindekiler	
Önsöz.....	i
İçindekiler.....	ii
Giriş.....	1
Birinci Bölüm: Türkiye İsrail İlişkilerinin Dönemleri.....	3
1.1 İsrail'in Devletleşmesinden Önceki Dönem.....	3
1.2 Türkiye-İsrail Diplomatik İlişkileri.....	4
1.3 Ada Konusu.....	7
1.4 1967 ve 1973 Arap- İsrail Savaşları Sırasında Türkiye'nin Tutumu.....	8
1.5 12 Eylül Müdahalesi ve Türk Dış Politikasına Etkileri.....	12
1.6 Körfez Savaşı, Ortadoğu Barış Süreci ve İkili İlişkiler.....	13
1.7 Türkiye ile İsrail Arasındaki Ekonomik İşbirliği.....	19
1.8 Türkiye de Yabancılara Toprak Satışı (İsrail).....	24
İkinci Bölüm: Türkiye ile İsrail Arasındaki Askeri İlişkilerinin Başlangıcı ve Gelişimi... ..	28
2.1 Türkiye'nin Amaç ve Gerekçeleri.....	30
2.1.1 Türkiye'nin Bölgesel Rolünün Desteklenmesi.....	32
2.1.2 Türkiye İle İsrail Arasındaki Siyasi, Ekonomik, Kültürel Ve Sosyal İlişkiler	32
2.1.3 Amerikan Siyasetinde Türkiye'nin Konumu.....	32
2.2 İsrail'in Amaç ve Gerekçeleri.....	32
2.2.1 Suriye ve İran Üzerinde Baskı Kurmak.....	33
2.2.2 Türkiye'nin Strateji ve Askeri Niteliğinden Yararlanma.....	33
2.2.3 Bölgesel Rolünü Destekleme.....	34
2.2.4 Türkiye'nin Ekonomik Fırsatlarından Yararlanma.....	34
2.3 ABD'nin Amaç ve Gerekçeleri.....	34
Üçüncü Bölüm: Askeri İşbirliği Alanlar.....	36
3.1 İsrail'den Türkiye'ye Silah Satışı.....	36
3.2 Türk Silahlı Kuvvetleri'nin İsrail Tarafından Modernizasyonu.....	37
3.3 Ortak Savunma Sanayisi.....	38

3.4 Ortak Askeri Eğitim ve Tatbikatlar.....	39
3.4.1 Hava Eğitim ve Tatbikatları.....	39
3.4.2 Deniz Tatbikatlar.....	41
3.5 Stratejik İşbirliği Komisyonu.....	43
3.6 Türkiye ile İsrail Arasında Diğer Konulardaki İşbirliği.....	46
3.7 İstihbarat ve Güvenlik İşbirliği.....	47
3.8 Komşu Ülkelerde Yaşanan Askeri Gelişmelerin Takip Edilmesine Yönelik İstihbarat ve Güvenlik İşbirliği.....	50
3.9 Bölgesel İşbirliği Projeleri.....	51
Dördüncü Bölüm: İsrail-Türkiye Askeri İşbirliğinin Bölgesel Güvenliğe Karşı Oluşturduğu Tehditler	53
4.1 Türkiye-İsrail İlişkilerinin Doğası.....	53
4.2 Ortadoğu’da Güç Dengesinin Değişmesi.....	54
4.3 Arap ve İslam Ülkelerine Tehdit ve Baskı Uygulama.....	54
Beşinci Bölüm: Türkiye-İsrail Askeri Güvenlik ve İşbirliği Anlaşması.....	55
5.1 Diğer Ülkelerin Gücünü Kırmak İçin Bölgesel Rolünü Destekleme.....	55
5.2 Türkiye-İsrail İttifakının Suriye Üzerinde Baskı ve Tehdit Oluşturması.....	56
5.3 Türkiye-İsrail İttifakının Arap ve İslam Ülkelerinin Güvenliğine Etkileri.....	56
5.3.1 İsrail’in Türk Topraklarını ve Hava Sahasını Kullanmasının Caydırıcılık Yaratması.....	56
5.3.2 İsrail-Türkiye İttifakının Suriye’yi Kısıkaca Alması.....	57
5.3.3 Arap ve İslam Coğrafyasında Korku Yaratması.....	57
5.3.4 Amerikan Sömürgeciliğine Hizmet Etme.....	57
Altıncı Bölüm: İsrail-Türkiye Askeri İşbirliğine Karşı Arap ve İslam Ülkelerinin Tutumları.....	58
6.1 Suriye’nin Tutumu.....	58
6.2 Mısır’ın Tutumu.....	60
6.3 İran’ın Tutumu.....	61

6.4 Diğer Arap Ülkelerinin Tutumları.....	61
Yedinci Bölüm: AK PARTİ HÜKÜMETİ DÖNEMİNDE TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİ	
ETKİLEYEN NEDENLER.....	64
7.1 Palmer Raporu.....	68
7.2 Türkiye'nin Tepkisi ve Yaptırımlar.....	70
7.3 Dünya Basınında Yer Alan Yorumlar.....	75
7.4 Türkiye'nin Yaptırımlarının Nedenleri.....	77
Sekizinci Bölüm: Wikileaks Belgelerinde Türkiye-İsrail İlişkileri.....	
8.1 Türkiye ve İsrail'in Bir Flört Geçmişi Var.....	81
8.2 Askerden Askere Bağlar İlişkisi Yeni Seviyelere Çıkardı.....	82
8.3 Ancak Balayı İkinci İntifada İle Sona Erdi.....	82
8.4 Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Yeni İlişkilere Girmeye Başladı.....	83
8.5 İlişki Devam Ediyor.....	84
8.6 İkili İş İlişkileri Anahtar Rol Oynuyor.....	85
8.7 Kuralına Uygun: Fırtına, Geçici Bir Sükûnet, Sonra Hafif Rüzgar.....	86
8.8 Sorunlar Erdoğan'dan Kaynaklanıyor.....	88
Dokuzuncu Bölüm: Sonuç ve Değerlendirme.....	
10. Kaynakça.....	94
11. Türkçe Özet.....	96
12. İngilizce Özet.....	97

GİRİŞ

1993 yılından günümüze kadarki dönemde, Türkiye-İsrail askeri ilişkileri giderek güçlenmiştir. Ancak Türkiye ve İsrail’de mevcut hükümetlerin politikaları, kamuoylarının bakış açısı, Filistin sorunu gibi etkenlere bağlı olarak, son birkaç yılda iki ülke arasındaki siyasi ilişkiler belirgin biçimde bozulmuştur. Askeri ilişkiler siyasi ilişkilerin gölgesinde kalmış ve duraklamıştır.

Siyasi istikrarsızlıkların her zaman yoğun olduğu bir coğrafyada bulunan Türkiye ulusal savunmasına gereken önemi vermek durumundadır. İsrail ulusal savunma teknolojileri alanında önde gelen bir ülkedir ve teknoloji ihracatçısıdır. Bundan dolayı, son dönemde iki ülke arasındaki siyasi ilişkilerin bozulmasına rağmen, Türkiye’nin artan teknoloji ihtiyacına bağlı olarak askeri ilişkileri yeniden güçlendirecektir.

Tezin amacı Türkiye’deki ekonomik ve siyasi koşulların, askeri işbirliği üzerindeki etkilerini irdelemek ve Türkiye-İsrail askeri ilişkilerinin gelecekteki durumuna ilişkin çıkarımlarda bulunmaktır.

Tezin önemi, Türk savunma sanayisinde İsrail kaynaklı teknolojinin yer tutmasından kaynaklanmaktadır.

Bu tez Türkiye-İsrail ilişkilerinin 1993 yılından günümüze kadarki durumunu, gelecekte alması muhtemel biçimini ve bu unsurların Türkiye ile İsrail ilişkilerine etkilerini değerlendirecek ve bu yolla uluslararası ilişkilere katkı sağlayacaktır.

Tez çalışmalarının aşamaları olarak aşağıda belirtilen varsayımlar üzerine kurulmuştur:

- Türkiye-İsrail askeri işbirliğinin düzeyi Türkiye’nin savunma alanındaki teknoloji ihtiyacı ile bağlantılıdır.
- Türkiye’nin teknoloji ihtiyacının yanı sıra, siyasi ve ekonomik koşulları da İsrail ile askeri işbirliğinin düzeyini etkilemektedir ve gelecekte de etkilemeye devam edecektir.

- Askeri işbirliği alanları.
- Güvenlik ve istihbarat alanlarında işbirliği.
- Arap ülkeleri, Araplığı ve İran'ın konuya bakışları.
- Son dönemde iki ülke arasındaki siyasi ilişkilerinin bozulmasına rağmen, Türkiye'nin artan teknoloji ihtiyacına bağlı olarak askeri ilişkilerini yenide güçlendirecektir.
- Türkiye-İsrail askeri işbirliğinin gelecekte alacağı biçim ve ulaşacağı düzey, Türkiye, İsrail ve Ortadoğu ülkelerinin dış politikalarını şekillendirmesinde etkili olacaktır.

Türkiye ve İsrail köklü birer kültür mirasına sahip olmalarına karşın kendilerini buldukları coğrafyada komşularından farklı hisseden iki devlettir. Her ikisi de laik ve demokratik bir yönetim sistemini benimsemişlerdir. Ekonomileri dünya para piyasalarıyla bütünleşmiş bir yapıya sahiptir. Ortadoğu coğrafyasının puslu havasında, çevrelerinde güvenebilecekleri komşuları yoktur. Sürekli değişen konjonktür karşısında etkin bir güvenlik ve dış politika belirleme yoluna gitmişlerdir.

Bu nedenlerden ötürü, Soğuk Savaşın bitiminden itibaren daha belirgin hale gelen bölgesel istikrarsızlıklar her iki ülkeyi de yakınlaşmaya itmiştir. Ortadoğu bölgesindeki önemli iki devletin yakınlaşması, Türkiye- İsrail ilişkisi, siyasi ve ekonomik olarak stratejik seviyelere çıkmış ve her iki taraf için gelip geçici bir heves olmamış, aksine önemli ulusal çıkarlara dayanan uzun soluklu bir yakınlaşma haline dönüşmüştür. Bu stratejik ittifak Türk dış politikasının ve Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik siyasetinin belirlenmesinde rol oynayan en önemli unsurlarından biri olmuştur.

Soğuk Savaş sonrasında iki ülke arasındaki yakınlaşmaya zemin hazırlayan etkenlerin ışığında, Türkiye ile İsrail devleti arasındaki ilişkilerin günümüzde nasıl bir seyir izlediği ve gelecekte hangi yönde gelişme göstereceği hususları bu çalışmanın hazırlanması sırasında ana sorun alanlarını meydana getirmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİNİN DÖNEMLERİ

1.1 İSRAİL'İN DEVLETLEŞMESİNDEN ÖNCEKİ DÖNEM

31 Mart 1492 günü İspanya'nın Yahudileri kovma kararıyla bu ülkede yaşayan Yahudiler zor durumda kalmıştır. Bu ferman üzerine 300 bine yakın Yahudi İspanya'yı terk etmek zorunda kalmıştır. Bu durum karşısında tamamen yok olma noktasına yaklaşmış olan İspanya Yahudilerine Osmanlı İmparatorluğu kapılarını açmıştır. 1897 yılında İsviçre'nin Basel kentinde ilk Siyonist kongre toplanana kadar, yaklaşık on sekiz yüzyıl boyunca “vaat edilmiş topraklara” dönme umudunu içinde barındıran, dünyanın çeşitli bölgelerine yayılmış ve Filistin toprakları üzerinde dağınık gruplar halinde yaşayan Yahudiler, kendilerine ait bir devlet kurmaya yönelik politik bir adımı hiç bu kadar somut bir şekilde atmamıştır.¹

1897 yılında Basel'de ortaya çıkan dünya Siyonist organizasyonu adlı oluşum, Yahudi bir Filistin oluşturma adına yapılacak, organize politik hareketi üstlenmiştir ve ilk olarak 1898 yılında, II. Kaiser Wilhelm'in desteğini de alarak, Yahudilerin Filistin toprakları üzerinde, resmi olarak tanınacak bir yerleşim oluşumunu Sultan II Abdülhamit'e sunmuş, fakat onaylatma girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Dolayısıyla, dünya Siyonist organizasyonu, başarısızlığa uğramış gibi görünse de ekonomik ve finansal açıdan fikirlerini ve davalarını destekleyici yapılanmalara gitmişlerdir². Bu yapılanmalar arasında, milli Yahudi fonu, İngiliz-Filistin bankası, Filistin Vakfı Fonu (Palestine Foundation Fund, 1920) bulunmaktadır. I. Dünya Savaşı sonrasında Filistin topraklarının İngilizlerin eline geçmesi üzerine, İngiliz hükümeti 2 Kasım 1917 tarihinde Balfour Bildirisi'ni yayınlamıştır. Bu bildiriye göre Yahudi olmayan halkların korunması kaydı ile Filistin topraklarında Yahudiler devletleşecek³. Balfour bildirisi özü itibarıyla “İngilizler' in Filistin'de Yahudiler için bir yurt oluşturmaya desteklerini bildiren bir mektup”tur. İngiltere Dışişleri Bakanı A.J. Balfour, Osmanlı Devleti'nin elinde bulunan söz konusu bölgede İngiliz denetiminin sağlanmasını öngörmüştür.

1- Dr.Nourel-Din,Mohammad,değişim sürecindeki Türkiye.1997,Lübnan.s177

2- Dr Poyraz Gürson, Suriye-201, atılım üniversitesi-Ankara,s.24

3- Gürson . ,s.16

Balfour, “Filistin’de bulunan, Yahudi olmayan toplulukların medeni ve dinsel haklarına ya da Yahudilerin bir başka ülkedeki haklarına ve siyasal statülerine zarar getirebilecek hiçbir gelişmeye yol açmayacağını anlaşılması koşuluyla majestelerinin hükümetinin Filistin’de Yahudi halkı için bir ulusal yurt kurulmasını olumlu karşılayacağını ve bu amaca erişilmesini kolaylaştırmak için çaba göstereceğini” vurgulamıştır. Bildiri “Filistin’de yaşayan ve Yahudi olmayan toplulukların yurttaşlık haklarını ve dinsel özgürlüklerini zedeleyecek hiçbir şeyin yapılamayacağını” vurgulamıştır.

İngilizler bu bildiriyle Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Yahudi kamuoyunu itilaf devletlerinin yanına çekmeyi amaçlamışlardır. İngiltere’ye bağlı Yahudi topluluğunun Filistin’e yerleştirilerek Süveyş Kanalı’nın ve Hindistan yolunun korunacağı düşünülmüştür. Mektubun yazılmasından bir ay kadar zaman sonra Kudüs düşmüş, bütün bölge İngiltere’nin denetimine girmiştir⁴. Bu nedenle Balfour bildirisi, Filistin’de bir Yahudi yerleşimi oluşturmaya yönelik, uluslararası alanda kabul gören ilk adım olarak nitelendirilmektedir. İtalya’nın Remo kentinde, I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı Devleti’nin eski topraklarının geleceğini kararlaştırmak üzere, 19–26 Nisan 1920 tarihleri arasında gerçekleşen ittifak devletleri ve bağlı güçlerin yüksek Konseyi toplantısında da, Filistin’in, manda olarak, İngiliz himayesine katılması kararlaştırılmış ve Balfour bildirisi güçlendirilmiştir. Filistin’in İngiliz himayesine geçişi, 30 Haziran 1922 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri kongresi tarafından da kabul edilmiştir. Nihayet, 14 Mayıs 1948’de İsrail Devleti’nin kurulduğu açıklanmıştır.⁵

1.2 TÜRKİYE-İSRAİL DİPLOMATİK İLİŞKİLERİ

İsrail Türkiye ile hemen diplomatik ilişki kurmak istemişse de, bunda başarılı olamamıştır. İsrail’in Batı’nın desteğini arkasına alması ve Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerini geliştirmesi, Türkiye’nin İsrail’i tanımada etken faktör olmuştur.

4-Sönmezoğlu, Faruk. *II. Dünya Savaşı’ndan Günümüze Türk Dış Politikası*, İstanbul, 2006.S.185-187

5- Gürson ., S.25

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Kore'ye ilişkin aldığı karara, İsrail'in destek vermesi Türk- İsrail Ticaret Antlaşması'nın imzalanmasıyla sonuçlanmıştır. İsrail'i tanıma sürecinde Türkiye'nin İsrail ve Arap politikası, Sovyet tehdidi algılaması ve Avrupalı olma mücadelesiyle bağlantılıdır. Sovyet korkusu Türkiye'yi Batı kurumlarına üye olmaya zorlamıştır. NATO'ya katılma ve Batı ile bütünleşme çabalarının bir parçası olarak, Türkiye tanıma ve ilişki kurma kararlarını vermiş, 28 Mayıs 1949'da İsrail'i tanımış ve bu ülke ile diplomatik ilişki kurmuştur.

Türkiye'nin bu dönemdeki Ortadoğu politikası Batı'dan beklentilerin ve bu beklentilerin getirdiği yükümlülükler açısından değerlendirilmiştir. Bu çabalar kısa zamanda sonuç vermiş, hem iki ülke ticareti gelişmiş, hem de Türkiye İsrail'e ilgi duymaya başlamıştır. Bunda baş etken Amerika'daki Yahudi lobisidir. Bu sayede Türkiye'nin İsrail ve Yahudi lobisinden beklentileri olmuştur. Üç ana konuda, Türkiye İsrail'den NATO'ya girişini kolaylaştırmak, Kıbrıs konusundaki görüşlerini dünya basınına sunmak ve Amerika Birleşik Devleti'nin yardımlarından pay alabilmek için yardım talep etmiştir. Asıl anlaşmazlık Türkiye ile Arap ülkeleri arasında 1950 yılında "Bağdat Paketi"nin kurulması ve bunu takip eden gelişmeler ile yaşanmıştır. Bağdat Paketi, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'nin desteğiyle, Türkiye, Irak, İran ve Pakistan tarafından Sovyet tehlikesine karşı kurulmuştur.

Paktın kurulmasının temel parametrelerinin, İngiltere'nin yeni oluşmaya başlayan Nasır'ın Arap birliği politikasını önlemek, Adnan Menderes'in Ortadoğu'da Türkiye'nin aktif dış politika izleyerek ön plana çıkma hevesi, Amerika'nın özellikle Sovyetler'e karşı Ortadoğu bölgesinde güvenliğin sağlanması olduğunu söyleyebiliriz.

Bağdat Paketi ilk olarak Mısır ve Suriye tarafından tepki ile karşılanmıştır. İsrail yönetimi de paktı olumsuz bir gelişme olarak değerlendirmiştir. Bu gelişmeler ışığında Mısır lideri Nasır, Süveyş Kanalı'nı millileştirme kararı alarak, bölgede yeni bir bunalım başlatmıştır. Ote yandan Fransa, İngiltere ve İsrail, Nasır'ın millileştirme kararına karşı işbirliğine gitmiş ve silahla karşılık verme yolunu seçmiştir.

Türkiye Süveyş Kanalı krizinden sonra Bağdat Paktı'nın diğer ülkeleri gibi İsrail' i kınamış ve 1950 yılında elçi düzeyine çıkarttığı Tel-Aviv' deki temsilcisini geri çağırıştır. Sonuç olarak, Türkiye İsrail ile ilişkilerini tam olarak kesmemiş, Tel-Aviv'e bir maslahatgüzar yollamıştır.⁶ Türkiye'nin bu tavrının nedeni “.. Süveyş olayları sırasında Batı'yı destekleyen tutumu ile gücendirdiği Arap devletlerini, özellikle Mısır'ı kazanmaya yönelik davranışlardır.” Ancak Türkiye'nin bu politikası iki tarafa da yaranamamıştır.

1958 yılında Irak'taki yönetime karşı askerler tarafından düzenlenen kanlı devrim sonucunda, Bağdat Paktı'nın çözülme süreci başlamış; sonrasında ABD tarafından desteklenen karargahı Ankara'da bulunan CENTO'ya dönüşmüş, ancak fazla uzun ömürlü olmamış, 27 Mayıs 1960 tarihinde Türkiye'de Menderes hükümeti' ne karşı düzenlenen askeri darbe ile ömrünü tamamlamıştır. 1956 Kanal Savaşı'ndan sonra İngiltere'nin Ortadoğu'da yanlış ve istikrarsız politikalar izlemesinin de etkisinde Amerika Birleşik Devletleri 1957 yılında Eisenhower Doktrini'ni bölgeye tatbik ederek, Sovyetler'e karşı bir denge oluşturmaya yönelmiştir.⁷

Türkiye'nin 1957 Eisenhower Doktrini'ni desteklemesi, 1957 yılında Suriye'ye, 1958 yılında Irak'a yönelik çeşitli politikaları ve Amerika Birleşik Devletleri'ne 1958 yılında yaşanan Lübnan Krizinde Adana'da NATO üssünün kullanımına izin vermesi bölgede Sovyet yanlısı mihrakları harekete geçirmiş, Türkiye'ye yönelik muhalefetin sesi yükselmeye başlamıştır. 1950'lerin sonlarına doğru Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler sonucunda ortaya çıkan koşullar, Türkiye ve İsrail'i tekrar birbirine yakınlaştırmıştır. İsrail lideri David Ben Gurion ile Adnan Menderes arasında “Periferi Paktı” adı verilen gizli bir antlaşma imzalanmıştır. Bu pakt, Türkiye'nin Arap devletlerine olan güvensizliğinin bir sembolüdür. İsrail bölgede tek demokratik ve laik ülke olması ve başarılı kalkınma hamlesiyle Türk seçkinlerini etkilemiş ve bu dönem Türkiye-İsrail ilişkileri açısından elverişli bir dönem olmuştur.

6- Nourel-din., s.273-281

7- Hasan Bakr Ahmmet, *Türkiye-Arap ilişkileri, Bugünü ve geleceği*, 2000, s19-20

İsrail açısından bakıldığında ise, bölgesel stratejisi gereği Ortadoğu sorunsalına Arap olmayan Ortadoğu aktörlerinin katılımını sağlayarak, bu aktörlerin Arap ülkeleriyle yaşadığı çelişkilerden faydalanarak manevra alanını genişletmiştir. 1950-1960 yılları arasında İsrail'e yönelik Türk dış politikasının Batı çizgisinde tek yönlü olarak seyrettiğini söylememiz mümkündür.

1.3 ADA KONUSU

1960 İhtilali sonrası Türkiye'deki yeni liderler, tek yönlü batı eğilimli dış politikayı iki dış kaynakla gelişmenin yarattığı etkiyle sorgulamaya başlamışlardır. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Johnson'ın Kıbrıs Kriziyle ilgili Türkiye'yi destekleme yolundaki isteksizliğini ve NATO ile ilgili olmayan operasyonlarda Amerikan silahlarının kullanılmaması isteğini belirten mektup, Türk kamuoyunda büyük tepki uyandırmıştır. Bu olayların Türk dış politikası davranışı için üç önemli sonucu olmuştur. Bunlardan ilki, Türkiye'nin, yakınlaşma adına Sovyetler Birliği'yle geleneksel soğuk ilişkilere dayalı dış politikasından vazgeçmiş olmasıdır.

İkincisi, Türkiye'nin özellikle silah tedariki programlarında Kıbrıs'a askeri müdahaleyi neticede mümkün kılacak tarzda çıkan üçüncü dünya ve bağlantısızlar hareketi ile ilişkilerini geliştirmeyi başaramadığını fark etmiş olmasıdır. 1964 tarihinden sonra, Türk-Arap ve Türk- İsrail ilişkileri bu gelişmelerin ortaklaşa etkisiyle belirlenmiştir.

Yeni strateji Arap devletleri ve içindeki kırılmaları azaltma esası üzerine kurulmuştur. Kıbrıs Krizi Türkiye'nin genelde batı ile ilişkilerinin bir uzantısı olarak yürütülen İsrail politikasında kimi değişikliklere neden olmuştur. Çünkü gerek Johnson mektubu gerek de Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yıllarca hizmet verdiği Batı bloğu tarafından yalnız bırakılması üzerine Türk dış politikası TBMM tarafından sert eleştirilere maruz kalmıştır⁸.

Özellikle dolaylı yardımın Müslüman ülkelerden gelmesi bu eleştirilerin yükselmesini etkilemiştir. Dönemin Dışişleri Bakanı Hasan Esat Işık'ın dış politikanın NATO ilişkilerinin bir türevi olmaktan çıkarılıp çok taraflılığa yönelmesinde önemli rolü vardır. Bu durum Türk-Arap ilişkilerinin tekrar gözden geçirilmesine, Türk-Batı ve Türk-İsrail ilişkilerinde daha temkinli ve dengeli bir politika izlenmesine sebebiyet vermiştir.⁹

1.4 1967 VE 1973 ARAP-İSRAİL SAVAŞLARI SIRASINDA TÜRKİYE'NİN İZLEDİĞİ TUTUM

Türkiye'nin izlediği yeni dış politika stratejisi, 1967 Arap-İsrail Savaşı sırasında uygulama alanı bulmuş, Türkiye Arap ülkeleriyle ilişkilerini yeniden değerlendirme fırsatı yakalamıştır.

Türkiye savaş esnasında Amerikan askerlerinin Adana askeri üssünü kullanarak İsrail'e yardım etmesine izin vermemiştir. Türk Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, şu cümleleri dile getirerek Araplara güvence vermiştir: "Türkiye'deki askeri üsler, oldubitti yoluyla Araplara karşı kullanılmayacaktır". Daha sonra İsrail'in geniş Arap topraklarını işgali kesinlik kazanınca, "Türkiye'nin güç kullanımı ile toprak kazanımına karşı olduğunu" duyurmuştur.

Bu gelişmelere ek olarak Türkiye'nin Arap ülkelere yönelik insani yardım projelerine etkin olarak katılması dikkat çekmiştir. Türkiye savaşın yaralarını sarabilmek amacıyla Arap ülkelere yönelik olarak yiyecek, giyecek ve ilaç yardımında bulunmuştur.

Türkiye'nin bu girişimleri Arap dünyasında memnuniyetle karşılanmış, geniş yankı uyandırmış ve bu gelişmelerin sonucu olarak Türkiye 1967 Savaşı'nı takip eden kısa petrol ambargosunun dışında tutulmuştur. Tüm bu süreç içerisinde Türkiye bir yandan da Türk- İsrail ilişkilerinin devam etmesine ve zarar görmemesine de gayret etmiştir.

9- Sönmezoğlu ., s,362-363

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun aldığı 242 sayılı kararın geçmesinde Türkiye Araplarla beraber tavır almıştır. Karara göre İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesi yönünde çağrıda bulunan devletler tarafında yer alan Türkiye, bununla birlikte tüm bölgesel devletlerin güvenli sınırlar içerisinde yaşama hakkını tanıdığını vurgulamış ve kararın İsrail'i saldırgan bir devlet olarak tanımlayan birinci maddesine, ikili ilişkilere zarar vermemek için çekince koymuştur.

1967 Arap-İsrail Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin Arap komşularıyla ilişkilerini geliştirme yanlısı bir politika izlemesinin altında yatan birinci neden, Amerika Birleşik Devletleri'nden Kıbrıs sorununda beklediği desteği görememesidir.

Arap-İsrail (1967) çatışmalarının ilk kıvılcımlarının yaşandığı esnada Türkiye, 22-24 Mayıs tarihlerinde Ortadoğu ülkelerindeki Büyükelçileri Ankara'da bir toplantıya çağırmıştır. Bu toplantı sonrası 28 Mayıs'ta Ortadoğu bunalımı hakkında görüşlerini açıklayan Türk hükümeti, Arap ülkeleriyle olan mevcut yakın ilişkilerden söz ederek, üstü kapalı da olsa, Arap- İsrail Savaşı daha patlak vermeden, Arap ülkelerini desteklediğini belirtmiştir¹⁰.

“Türkiye 1969 yılında, Kıbrıs Türkleri'ne yardım mobilize etmek için, gözlemci statüsünde İslam Konferansı Teşkilatı'na katılmıştır. Demirel hükümeti Konferansı dini bir toplantı değil, Kudüs'ün statüsünün tartışıldığı bir siyasi toplantı olarak değerlendirmiştir”. Türkiye, zıt kamplar arasında dengeli hareket edebilmek için tarafsız kalmaya çalışmıştır.

1967 Arap- İsrail Savaşı sırası ve sonrasındaki tutumu ile Arap dünyasında sempati toplayan Türkiye, Arap dünyasına dönük dış politikasını 1973 Arap- İsrail Savaşı'nda da sürdürmüştür. Suriye ve Mısır Büyükelçilikleri 1973 Krizi esnasında Türkiye'den siyasi destek talep etmişlerdir. Türkiye Dışişleri Bakanı sözcüsünün yorumu ile “Türkiye Arap topraklarının güçle işgal edilmesini onaylamamaktadır ve kalıcı barışın sağlanmasının bu konuda Arap ülkelerinin meşru taleplerinin tatmin edilmesine bağlı olduğunu hissetmektedir”.

Türkiye daha sonra Amerikan hükümetine “Türkiye’deki askeri üslerin cari savaş esnasında İsrail’e yardım amacıyla kullanılmayacağını” duyurmuştur. Petrol fiyatlarındaki görülmemiş artış, kötüleşen Türk-Amerikan ilişkilerinde soğumanın devam etmesi, sonraki dönemde Türk dış politikasının ilgilenmek zorunda olduğu gelişmelerdir.

Bu faktörlerin bileşimi, buraya kadar izah edilen unsurlara ilave edilince, özellikle bölge ile ekonomik bağlantılar yoluyla Arap devletleriyle daha fazla yakınlaşmaya ve tek yönlü dış politikadan vazgeçilmesine yol açmıştır.

Ayrıca 22 Kasım 1973'te, Türk Dışişleri Bakanı Bayülken, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 242 sayılı kararı temel alan bir barış planı önermiştir. Türkiye 1973 Savaşı'nda izlediği bahsedilen dengeli tutumuyla 1970'lerin ortasında dünyada etkisini hissettiren petrol krizinden çok etkilenmemiş olsa da, ambargonun Türk ekonomisi üzerindeki dolaylı olumsuz etkilerinden kaçınamamış ve krizli yıllarda Türkiye'de oluşan ekonomik sorunlar nedeniyle petrol üreten Arap ülkeleriyle ikili ilişkilerin geliştirilmesine öncelik vermiştir. Türkiye Petrol Krizinin yarattığı etkilerden, inşaat sektörü alanındaki projelerden elde ettiği gelirler sayesinde kurtulabilmiştir.¹¹

Bu koşullar altında gelişen siyasal ortam Türk-Arap yakınlaşmasını beraberinde getirmiştir. Kıbrıs bağlamında içine düştüğü siyasi yalnızlık Türkiye’yi 1975 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda “Siyonizm’in bir çeşit ırkçılık ve ırk ayrımı olduğunu” kabul eden 3379 sayılı karara lehte oy kullanmaya itmiştir. Aynı yıl Rabat’ ta yapılan “Arap Zirve Konferansı”nda Filistin Kurtuluş Örgütü Filistinlilerin tek temsilcisi olarak kabul edilmiş, akabinde Birleşmiş Milletler Filistin halkının vazgeçilmez haklarını teyit etmiş ve Filistin Kurtuluş Örgütü’nü gözlemci üye olarak kabul etmiştir. Şubat 1977’de Filistin Kurtuluş Örgütü yetkilileri Ankara’ ya gelerek Türk Dışişleri Bakanı ile görüşmüşler ve bu görüşme sonucunda “Filistin Kurtuluş Örgütü’nün Ankara’daki bürosunun en kısa zamanda açılacağı” kamuoyuna duyurulmuştur.

Temmuz 1979’ da Mısır Büyükelçiliği’nin “Filistin Devrimi’nin Kartalları” tarafından basılması ve Filistin Kurtuluş Örgütü’nün gerillalarla Türkiye hükümeti arasında başarılı arabuluculuk görevini üstlenmesi sonucunda, temsilcilik açılması konusu tekrarlanmış ve 4 Ağustos 1979’da ilgili protokol parafe edilmiştir. 1979 yılının Ekim ayında Filistin Kurtuluş Örgütü’nün Ankara temsilciliği açılmıştır. Büronun açılmasından sonra Yaser Arafat Filistin Kurtuluş Örgütü Yürütme Kurulu Başkanı ve Filistin devrimi kuvvetleri başkomutanı olarak beraberinde örgüt ileri gelenleri olduğu halde Türkiye’yi ziyaret etmiş ve temsilciliğin açılış töreninde bulunmuştur¹².

1964-1979 arası dönemde Türk hükümeti Araplar ile yakınlaşmanın yanında, tarafsız tavrını korumayı başarabilmiştir. Akılda tutulması gereken şey, bu yakınlaşmayı motive eden ana unsurları Türkiye’nin kötüleşen ekonomik durumunun ve Kıbrıs sorununda destek bulma ihtiyacının oluşturduğu gerçeğidir. Bu durum Türkiye’yi zıt çizgiler arasında manevra yapmaya sevk etmiştir: Araplara karşı İsrail’le dost olması Türkiye için bir koz olurken; Müslüman bir ülke olarak da Araplarla ilişkilerini iyi tutmaya gayret göstermiştir.

1.5 12 EYLÜL MÜDAHALESİ VE TÜRK DIŞ POLİTİKASINA ETKİLERİ

Türkiye’ de 1980’de gerçekleştirilen 12 Eylül operasyonundan sonra dış politikada geleneksel yaklaşım sürdürülmüşse de, İsrail Parlamentosu’nda (Knesset) alınan bir kararla İsrail’in Kudüs’ü daimi başkenti olarak ilan etmesi, tüm Arap ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de sert tepkilere neden olmuştur. Türkiye bu olay üzerine Kudüs’te bulunan temsilciliğini kapatmış ve “ İsrail’le ilişkileri sınırlandırma ve karşılıklı temsil düzeyine düşürme” kararı almıştır. Bu tavır doğal olarak Filistin Kurtuluş Örgütü cephesinde memnuniyetle karşılanmıştır.

12 Eylül askeri müdahalesinin, Batılı ülkelerince tepki ile karşılanması, askeri yönetimi İslam ülkeleriyle ilişkiler kurmaya zorlamıştır. Bu dönemde İsrail ile ilişkiler en alt düzeyde tutulmuş, hemen sonrasında yeni kurulan hükümet, İsrail ile ilişkileri “ikinci kâtiplik” seviyesine indirgemiş, en alt seviyede diplomatik temsil ile düşük seviyede bir politik ilişki kurma stratejisi izlemiştir. Bu kararın ileride İslam İşbirliği Teşkilatı adını alacak İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) toplantısının hemen öncesinde alınması dikkat çekicidir.

Toplantıda Türkiye ilk defa Bülent Ulusu ile Başbakanlık seviyesinde temsil edilmiştir. Aras’ a göre “Filistinliler ve İsraillilere karşı izlenen Türk dış politikası davranışı çoğunlukla Türkiye’ye yönelik Batı tavrı ile ilintili olarak belirlenmiştir.” 12 Eylül döneminde Ulusu hükümeti, içeride meşruluğunu güçlendirmek, İslam’ın sosyal kontrol işlevinden yararlanabilmek ve ülkenin karşı karşıya olduğu ekonomik zorlukları aşabilmek amacıyla Müslüman ülkelerle ilişkilere çok büyük önem vermiştir¹³.

İntifada’nın Türk kamuoyunda oluşturduğu Filistin yanlısı ve İsrail karşıtı tutum yine de İsrail’le ilişkilerin kesilmesine sebep olmamıştır. Bunun nedeni Türkiye’nin siyasi ve kültürel ikiciliği olmuştur. Müslüman bir ülke olmasıyla birlikte Türkiye Batı kurumları ve kuralları ile hareket eden ve Amerika’dan mali ve askeri yardım alan bir ülkedir .

13- Nourel-din ., s.264

Milliyetçi muhafazakar Turgut Özal hükümetinin iktidara gelmesinden sonra, Ankara, Eylül 1986'da aldığı bir kararla, Tel-Aviv'e üst düzey bir diplomatı, Ekrem Güvendiren'i atayarak ilişkileri maslahatgüzar seviyesine yükseltmiş ve ilişkilere hız vermiştir. Karşılık olarak İsrail de üst düzey bir temsilci görevlendirmiştir. Bu tarihten itibaren iki ülke ilişkilerinde ticari, ekonomik ve turizm alanlarında artan oranda iyileşme gözlenmiş, Türkiye dış politikada yeniden Amerika Birleşik Devletleri eksenine yerleşildiğinin sinyallerini vermiştir.

1.6 KÖRFEZ SAVAŞI, ORTADOĞU BARIŞ SÜRECİ VE İKİLİ İLİŞKİLER

Irak'ın 2 Ağustos 1990 tarihinde Kuveyt' i işgali ile başlayan ve ABD öncülüğündeki koalisyon kuvvetlerinin Irak kuvvetlerini Kuveyt' ten çıkarması ile 28 Şubat 1991 yılında resmen son bulan Körfez Savaşı'nın İsrail açısından hedeflerinden birisi de "...uzun dönemli güvenliğinin bir daha tehdit edilemeyecek bir şekilde güvence altına alınmasıdır. Böylelikle İsrail kurulmasından bu yana en büyük tehditlerden biri olarak algıladığı Irak yönetiminin yarattığı tedirginliği aşabilmiş ve daha sonra başlatılan barış görüşmeleri ile bölgeye stratejik bir açılım yapabirmiştir.

1991 yılı sonlarında Ortadoğu barış sürecinin Madrid' de kapsamlı bir şekilde başlaması, Türkiye'nin inisiyatif dışında oluşmasına karşılık, Filistinliler ve İsraililere yönelik Türk dış politikası üzerinde önemli etkilerinin olduğu görülmüştür. Cumhurbaşkanı Özal barış girişimi öne sürmüştü, ancak bu girişime hayatiyet kazandırılmamıştır.

Özal önerisinde İsrail yönetimine barış için toprak formülünü kabul etmesi yönünde çağrıda bulunmuş ve Türkiye'nin adil arabulucu rolü oynayabileceğini vurgulamıştır. Ancak Türkiye su ve bölgesel güvenlik gibi kendisini doğrudan ilgilendiren toplantılara bile dahil edilmemiştir.

DSP lideri Bülent Ecevit Türkiye'nin Ortadoğu'daki tarihi fonksiyonunu icra edememesini, Amerika Birleşik Devletleri'ne çok sıkı bağlı dış politika tercihlerine bağlamıştır. Türkiye'nin İsrail ile ilişkileri açısından barış süreci ile ilgili yaşanan gelişmelere ihtiyacı olmamasına karşılık, uzun zamandan beri Araplar ve İsraililer arasında böylesine bir sürecin savunucusu olmuştur. Barış sürecine pratik tavırla

yaklaşabilecek, taraflar arasındaki gerilimi azaltabilecek ve karşılıklı güveni sağlayabilecek potansiyele sahip olan Türkiye'nin ulaşılan noktada rolü olmamasına karşın, barışın konsolidasyonu konusunda önemli çıkarları olduğu görülmüştür.

Türkiye iyi bir zamanlama ile Madrid Konferansı atmosferinin hem ülke içinde, hem de dünyada meydana getirdiği olumlu havadan faydalanarak, Filistinliler ve İsraililer ile diplomatik ilişkileri Büyükelçilik seviyesine yükseltmiştir¹⁴. Ortadoğu barış sürecinin İsrail açısından en önemli getirisi, üzerindeki blokajların kalkması sonucu bölge içi ihtilafları çok daha etkin kullanabilmesi ve taktik manevra kabiliyetinin artması olmuştur. Bu bağlamda, Arap devletleri tarafından Ortadoğu bölgesine bir ur gibi yerleştirilmiş olarak görülen İsrail, barış süreci sonunda bu devletler tarafından tanınarak bir ulus-devlet niteliği kazanmıştır.

Ortadoğu barış sürecinin en önemli kilometre taşlarından Madrid Konferansı'nın ardından Türkiye radikal bir kararla 31 Aralık 1991'de Ankara'da bulunan Filistin ve İsrail temsilciliklerinin her ikisini aynı anda Büyükelçilik düzeyine yükseltmiştir. Bir diğer önemli gelişme, Türkiye'nin 1980 yılından bu yana kapalı olan ve faaliyet göstermeyen Kudüs Başkonsolosluğunun 1992'de yeniden açılmasıdır. Türkiye-İsrail ilişkilerindeki canlanma 1992'den itibaren ivme kazanmıştır. Türkiye'den İsrail'e ilk üst düzey ziyaret, Turizm Bakanı Abdülkadir Ateş tarafından Haziran 1992'de gerçekleştirilmiştir. Bu ziyarette iki ülke arasında turizm işbirliği antlaşması imzalanmış ve daha sonra Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'in Kasım 1992'de İsrail'i ziyaretiyle artırılması planlanan işbirliğinin temel yapısı oluşturulmuş, karşılıklı anlayış ve işbirliğinin ilkeleri muhtırası imza edilmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri, Ocak 1992’de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde İsrail’ in bazı Filistinlileri sınır dışı etmesini kınayan karar tasarısına olumlu oy vermiş, Türkiye de İsrail’i kınamıştır. Dönemin Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı James Baker, İsrail’in Batı Şeria ve Gazze’de yeni yerleşim yerleri açma politikasını barış süreci önünde en önemli engel olarak değerlendirmiştir. İsrail’i daha uzlaşmacı olmaya zorlamak isteyen Amerika Birleşik Devletleri yönetimi, İsrail’e verilmesi kararlaştırılan krediyi geciktirmesine rağmen, Clinton dönemiyle birlikte, İsrail ile ikili ilişkilerde yumuşama olmuş, barış sürecinde de ilerleme devam etmiştir. Haziran 1992’ de İsrail Devlet Başkanı Haim Herzog’un, ‘İspanya’dan Türkiye’ ye Yahudi göçünün 500. yıldönümü törenlerine katılmak üzere İstanbul’a yaptığı özel ziyaret yüksek düzey temaslarla resmi bir nitelik kazanmıştır.

Bu ziyaretin ardından, Haziran 1992’de Turizm Bakanı Abdülkadir Ateş İsrail’i ziyaret ederek turizm işbirliği anlaşması imzalamış¹⁵, Ateş’in ziyaretini meslektaşı Uzi Baram Temmuz 1993’te iade etmiştir. 29 Eylül - 1 Ekim 1992’ de Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Bilgin Unan’ın İsrail ziyareti diplomatik ilişkilerin gelişimi bakımından önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir.

Karşılıklı ziyaretler sonrası, Türkiye 1980’de kapattığı Kudüs Başkonsoloslugu’nu da Eylül 1992’de açarak, dış politikada yeniden Amerika Birleşik Devletleri eksenine yerleşildiğinin sinyallerini vermiştir.¹⁶

“1993 yılında Lübnan’ın, İsrail uçakları tarafından bombalanmasına, Türkiye, Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin’in İsrail’e yapacağı resmi ziyareti erteleyerek tepki göstermiştir. Türkiye ayrıca Filistin Kurtuluş Örgütü ile geleneksel dostane ilişkilerini devam ettirmiş, aynı yıl Filistin yönetimi’ne 50 milyon dolarlık bir borç vermiştir” “FKÖ ve İsrail 9 Eylül 1993 tarihinde, mektup teatisi ile birbirlerini tanımışlar ve 13 Eylül 1993’te iki taraf, Washington’ da, Beyaz Saray’ da düzenlenen seremonide, ortak bir Filistin- İsrail Bildirgesi’nin altına imzalarını atmışlardır”

15 –Nourel-din ., s.180-266.

16- Nourel-din .,s.264

13 Eylül'de imzalanan Oslo antlaşması, Filistin sorunun çözümüne yeni bir boyut getirmiştir. Oslo Antlaşması ve bunun oluşturduğu Ortadoğu' da barışa yönelik umut ortamı, Türkiye- İsrail ilişkilerinin ilerlemesine de yardım etmiştir. Filistin Kurtuluş Örgütü ve İsrail' in karşılıklı olarak birbirlerini tanıdıkları Oslo antlaşması ile Filistin Kurtuluş Örgütü şiddet kullanmayı reddederken, İsrail ile terör örgütü diye nitelendirdiği Filistin Kurtuluş Örgütü'nün, Filistin halkının yasal temsilcisi olduğunu kabul etmiştir.¹⁷ Antlaşma ayrıca işgal altındaki topraklardan Gazze ve Şeria'dan başlamak üzere, Filistin özerk yönetimi ile ilgili görüşmelere temel oluşturacak prensipleri belirtmiştir.

1993 Oslo Antlaşması'nın imzalanmasını takiben oluşan olumlu ortama rağmen, uygulanmasında karşılaşılan zorluklar, İsrail'in Filistin Kurtuluş Örgütü ile terör örgütlerini özdeşleştirilmesi ve antlaşmayı yeniden gözden geçireceği vaadinde bulunan Likud Partisi ve lideri Benjamin Netanyahu'nun, İsrail Başbakanı Rabin'in 3 Kasım 1995'te fanatik bir Yahudi tarafından öldürülmesinin ardından 29 Mayıs 1996' da yapılan seçimlerde iktidara gelmesi, barış sürecindeki engelleri yeniden ön plana çıkarmıştır.

Akademisyenlere göre,"Kürt meselesine ilişkin güvenlik endişeleri, Ankara'nın istediğinde Batılı müttefiklerden temin edemediği askeri donanım ve teknoloji ihtiyacı ve nihayet İsrail'le ortak olarak Irak ve İran'a yönelik kitle imha silahları ve İslami radikalizm bakımından duyulan rahatsızlık, Türkiye' yi 90'larda İsrail'le yakın işbirliğine yönlendirmiştir."

Ayrıca Netanyahu hükümetine Filistin konusunda dünya kamuoyundan yükselen olumsuz tepkilerin artması üzerine İsrail, manevra alanını geniş tutabilmek amacıyla Türkiye ile olan ilişkisine daha sıkı sarılmış ve ilk defa olarak "bağımsız bir Kürt devletine karşı olduklarını ve PKK terörünü kınadıklarını belirtmiş, kendileri için PKK terörü ile kendilerinin maruz kaldıkları terör arasında bir fark olmadığını belirtmişti".

Buna rağmen Türkiye, İsrail ile yakın ilişki içinde olan bir ülke olarak denge politikasını sürdürmekte ve taraflara eşit mesafede olduğunu özellikle Arap tarafına anlatmakta oldukça zorlanmıştır. Ancak, barış süreci Oslo Antlaşması'nda ortaya konulan prensipler etrafında sürdürülmüştür.

Türkiye de Oslo Antlaşması'nı ve barış sürecinin devamını desteklemiştir. Bu çerçevede İsrail Filistin ile de temaslar sürdürülmeye devam etmiştir. Filistin'e 2 milyon dolar yardım yapan Türkiye 50 milyon dolarlık da kredi sözü vermiştir.

1994 yılında cumhurbaşkanlığı nezdinde ilk üst düzey resmi ziyaret, Ezer Weizman tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan müzakereler sonucunda, iki ülke arasında anlaşmalar imzalanmış, ekonomik işbirliğinin geliştirilmesi prensip olarak kabul edilmiştir. Yine aynı konuları müzakere etmek üzere Weizman'dan sonra Dışişleri Bakanı Şimon Perez de Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Kasım 1994'te, Ortadoğu gezisi kapsamında Başbakan Tansu Çiller İsrail'i ziyaret ederek, birçok alanda çeşitli anlaşmalar imza etmiştir. Bunların arasında terör, uyuşturucu kaçakçılığı ve diğer suçlarla mücadelede işbirliği, telekomünikasyon ve posta hizmetleri konusunda anlaşmalar, Manavgat, Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin sularının satılması, GAP bölgesel işbirliği yer almaktadır.

Dışişleri Bakanı Çetin'in İsrail'i ziyareti sırasında bir karşılıklı işbirliği anlaşması imzalanmıştır¹⁸, Cumhurbaşkanı Demirel'in bir haftalık Ortadoğu turu ikili ilişkilerin önemini altını çizmiştir. Çünkü Demirel gezisine İsrail' den başlamış ve İsrail Cumhurbaşkanı Weizman ile görüşmeler yaptıktan sonra İsrail Parlamentosu Knesset'te milletvekillerine hitap etmiştir. Demirel'in ziyareti bir Türk yetkilinin bugüne kadar İsrail'e yaptığı en yüksek seviyeli ziyaret olmuştur. Aralık 1994'te, milli Savunma Bakanlığı ile İsrail Savunma Bakanlığı arasında, savunma sanayi ürünlerinin ortak üretimi konusunda işbirliği ile ilgili temaslarda bulunulmuştur.

Böylece iki ülke arasında ekonomik, ticari ve kültürel birçok gelişme yaşanırken, paralelinde savunma sanayi alanında da önemli adımlar atılmıştır. İsrail-Türkiye arasındaki ziyaret trafiği esnasında iki ülkenin bölgede kalıcı ve adil bir barışın yerleşmesi için işbirliği yapması ve Irak'ın bölge için yeniden tehdit olmaması yönünde gereken önlemlerin alınması konusunda görüş birliğine varılmış

Tansu Çiller'in Başbakan sıfatıyla 1994'te İsrail'e gerçekleştirdiği ziyaret sırasında Türkiye-İsrail işbirliğini "stratejik ilişki" olarak tanımlaması, yaklaşmanın çok boyutluluğunu ortaya koymuştur.¹⁹

Arafat'ın 1995 yılında Türkiye'ye yapmış olduğu ziyaret, Filistinlilerin Türkiye'ye verdiği önemin net bir kanıtıdır. Tansu Çiller'in Gazze'yi ziyareti, Türk hükümetinin barış sürecine verdiği önemi bir kez daha vurgulamış ve Türkiye'nin İsrail-Filistin yaklaşmasına yönelik politikasında adil arabulucu rolünün bir hatırlatıcısı olmuştur. Hepsinden önemlisi, Sovyet eğilimli devletler bir dönüşüm sürecine girmişlerdir.

Bu sürece beklenmedik oranda istikrarsızlık ve belirsizlik eşlik etmiştir. Türkiye kendisini bu sıkı dönüşüm sürecinin ve istikrarsızlıkların ortasında bulmuştur. Bu gelişme Türkiye'nin uluslararası politikadaki konumunu etkilediği gibi, Türk dış politikasında da dönüşüme yol açmıştır.

Stratejik önemini yitirdiği düşünülen Türkiye, kısa bir dönem sonra üç yeni gelişme ile bölgedeki stratejik önemini yeniden kazanmıştır. "bu gelişmeler Irak'ın Kuveyt'i işgali, Sovyetler Birliği'nin çözülüşü ve Madrid'de başlayan barış sürecidir". Barış süreci ile hız kazanan Arap-İsrail ilişkilerindeki yumuşama süreci, Türkiye- İsrail ilişkilerindeki sınırlamaları kaldırmış ve Türkiye-İsrail ilişkilerinin gelişmesi için uygun zemini hazırlamıştır.

1.7 TÜRKİYE İLE İSRAİL ARASINDAKİ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ

Ekonomik ilişkilerin gelişiminde gözlenen istikrar, iki ülke arasındaki yakınlaşmaya süreklilik sağlayan dinamiklerden belki de en önemlisidir. İki ülke arasında 24 Ocak 1996'da ticari, ekonomik, endüstriyel, teknik ve bilimsel işbirliği anlaşması, çifte vergilendirmenin önlenmesi anlaşması ve yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması anlaşmalarının imzalanmasının ardından, 14 Mart 1996'da ise serbest ticaret anlaşmasının (STA) imzalanmasıyla ikili ticari ilişkilerde yeni bir dönem başlamıştır. Bu anlaşmaları 23 Aralık 1996'da imzalanan gümrük idarelerinin karşılıklı yardımlaşmasına ilişkin anlaşma izlemiş, böylelikle karşılıklı ticarete yasal zemin için uygun ortam yaratılmıştır.

Serbest ticaret anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle birlikte yaklaşık 200 ürüne uygulanan gümrük vergileri sıfırlanmış, Türkiye ile İsrail arasında imzalanan ve 1 Mayıs 1997 tarihinde yürürlüğe giren Serbest Ticaret Anlaşması'nı takiben, İsrail ile 1996 yılında 447 Milyon Dolar olan ticaret hacmimiz 2011 yılı itibarıyla 4,4 Milyar Dolar'a çıkmıştır. Karşılıklı ticaretin çok büyük bir bölümünü çeşitli endüstriyel ürünler oluşturmaktadır .

Bölge içi dış ticaretin hacim ve ürün çeşitliliği açısından sınırlı kaldığı Ortadoğu'da, iki ülke arasında hacmi giderek artan ticarete, endüstri içi ürün çeşitliliğinin düzeyi dikkat çekici bir olgudur. Serbest ticaret anlaşmasının yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak, karşılıklı dış ticarete kimyasal ürünler, tekstil, makine, ulaşım araçları sektörlerinde yoğunlaşma olmuştur.

İsrail ile olan ticaret Türkiye lehine işleyen bir seyir izlemektedir. İsrail ile 2011 yılında 2.3 Milyar Dolar ihracat, 2 milyar dolar ise ithalat yapılmıştır. İhracatımız 2011 yılında, 2010 yılına göre %18, ithalatımız ise %51 oranında artmıştır²⁰. Ekonomik açıdan, Türkiye adına en önemli sektörlerden biri olan turizm sektörü kapsamında, kumarhanelerin kapanmasından sonra, Türkiye'ye gelen İsraili turist sayısı azalma gösterse de, beklenenin aksine yaklaşık 160 ile 200 bin arasında değişme göstermiştir.

20- www.ibp.gov.tr/pg/section-pg-ulke.cfm?id=İsrail

Ankara'daki İsrail Büyükelçisi Uri Gordon İsraili turistlerin ülkelerine cüzdanları boş ancak bavulları dolu olarak geldiğini belirtmiştir. Oysa Türkiye'den İsrail'e giden turist sayısı yıllık sadece 5000-6000 dolayındadır²¹.

Tarım alanında ise İsraili firmalar, Özcan'ın belirttiği gibi "GAP bölgesinde başta sulama projeleri ve yüksek teknolojili ürünlerin üretimine yönelik projeler olmak üzere deneyimli oldukları alanlarda Türk firmalarıyla birlikte ortak yatırımlar gerçekleştirmek için oldukça yoğun bir çaba içerisinde bulunmaktadır."

Ortadoğu'da mevcut su kaynaklarının ihtiyacı karşılama oranının azalması, bölgede yakın gelecekte su kıtlığının yaşanacağı hususları dikkate alındığında, sınır aşan suların bölge ülkeleri arasında bölgesel çatışmalara dönüşecek potansiyel bir ihtilaf halini alacağı görüşü uluslararası kamuoyunda yaygındır. Ortadoğu'da su sorunu çeken en önemli ülkelerden biri olan İsrail ise, tükettiği suyun büyük bir kısmını Ürdün nehri kollarından, Golan tepeleri ve Batı Şeria bölgelerinden elde etmektedir. İsraili yetkililer, İsrail'in, mevcut bölgelerdeki su kaynaklarının kontrolünü bırakması veya kaybetmesi halinde, yalnızca bu kaynaklardan yoksun kalmayacağını, aynı zamanda varlığını ve güvenliğini de tehlikeye düşüreceğini dile getirmektedirler.²²

Öte yandan, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün, gazetecilere yaptığı açıklamada da, Manavgat suyunun İsrail'e satılmasıyla ilgili anlaşmanın imza aşamasına ulaştığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler'in ileriki günlerde İsrail'e gideceği ve bu ziyaret sırasında anlaşmanın sonuçlandırılmasının beklendiği yer almıştır. Siyasi ilişkilerin Ortadoğu' da Suriye-Türkiye- İsrail yakınlaşmasına doğru yöneldiği ve Türkiye için arabuluculuk rolünün tartışıldığı 2004'ün başında, bölgedeki en stratejik unsurlardan biri olan su konusunda, İsrail'in Ankara Büyükelçiliği'nden bir açıklama yapılmış, Manavgat suyunun İsrail'e satılmasına ilişkin anlaşmanın Türk hükümeti tarafından 4 Ocak' ta imzalandığı bildirilmiştir.

21-Nourel-din ., s.268

22- Nourel-din ., s.268-269

İsrail ulusal altyapı Bakanı Joseph Paritzky, konuyla ilgili yaptığı açıklamada, “Türkiye’den suyu iki nedenden ötürü alıyoruz: bir, suya ihtiyacımız var; iki, dünyada bizim için en önemli ülkelerden biri ile ilişkilerimizi güçlendirmek için” şeklinde konuşmuştur. Bakan, “sadece su almaktan başka çıkarlar mevcut” diyerek, ikili ilişkilerin derinliğini gözler önüne sermiştir.

Paritzky, “Türkiye Müslüman bir ülke, Avrupalı da. Asya ülkelerine, Avrupa’ya ve Müslüman dünyaya bir köprü oluşturuyor ve Türkiye ile aramızda ciddi bir ticaret hacmi mevcut” diye ekleyerek, “bütün bunları göz önünde tutarak Başbakan ve ben Türkiye’den su almanın İsrail devleti için iyi olacağı kanısındayız” demiştir.

Ağustos ayının başında Başbakan Ariel Şaron, Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Zeki Çakan ile yaptığı, Kudüs’teki görüşmede, İsrail’in gelecek 20 yıl boyunca, Türkiye’den 1 milyar metreküp su satın alacağını açıklamıştır.

İsrail’in 20 yıllık bir süre boyunca yılda 50 milyon metreküp su ithal etmesi konusunda anlaşmışlardır.²³ Görüşmede, Şaron’un özel kalem genel direktörü Avigdor Yitzhaki ve Türkiye Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı müsteşarının eş başkanlığında kurulacak ortak bir komisyonun su fiyatı, taşımacılık, teknolojik konular ve riskin her iki hükümet arasında paylaşılmasını müzakere etmesi kararlaştırılmıştır.

Şaron’un açıklaması İsrail firmalarının 20 milyar dolarlık Güneydoğu Anadolu’daki sulama projesinden (GAP) pay almalarının yolunu açmıştır. Bilindiği üzere tarım ve su bolluğu ile ünlü olması nedeniyle İsrail’in önemle ilgilendiği bu bölge projesi kapsamında 700 milyon dolarlık altyapı ihalesi kazanan İsrail firmalarının işi almaları konusunda anlaşılmıştır. GAP kapsamında yedisi Fırat üzerinde ve altısı Dicle nehri üzerinde olmak üzere 13 sulama ve HES projeleri bulunmaktadır.²⁴

23- *Hurriyet.com.tr/2002/08/06*

24- *Redwan,waleed, Türkiye-Suriye su meselesi,2004-2005,şam*Suriye s89*

Yithzaki su ithal edilmesi kararının “iki ülke arasındaki karmaşık ilişkilere bağlı siyasi-stratejik mülâhazalar dolayısıyla” alındığını söylemiş ve “...projenin başarı kazanması bizim için çok önemli. Çünkü böyle olmazsa, bu, İsrail’ in stratejik anlamda kayıplara uğramasına yol açabilir” şeklinde konuşmuştur. Su konusunun Ortadoğu’ da ne kadar önemli ve stratejik bir konu olduğu göz önüne alındığında, iki ülke arasındaki ilişkilerin önemi, böyle bir uzun soluklu anlaşma ile pekiştirilmiştir.

Türkiye-İsrail ilişkilerinde politik açıdan gerginlik yaşanan bu dönemde, ticari ekonomik ve askeri işbirliğine ilişkin yakınlaşmalar olmuştur. 2 Ekim’de Türk ordusu İsrail savunma sanayi ile yaptığı süregelen en büyük askeri ihaleyi onaylamış ve bu anlaşma ilk aşamadaki modernizasyon bedeli 687,5 milyon dolar civarında olan “patton” tipi 170 adet Türk tankının modernizasyonunu öngörmüştür.

Türk tanklarının modernizasyonu, 25 İsraili ve yabancı firmanın iş yapması anlamına geldiğinden ve İsraili firmaların % 17’sinin iflasın eşiğinde olduğundan ötürü, bu anlaşma İsrail ekonomisi için büyük önem arz etmiştir.²⁵ Tank modernizasyonu anlaşmasından sonra, Türkiye-İsrail ortak nitelikli sanayi bölgelerinin kurulmasına ilişkin kanun da Amerika Birleşik Devletleri Temsilciler Meclisi’nde, 7 Ekim 2002 tarihinde onaylanmıştır. Ortak nitelikli sanayi bölgelerinin sunduğu en büyük avantaj, bu bölgelerde üretilen malların ABD’ye gümrük vergisi ve kota sınırlaması olmaksızın ihraç edilebilmesidir. Ortak nitelikli sanayi bölgelerinin sağladığı önemli avantajlar ise şunlardır:

- ABD pazarına gümrük vergisiz ve kotasız girme imkânı
- Gelir vergisi ve sosyal sigorta kesintilerinden muafiyet
- Yabancı döviz kullanımına kısıtlama getirilmemesi
- Yabancı sermayeye herhangi bir kısıtlama olmaması
- Sermaye, kâr ve ücretlerin serbestçe transfer edilebilmesi
- Herhangi bir faaliyet süresi kısıtlamasının olmaması.

Son dönemde gerginleşen Türkiye- İsrail ilişkilerine daha ılımlı bir hava getiren bu gelişme, İsrail-Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri ticari ilişkilerinin de gelişmesine yol açan stratejik ticari işbirliği kapsamında önemli bir adım olmuştur²⁶. Ancak İsrail'in operasyonları sırasında sivil halka zarar vermesinden dolayı Türk Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan yazılı açıklamada, İsrail ordusunun 17 Ekim'de Gazze Şeridi'ndeki Refah mülteci kampına düzenlediği operasyonda aralarında çocukların da bulunduğu sivillerin öldürülmüş olmasından derin üzüntü duyulduğu kaydedilmiş, İsrail'in operasyonları sırasında aşırı güç kullanılması nedeniyle sivil halka zarar verilmesinin kınandığı ve İsrail makamlarının bu konuda çok daha duyarlı davranması beklentisi dile getirilmiştir²⁷.

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer de, İstanbul'da düzenlenen İslam Konferansı Örgütü ve Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi'nin 18. Toplantısının açılış oturumunda yaptığı konuşmada, Ortadoğu'yu derinden etkileyen ve tüm İslam dünyasında büyük üzüntü ve kaygıyla karşılanan gelişmelere değinerek, “ İsrail’ de ve Filistin topraklarında yaşanan şiddet olayları, pek çok can kaybına yol açmaktadır. Dileğimiz Ortadoğu’da şiddet sarmalına son verilerek sağduyunun egemen kılınması, barış sürecinin canlandırılmasıdır” diyerek tepkisini dile getirmiştir. Ticari ve ekonomik anlamda ilerletilen işbirliğine rağmen, siyasal anlamda, Başbakan Bülent Ecevit’ in “soykırım” nitelemesi ile başlayan gerginlik hassasiyetini korumuş, fakat ilişkiler düzeyli bir biçimde devam ettirilebilmiştir.

Türkiye ve İsrail arasında 23 Şubat 1996 tarihinde imza edilen ve askeri ilişkilere canlılık kazandıran askeri eğitim ve işbirliği anlaşması ile iki ülke:

- Askeri eğitimle ilgili konularda karşılıklı işbirliği tesis edilmesini,
- Askeri akademiler, birlikler ve karargahlar arasında karşılıklı ziyaretler yapılmasını,
- Profesyonel uzmanlık gerektiren alanlarda iki ülke arasında karşılıklı işbirliği tesis edilmesini,

26- *Jalal ABDallah muawad, Türkiye’de karar yapıcıları ,1998, s251 =\Ibid *.

27-*arşiv.zaman.com.tr/2002/10/18/pdetay.htm*

-Donanmaya dahil gemilerin ve hava kuvvetleri' ne dahil uçakların karşılıklı olarak ziyaretler yapmasını,

-Bilgi ve tecrübe sağlamaya yönelik personel değişimini,

-Askeri tarih, askeri müze, askeri arşiv, askeri film ve fotoğraf stüdyoları ile sportif faaliyetleri kapsayan sosyal ve kültürel etkinliklerin karşılıklı olarak düzenlenmesine,

-Anlaşma kapsamında mübadele edilen personelin üçüncü bir ülke ile misafir ülke arasındaki çatışmalara katılmamalarını,

-İşbirliği konularında daha ayrıntıya inen uygulama düzenlemelerinin yapılmasını, hedeflemişlerdir.

1.8 TÜRKİYE DE YABANCILARA TOPRAK SATIŞI (İSRAİL)

Toprak satışlarına ilişkin belgelerde adı sıkça geçen ve vurgulanan bir ülke var: İsrail...

İsrailliler, sahip oldukları taşınmazların yarısından fazlasını AKP iktidarı döneminde satın aldılar. 19 Temmuz 2003 ve 19 Nisan 2005 tarihleri arasında 23 İsrailli, toplam 47 bin 897 Metrekarelik 68 taşınmaza sahip oldu.

Nokta dergisine göre, İsrailliler güneydoğu'daki GAP bölgesinde (Şanlıurfa'da) 450 bin dönüm arazi satın aldı. Bu satış tapu kayıtlarından gizlendi. Kimse üzerinde durmadı. Uluç Gürkan şu soruya yanıt arıyor: İsrailliler, yüz milyar doları aşan bir yatırım sonrasında sulanabilir hale gelen GAP topraklarında sadece tarım yapmayı mı amaçlıyorlar? Yoksa kendilerine tanrıdan miras kaldığına inandıkları toprakları mı sahipleniyorlar?

Konya ilinin Karapınar ilçesi askerî bakımdan stratejik bir bölge... Burada uluslararası askerî atışlar yapılıyor. İşte bu yerde İsrailli işadamları 'tarımsal işbirliği ve kalkınma projesi' adı altında bir çalışma başlattılar. Çalışmayı yürütmek için Karapınar havalisinde 40 bin dönüm arazi kiraladılar. Bu işe aracılık eden ise Karapınar ilçesi Ereğli belde belediye başkanı ile 3 bölge milletvekili... İddiaya göre, İsrail buraya teknoloji getirecekmiş²⁸.

İsrail'in GAP bölgesindeki faaliyetlerini inceleyen bir raporda şu bilgilere yer veriliyor: İsrail'in GAP bölgesindeki emelleri milattan önce 6.yüzyıla dayanmaktadır. Tevrat'ta Yahudilere “Nil'den Fırat'a kadar uzanan” bölge yurt olarak vaat edilmiştir. İsrail vaat edilen bölgeleri ele geçirmek için dünya çapındaki zengin Yahudi lobilerinin desteğinde harekete geçmiş, bölgedeki faaliyetlerine hız vermiştir. Son 10-15 yıldır Yahudi lobileri GAP bölgesinde etkinliklerini artırmak ve sonuç almak için yüksek bütçe ve uzman kadrolarla çalışmaktadır. Olayın öyküsü şöyle: Türkiye, Birleşmiş Milletlerin 2003 yılında aldığı “kara mayınlarının temizlenmesi” kararına imza atmış bulunuyor.

Antlaşmaya göre; Türkiye'nin Suriye ve Irak'ın kuzeyindeki illere ait 506 bin dönüm arazide bulunan yaklaşık 638 bin kara mayını 10 yıl içinde temizlenmesi gerekiyor. Bakanlar Kurulu da 27 Haziran 2005'te mayınlı arazilerin temizlenmesi kararını aldı. Karar aynı zamanda arazilerin tarımsal faaliyetlerde kullanılmasının yolunu da açtı.

Bu amaçla ihale şartnamesi hazırlandı. Ancak ihale şartnamesi Resmi Gazete'de yayımlanmadı. Nedeni kararnamenin gizli ve hizmete özel olmasıydı. İhale Şartnamesi'nde ise “ihaleyi kazananlar, temizledikleri arazilerde 49 yıl boyunca tarımsal faaliyette bulunabilecek” ibaresi yer alıyordu. Olay ilk gündeme geldiğinde, araziler temizlendikten sonra bölgedeki çiftçilerin kullanımına verilecekti. Acaba arazilerin çiftçilere değil de, bölgede gözü olan İsrail'in eline geçmesi mi tercih ediliyordu?

İsrail'in önde gelen şirketleri, mayından arındırılması öngörülen Türkiye - Suriye sınırındaki geniş araziye sahip olmak için de girişimlerde bulunuyor. Bu kaygıyı duyanlardan merkez valisi Aslan Kütük; Kilis valisi olduğu dönemde, o zamanki Mardin, Şırnak, Şanlıurfa, Gaziantep ve Hatay valileri ile birlikte 2005 Temmuz ayında Ankara'da maliye bakanlığı Müsteşarı başkanlığında bir toplantı yaptıklarını belirterek şu görüşleri ileri sürüyor: “bu toplantıda mayın temizleme işinin, yabancılara yaptırılması yönünde bir görüş hâkimdi.

Bense kesinlikle yabancı firmalara verilmesine karşı çıktım. Bölgenin ulusal güvenlik açısından çok önemli olduğunu, Ortadoğu'ya sıfır noktada, sıcak bölgede yabancı bir firmanın at koşturmasının tehlikeli olduğunu belirttim.

Hâlbuki yaptığımız araştırma sonucu benim bölgemdeki 178 bin kara mayınını temizleme maliyeti, 35 milyon doları geçmiyordu... Kendi hazırladığım bir projeyi, Bakanlar Kurulu ve Başbakan'a sunulmak üzere ilgili bakanlığa verdim, ayrıca Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'ne de takdim ettim.

Benim projemde, il özel idaresinin adına kurulacak Türk şirketinin patronluğunda bu iş bir Alman firma ile yapılacaktı. Temizleme işi bittikten sonra, bölge organik tarım için 5 bin civarında çiftçiye tahsis edilecekti. Ancak bir sonuç alamadım. Bölgenin temizliğinin yabancı şirketlere verilmesi için ihaleler başlamış bulunuyor.

İsrail firması gelecek, burnumuzun dibinde genetik deneme çiftlikleri kuracak. Hem topraklarımızı kirletmelerine izin vereceğiz, hem de denetimi kaçıracağız. Arazilerin başka ülke şirketine tahsisi girişimini, milli menfaatlerimize aykırı buluyorum.”

Saadet Partisi Genel Başkan Yardımcısı Şevket Kazan'ın görüşü ise şöyle: “bu topraklar, İsrail firmasına verilirse, 49 yıl geçmeden Büyük Ortadoğu Projesi'ne dahil olur veya zaman zaman bazı batı ülkelerinin çizdiği haritalarda görüldüğü gibi Türkiye'den koparılmak istenen bir çerçeve içinde kullanılıp vatanımızın parçalanma yolu açılmış olur.”²⁹

*) Gürcistan'da gerçekleştirilen kadife devrimin mimarı ve finansörü ünlü para sihirbazı George Soros'un eski ortağı, Yahudi kökenli Jim Rogers internet sitesinde ve International Harold Tribune'de yayınlanan bir makalesinde ABD'li yatırımcıları (Yahudileri) GAP bölgesinde arazi almaya çağırıştır.

T-E adlı bir İsrail şirketi, Nisan 2001'den beri GAP kapsamındaki Bozova yaylak su projesi'ne yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Şirketin asıl amacının toprak analizi yaparak bölgedeki yeraltı kaynaklarının belirlenmesi olduğu ileri sürülmektedir.

GAP bölgesinde faaliyet gösteren başka İsrail firmaları da vardır. Bölgedeki istihbarat birimlerinin başlattığı denetimlerden kaçmak isteyen İsraili firmalar, yerli ortaklar edinme yoluna gitmektedir.

İsrail Irak'ın kuzeyinde yürütülen Kürt devleti kurma çalışmalarıyla da yakından ilgilidir. İsrail'den yaklaşık 150 bin Yahudi "vaat edilmiş topraklara" göç etmiştir; en büyük göç Irak'ın kuzeyine yani sözde Kürdistan'a gerçekleştirilmiştir.

İsrail ve ABD'deki Yahudi lobileri kuzey Irak'taki Kürt aşiret reislerine büyük destek vermektedir. Bölgeye gelen Yahudiler Erbil - Ankava mahallesi, Duhok, Süleymaniye, Kerkük ve Selahaddin'e yerleştirilmiştir. Kerkük'e yerleşen Yahudiler, eski Yahudi mahallesi ile Arap ve Rahimava mahallelerinde çok sayıda bina ve arazi satın almıştır. Bir Yahudi organizasyonu ise Irak'ın kuzeyindeki faaliyetlerine aralıksız devam etmektedir.

Söz konusu organizasyonun genel idare müdürü bir Türk Yahudisidir. Organizasyonun Kerkük, Musul, Duhok, Süleymaniye ve Erbil'de büroları vardır. Bu bürolar aracılığıyla inşaat, arazi satın alma yurt dışına insan gönderme faaliyetleri yürütülmektedir.

Barzani, Talabani ve İsrail arasında imzalanan gizli bir protokol çerçevesinde on binlerce Kürt Yahudi'nin Irak'ın kuzeyine yerleştirilmesi kararlaştırılmış, o bölgedeki Türkmen ve Arapların ellerindeki gayrimenkullerin satın alınması için Süleymaniye'de bulunan Kürdistan Kredi Bankası'na para transferleri yapılmıştır. Bu banka Kürtlere beş yıl geri ödemesiz 300 milyon dolar kredi kullandırmıştır.³⁰

İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE İLE İSRAİL ARASINDAKİ ASKERİ İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI VE GELİŞİMİ

Türkiye'nin İsrail ve Batı ile ilişkileri 20. yüzyılın 40'lı yıllarından 50'lili yıllar insanlarına doğru çok güçlü ilişkiler olarak, görüldüğü açıktır. Bunun en güzel kanıtı ise 1949 yılının Mart ayında Türkiye'nin İsrail devletini tanınmasıdır.

Bundan bir yıl sonra Tel-Aviv'e temsilci atayan Türkiye, 1952 yılında karşılıklı olarak iki ülke arasında Büyükelçiler düzeyinde diplomatik ilişki kurulmuştur³¹.

Aynı dönemde Türkiye Batı ile ilişkisini pekiştirerek NATO'ya üye olup topraklarını batı güçlerinin askeri varlığına açmıştır.

Ayrıca 1955 yılında İngiltere, İran, Pakistan ve Irak ile birlikte Bağdat Paketi'ne katılmıştır.

1980-84 yılları arasında siyasi askeri ve ekonomik anlamda bir tür durgunluk yaşayan Türkiye-İsrail ilişkileri 1985 yılı itibari ile olumlu yönde gelişme göstermiştir.

İsrail askeri güçlerinin Lübnan'dan çekilmesi, iki ülke arasındaki ilişkileri daha güçlendirmiştir ki askeri konularda ortak komisyonlar oluşturularak özellikle güvenlik ve hava kuvvetleri alanında askeri anlaşmalar imzalanmıştır.

1989 yılında yapılan bu anlaşmalar eğitim ve bilgi değişimini kapsamaktadır. Diğer anlamda karşılıklı yapılan ilk ziyaretçilere bakacak olursak Haziran 1992'de Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bakanı Abdülkadir Ateş' in İsrail'e yaptığı bir ziyaret sırasında turizm işbirliği anlaşması imzalandığını görmekteydi.

Yine 12 Kasım 1993 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti dış işleri Bakanı Hikmet Çetin'in İsrail'e yaptığı bir ziyareti görmekteyiz. Bir mutabakat muhtırası ile sonuçlanan bu ziyaret çerçevesinde ekonomik ve bilimsel işbirliği ile karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Buna ek olarak ABD ile ortak çalışma gündeme gelmiştir. Bu arada İsrail Cumhurbaşkanı Ahizer Waizman 25 Ocak 1994 tarihinde Türkiye'ye üç günlük bir resmi ziyarette bulunmuştur. Tarihte bir ilk olan bu ziyaret sırasında işbirliği ilişkilerinin her alanda geliştirilmesine vurgu yapılmıştır.

Yine dönemin Türkiye Başbakanı Tansu Çiller'in 31 Mart 1994 günü İsrail'e yaptığı ziyarette siyasi, ekonomik ve güvenlik alanlarında işbirliği anlaşmalarına imza atılmıştır.

Karşılıklı ziyaret ve her düzeyde yapılan görüşmeler sonucunda 24 Şubat 1996 günü Türkiye ile İsrail arasında askeri ve güvenlik işbirliği anlaşması imzalanmıştır.

Askeri ilişkilerin bel kemiğini oluşturan bu anlaşma çerçevesinde iki ülke karşılıklı ziyaret, silah ve bilgi değişimi ile hava deniz eğitimleri ABD ile eşgüdüm çerçevesinde güvenlik ve istihbarat çalışmalarında bulunarak terörle mücadele ortak hareket etme konularında işbirliğine gideceklerdir³².

Ünlü 28 Şubat sürecinde ordunun zorlaması ile 18 Haziran 1997 günü istifa etmek durumunda kalan Necmettin Erbakan hükümeti döneminde bile deyim yerinde ise doruk noktasını yaşayan Türkiye-İsrail askeri ilişkileri her alanda gelişmeye devam etmiştir.

Dönemin Milli Savunma Bakanı Turhan Tayan'ın Mayıs 1997'de İsrail'e önemli bir ziyaret yaparak, askeri işbirliği konularında daha da derinleşmesini sağlamıştır.

Bunun ertesinde 24 üst düzey askeri yetkili ile beraber İsrail'e önemli bir ziyarette bulunan Türkiye Cumhuriyeti Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Çevik Bir askeri işbirliği, ilişkilerini daha da seçkin düzeye getirmiştir³³.

32- Bker Ahmet ., s.68

33- Ibid ., s.248

Buna karşılıklı olarak İsrail Savunma Bakanı İshak Mordehai, Aralık 1997’ de Türkiye’ ye gelerek ve askeri yetkililer ve Başbakan mesut yılmaz ile buluşarak askeri ve güvenlik alanında işbirliği ilişkilerini devam ettirdi.

2.1 TÜRKİYE’NİN AMAÇ VE GEREKÇELERİ

Türkiye’de başta Türk Silahlı Kuvvetleri olmak üzere laik kurumlar İsrail ile işbirliğinin güçlendirilmesinin çeşitli amaçlara hizmet edeceği düşünmüştür. Bu amaçlardan ilki Türkiye’de faaliyet gösteren İslami köktendinci örgütlere karşı baskı oluşturmak ve İsrail’in bu konudaki deneyiminden yararlanmaktır. Türkiye, PKK/KONGRA-GEL terör örgütünün faaliyetlerinin engellenmesi için İsrail’in teknik ve teknolojik olanaklarından yararlanmak istemiştir.

İkinci amaç komşu ülkeler üzerinde baskı kurulmasıdır. 1990’lı yıllarda Türkiye Yunanistan, İran ve Suriye ile ilişkilerinde sıkıntılar yaşamıştır. Dışişleri Bakanı hikmet çetin’in de belirttiği üzere bu durum büyük ölçüde Türkiye’nin jeopolitik konumundan kaynaklanmıştır. Türkiye ile Suriye arasındaki ihtilafın nedenleri arasında ilk sırada sınır sorunu yer almaktadır. İkinci sorun Fırat’ın sularının paylaşımı sorunudur. Sorun yaratan bir diğer konu Suriye’nin PKK/KONGRA-GEL terör örgütünü desteklediği şüphesidir³⁴.

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki ihtilafın başlıca nedenleri Türk Boğazları’ndan geçiş sorunu ve Türki cumhuriyetler üzerindeki rekabettir. Türkiye ile Yunanistan arasındaki ihtilafın başlıca nedenleri ege denizi ile ilgili sorunlar, Kıbrıs sorunu ve Yunanistan’ın PKK/KONGRA-GEL terör örgütüne destek verdiği şüphesidir. Komşularıyla sorunlar yaşayan Türkiye, İsrail ile askeri işbirliğini geliştirerek hem komşularına karşı caydırıcılık yaratarak güvenliğini artırmayı hem de olası bir çatışmaya karşı İsrail’in desteğini sağlamayı amaçlamıştır. Dördüncü amaç Türk ordusunun modernize edilmesi ve geliştirilmesidir. 1990’lı yıllarda Türkiye, iç ve dış sorunların ortadan kaldırılması için TSK’nın güçlendirilmesine büyük önem vermiştir.

34- Haisam keylany, *Türkiye ve Arap**1996,s42-45-47

1990'lı yılların başında Türk ordusu yaklaşık 640.000 muvazzaftan oluşmaktadır. Ortadoğu ülkelerinin ordularıyla karşılaştırıldığında oldukça büyük bir güce sahip olmasına rağmen elindeki silahların büyük bölümünün geliştirilmesine ihtiyaç vardı. Ayrıca Türkiye'nin kitle imha silahlarına karşı koyma yeteneği, ulaşım ve muhabere olanakları zayıftı. Bu sorunu aşmak için 1990'lı yıllarda Türk Silahlı Kuvvetleri'nin güçlendirilmesine ve modernize edilmesine ağırlık verilmiştir³⁵.

Türkiye'nin silahlı kuvvetlerini güçlendirme ve modernize etmesindeki nihai amacı uluslararası düzeyde bir ordu yaratmak olmuştur. Bu kapsamda 20 yıllık bir plan oluşturulmuş; Hava Kuvvetleri ve Kara Kuvvetleri deniz kuvvetleri için 150 milyar dolar tahsis edilmiştir³⁶. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin güçlendirilmesi kapsamında İsrail'in yanı sıra ABD'den de destek alınmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kullandığı silahların %80'i ABD menşelidir.

Ancak Bill Clinton döneminde insan hakları örgütlerinin itirazı nedeniyle Türkiye bir süre ABD'den silah satın almakta zorluk çekmiştir. İnsan hakları örgütleriyle mücadele içine girmekten çekindiği için Türkiye'ye silah satma konusunda pek de istekli bir tutum takınmayan Clinton yönetimi, çareyi Türkiye'yi İsrail'e yöneltmekte bulmuş ve Türkiye ile askeri ve teknolojik açıdan oldukça iyi bir seviyede bulunan İsrail arasındaki askeri işbirliğini desteklemiştir³⁷.

Bu sayede ABD'deki insan hakları örgütlerinin tepkisi bertaraf edilmiştir. 1990'lı yıllar boyunca Türkiye hem İsrail'in hem de ABD'nin müttefiki olmuştur. ABD'nin Türkiye ile ittifak kurmasının ardındaki ana düşünce, Türkiye'nin Ortadoğu'da Amerikan çıkarlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunacağı beklentisi olmuştur.

35- Makhlof Suleiman, *Türkiye'de Askeri Kurum*, 2001*Süriye,s5

36- Suleiman ., s.26

37- *Ibid* ., s.267

2.1.1 Türkiye'nin Bölgesel Rolünün Desteklenmesi

İsrail'in TSK'nın modernizasyonuna destek vermesi Türkiye'nin Ortadoğu ve Orta Asya'daki gücünü ve stratejik önemini artırmıştır. Bu sayede Türkiye bu bölgelerde etkin bir dış politika izleme olanağı elde etmiştir.

Askeri modernizasyon alanındaki işbirliği süreci, Türkiye ve İsrail'in teröre karşı ortak bir duruş benimsemesi ve PKK/KONGRA-GEL, Hizbullah ve Hamas başta olmak üzere terör örgütlerine karşı ortak mücadele etmesini de kapsamıştır. Ayrıca iki ülke bölgede istikrar ve stratejik denge tesis edilmesi ve konvansiyonel olmayan silahların yayılımının önlenmesi için ortak çaba harcayacaktır.

2.1.2 Türkiye İle İsrail Arasındaki Siyasi, Ekonomik, Kültürel Ve Sosyal İlişkiler

1990'lı yıllar boyunca Türkiye ile İsrail arasındaki siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal ilişkiler geliştirilmiştir. ABD'deki Yahudi lobileri Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş sürecine destek vermiştir. Ayrıca İsrail Dışişleri Bakanı David Levy'den ABD'nin Türkiye'ye silah satışının sağlanması için kendi nüfuzunu kullanması talep edilmiştir³⁸.

2.1.3 Amerikan Siyasetinde Türkiye'nin Konumu

Soğuk savaş döneminde Türkiye, batı bloğunun Sovyet tehlikesine karşı korunması bağlamında ABD için çok önemli bir ülke olmuştur. Ancak soğuk savaş'ın sona ermesiyle Türkiye, öneminin azalması tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Türkiye'nin 1990'lı yıllar boyunca İsrail ile askeri, ekonomik ve siyasi ilişkilerin güçlendirilmesinin bir amacı da ABD nezdindeki önemini korumaktır.

2.2 İSRAİL'İN AMAÇ VE GEREKÇELERİ

İsrail'in Türkiye ile işbirliği yapmasının amaçları her şeyden önce İsrail mali askeri ve teknolojik ürünlere pazar bulmak ve ekonomik kazanç elde etmektir.

38- www.circassiancenter.com/cc-turkiye/.../0407-turkiyenin-4.htm

İsrail TSK'nın modernizasyonunu üstlenerek askeri teknik ve teknolojik ürünleri için yeni bir pazar yaratmayı ve buradan elde edeceği gelire ekonomik gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamıştır. ABD'nin İsrail'e ekonomik desteğinin azalacağı yönünde haberler çıkması İsrail'i ekonomik gelişimini destekleyecek yeni kaynaklar aramaya yöneltmiştir. TSK'nın modernizasyonu da bu kaynaklardan biridir. Nitekim İsrail Savunma Bakanı Yitzhak Mordechai Türkiye'ye satılan askeri ürünleri "altın madeni" olarak nitelendirmiştir.

2.2.1 Suriye ve İran Üzerinde Baskı Kurmak

Suriye 1990'lı yıllarda İsrail tarafından baş düşman olarak görülmekte ve Türkiye tarafından da tehdit olarak algılanmaktaydı. Bu nedenle Suriye, her iki ülkeye karşı savunma yapabilmek için askeri gücünü ikiye ayırmak durumunda kalmıştır. Askeri gücünü bölen Suriye'nin İsrail için oluşturduğu tehlike böylece azalmıştır. Ayrıca İsrail Suriye'nin önemli ekonomik ve askeri kurumlarıyla ilgili bilgi toplama olanağı elde etmiş ve olası bir savaş halinde bu bilgileri Suriye'ye karşı kullanmayı planlamıştır. İsrail'in Suriye üzerinde kurduğu baskı, Suriye'yi Golan tepeleri konusunda geri adım atmaya zorlamış ve ayrıca kimyasal ve kitle imha silahı elde etmekten caydırmıştır. ABD İsrail'in Suriye üzerinde kurduğu baskıyı takdirle karşılamıştır. İsrail sadece Suriye'ye değil İran'a da düşman gözüyle bakmıştır. İsrail'in en büyük korkularından biri İran'ın kimyasal silah ve kitle imha silahı elde etmesi olmuştur. Türkiye ile işbirliği İsrail'in elinde İran'a karşı bir koz niteliğindedir. İsrail, Türkiye topraklarını kullanarak İran'ın askeri tesisleriyle ilgili istihbarat toplama ve gerekli gördüğünde buraları vurma olanağına kavuşmuştur³⁹.

2.2.2 Türkiye'nin Stratejik Ve Askeri Niteliğinden Yararlanma

Türkiye'nin hava sahası ve karasuları İsrail'e oranla oldukça geniştir. İsrail Türkiye ile işbirliği yaparak Türkiye'nin hava sahası ve karasularını askeri eğitim amaçlı kullanma olanağına kavuşmuş ve bu olanağı kullanarak büyük bir deneyim elde etmiştir.

39- Keylany ., s.48

Ayrıca Türkiye'nin arazisinin geniş ve engebeli olması, İsrail'in bu tip arazilerde deneyim kazanmasını sağlamıştır.

2.2.3 Bölgesel Rolünü Destekleme

İsrail, Türkiye ile askeri işbirliğini bölgesel rolünü güçlendirme aracı olarak görmüş ve Arap-İsrail barış görüşmeleri sırasında kendi lehine kullanmıştır.

Türkiye ile ortak projeler geliştirmesi İsrail'in hem Suriye ve Mısır'la daha etkin rekabet etmesini hem de Türkiye'nin güçlü bağlara sahip olduğu Ortadoğu ve Orta Asya ülkelerine açılmasını sağlamıştır.

2.2.4 Türkiye'nin Ekonomik Fırsatlarından Yararlanma

Türkiye tarım ve sulama açılarından geniş olanaklara sahiptir. Buna karşılık İsrail suya olan ihtiyacı büyüktür.

Türkiye-İsrail işbirliği kapsamında İsrail'in talebi doğrultusunda Türkiye'den İsrail'e su taşınması gündeme gelmiştir.

2.3 ABD'NİN AMAÇ VE GEREKÇELERİ

Soğuk savaş'ın sona ermesinin ardından yeni bir dünya düzeninin kurulmuştur. Yeni dünya düzeninin lideri olan ABD'nin orta doğu politikası üç temel ilkeye dayanmıştır. Bunlar;

- a. İran ve Irak'ın çevrelenmesi,
- b. Arap-İsrail barış sürecinin sonuca ulaştırılması,
- c. Türkiye-İsrail askeri ittifakının desteklenmesidir.

ABD, Türkiye-İsrail askeri ittifakına tam destek vermiş ve ABD, Türkiye ve İsrail arasında üçlü bir ittifak kurulmuştur. ABD'nin Türkiye-İsrail askeri ittifakına yönelik desteği resmi yollardan pek çok kez ifade edilmiştir⁴⁰.

40- Keylany .,s.49

Türk-İsrail yakınlaşmasını kamuoyu nezdinde de kabul edilebilir hale getirdi. Bu dönemde, ilişkilerin gelişmesini kolaylaştıran iki etken daha bulunmaktaydı. Birincisi, ABD her iki ülkenin de Soğuk Savaş'ta stratejik önemi olduğunu düşünmekte ve "yeni dünya düzeni"nin doğmasında bu iki ülkenin rolüyle ilgilenmekteydi.

Bu nedenle iki müttefiki arasındaki ilişkileri memnuniyetle karşılayarak destekledi. İkincisi, Arap yanlısı politikanın sonuçları Ankara'yı düş kırıklığına uğratmıştı. Bu düş kırıklığı, politikacılar tarafından gizlice fakat birçok gazeteci ve akademisyen tarafından açıkça dile getirilmeye başlandı⁴¹.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: ASKERİ İŞBİRLİĞİ ALANLARI

1993-1999 döneminde Türkiye-İsrail askeri işbirliği, İsrail tarafından Türkiye'ye her türlü kara, hava ve deniz savunma sisteminin sağlanmasını, bu yolla Türk Silahlı Kuvvetleri'nin modernizasyonunu, ortak askeri projelerin hayata geçirilmesini, ortak tatbikatların yapılmasını, siyasi diyalogun ve askeri istihbarat paylaşımının güçlendirilmesini kapsamaktadır.

3.1 İSRAİL'DEN TÜRKİYE'YE SİLAH SATIŞI

İsrail Türkiye'ye kara, deniz ve hava kuvvetlerinde kullanılmak üzere “Galil” marka tüfek, “Uzi” marka otomatik silah ve ayrıca roket, havan topu gibi ağır silahlar satmıştır. Öte yandan İsrail, Türkiye'ye insansız hava araçları ve radar sistemleri de satmıştır. İsrail 1997 yılında askeri istihbaratta kullanılan insansız hava araçlarının satışını teklif etmiştir.

145 helikopterin satışını öngören 4 milyar dolarlık ihale bunların en büyüğüdür. İsrail ile Rusya federasyonu bu amaçla ortak bir şirket kurmuştur. Veriler bu firmanın ihaleyi alabileceği yönünde olmuştur⁴². Buna ilaveten İsrail erken uyarı amaçlı Hawk uçaklarını satmayı teklif etmiş ancak yanıt alamamıştır.

Ertesi yıl İsrail F-16'larda kullanılmak üzere 60 adet füze satmıştır. İsrail Türkiye'ye it dalaşı denilen savaş biçiminde üstün savaş gücüne sahip çok miktarda “Phantom-4” füzesi ve ayrıca güdümlü füze, el bombası ve çeşitli mühimmat satmıştır. Sadece 1996-1998 döneminde İsrail Türkiye'ye 400 milyon dolarlık füze satmıştır.

Tüm bu satışlar ABD'nin onayıyla yapılmıştır. Özellikle İran'ın sahip olduğu balistik füzelere karşı Türkiye savunma sistemine ihtiyaç duymuş ve 1998 yılının Mart ayında bir askeri işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma İsrail'in Türkiye'de anti-balistik füze sistemleri kurmasını öngörmüştür. Dönemin İsrail Savunma Bakanı David Ivry'nin 1998 yılında Londra'da düzenlenen bir toplantıda ifade ettiği üzere, İsrail bu sistemleri Türkiye'ye yerleştirmeye hazırdır⁴³.

42- Suleiman .,s.26

43- Ibid.,s.255

İsrail Türk kara kuvvetlerinin modernizasyonu ile da ilgilenmektedir. İsrail bu kapsamda Türkiye'ye kendi yapımı olan 1000 adet "Marcava-3" tankının satışını öngören 4.5 milyar dolarlık bir proje teklif etmiştir⁴⁴.

Türk Deniz Kuvvetlerine ilişkin olarak, İsrail büyük bir proje kapsamında hava savunma amaçlı barak sistemlerini satmak istemiştir. Türkiye de buna karşılık sistemleri satın alma arzusunu belirtmiştir.

Türkiye özellikle PKK'nın sınırdan sızma girişimlerine karşı İsrail'den silah talep etmiştir. Dönemin Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı'nın 24-28 Şubat 1997 tarihlerinde yaptığı İsrail ziyareti sırasında kendisine İsrail yapımı silahlardan oluşan bir liste sunulmuştur. Ziyaret başarılı geçmiştir. İsrail Türkiye'ye silah ve hem balistik hem de normal mayınları imha edecek radar sistemleri satma konusunda başarılı olmuştur. Ayrıca muhabere araçlarının satışı da gündeme gelmiştir⁴⁵.

3.2 TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ'NİN İSRAİL TARAFINDAN MODERNİZASYONU

Türkiye kara, hava ve deniz kuvvetleri tarafından kullanılan silahların modernizasyonu için 1995-2005 döneminde 10 milyar dolarlık bütçe ayırmıştır. Bunların başında hava kuvvetlerinin belkemiği olan F-16 ve F-4 savaş uçaklarının modernizasyonu gelmektedir.

Modernizasyon çalışmalarının temeli, İsrail hava kuvvetleri komutanının Türkiye ziyareti sırasında atılmıştır. 1993-1995 yılları arasında Türkiye ile İsrail arasında hava kuvvetlerince kullanılan silahların modernizasyonu ile ilgili çok sayıda girişim yapılmıştır. Öyle ki İsrail "Fantom" uçaklarını geliştirip modernize ederek bunlara "Corners 2000" adını vermiştir. Ancak 1995 yılının başında İsrail, TSK tarafından kullanılan süper kobra uçaklarının modernizasyonu ile ilgili ihaleyi alamamıştır. İsrail bu uçaklara gece görüş sistemi takılmasını öngören 120 milyon dolarlık bir projeyi üstlenmiştir.

44- Suleiman .,s.33

45- Ibid.,s.253-255

26 Ağustos 1996'da İsrail ile Türkiye arasında F-4 savaş uçaklarının modernizasyonuna ilişkin bir anlaşma imzalanmıştır. 44 adet F-4 savaş uçağının modernizasyonunu öngören anlaşmanın uygulanmasını sağlayan proje 650 milyon dolarlık olup 6-8 yıllık bir dönemi kapsamakta ve faizleriyle birlikte 800 milyon doları bulmaktadır⁴⁶.

Modernizasyonun radar sistemleri ile seyrüsefer cihazlarının uçaklara takılmasıyla başlaması öngörülmüştür. Amaç uçakların savaş ömrünün 15-20 yıl uzatılmasıdır. F-4 savaş uçaklarının modernizasyonu anlaşmasının dönemin Türkiye Başbakanı Necmettin Erbakan'ın girişimiyle imzalandığı söylenmektedir.

Türk Hava Kuvvetleri tarafından kullanılan F-5 savaş uçaklarının modernizasyonu ise dönemin Milli Savunma Bakanı Turhan Tayan tarafından yapılan açıklamayla gündeme gelmiştir. Tayan 2 Mayıs 1997 tarihindeki İsrail ziyareti sırasında İsrail'in 48 adet F-5 savaş uçağını modernize edeceğini dile getirmiştir.

İsrail Savunma Bakanı İshak Mordehay'ın 1997 yılının Aralık ayında gerçekleştirdiği Türkiye ziyaretinin amacı da bahse konu ihaleyi almak olmuştur. 75 milyon dolarlık ihale, F-5 savaş uçaklarına gece görüş ve radar sistemleri takılmasını öngörmüştür. Ayrıca kara kuvvetlerince kullanılan M-60 tankının modernizasyonu konusunu da kapsamıştır. İlk aşamada tankların 300 adedinin savaş ömürlerinin uzatılması için İsrail tarafından modernize edilmesi öngörülmüştür. Tanklara 200 mm'lik topların takılması planlanmıştır⁴⁷.

3.3 ORTAK SAVUNMA SANAYİSİ

Ortak hareket etme anlayışıyla iki ülke arasında özellikle tank, roket ve uçak sistemlerini konu alan ortak projeler yapılması düşünülmüştür. 1997 yılının Mayıs ayında İsraili ve Türk savunma bakanları arasında gerçekleşen ikili görüşmelerde "Popa-2" füzelerinin ortak üretimi gündeme gelmiş ve sonuçta 500 milyon dolarlık bir anlaşma yapılmıştır.

46- www.circassiancenter.com/cc-turkiye/.../0407-turkiyenin-4.htm

47-*Ibid.*,s.254

2000 yılının başında ortak üretilecek füzelerin ilk Partisinin Türkiye'ye teslim edilmesi öngörülmüştür. İki ülke arasında 400-500 metrelik menzile sahip, jet motoruyla çalışan İsrail yapımı "Delilah" marka füzelerin ortak üretimi de gündeme gelmiştir. Ortak üretim konusunda anlaşma sağlandığı söylenmiştir. 1997 yılının Ekim ayında İsrail Genelkurmay Başkanı'nın Türkiye ziyareti sırasında bu konunun dile getirildiği bilinmektedir⁴⁸.

Anti-balistik füzelerin ortak üretimi konusunda da anlaşma sağlandığı söylenmiştir. Türkiye Savunma Bakanı Müsteşarı Tümgeneral Sıtkı Orun'un belirttiği gibi, Türkiye'nin 3.2 milyar dolarlık bir proje kapsamında İsrail yapımı 800 adet "Merkava" tankı alma talebi ve tankların ortak üretim, gündeme gelmiştir⁴⁹.

Hava kuvvetleri ile ilgili olarak 1996 yılında insanlı ve insansız hava araçlarının eğitim uçuşlarının yapılmasıyla ilgili bir proje gündeme gelmiştir. 22 Ağustos 1997 tarihinde 1935 kg. ağırlığa sahip, 8 saat havada kalabilen 20 000 fit yükseklikte uçabilen bir uçak üretilmiştir⁵⁰.

3.4 ORTAK ASKERİ EĞİTİM VE TATBİKATLAR

3.4.1 Hava Eğitim ve Tatbikatları

Türkiye ile İsrail arasında ortak hava tatbikatları düzenlenmesi konusu İsrail Genelkurmay Bakanı Ivry'nin 1994 yılının Şubat ayında Türkiye'ye yaptığı ziyaret sırasında iki ülkenin askeri yetkilileri tarafından görüşülerek karara bağlanmıştır. Bahse konu karar aynı yıl içerisinde hayata geçirilmiş ve Mayıs ayında Türk hava sahasında ortak bir tatbikat düzenlenmiştir. Tatbikata katılan Türk savaş uçaklarına İsrail savaş uçakları tarafından havada yakıt nakli yapılmıştır.

23 Şubat 1996 tarihinde Türkiye ile İsrail arasında imzalanan askerî eğitim ve işbirliği anlaşması ile tatbikatların hukuki dayanağı güçlendirilmiştir.

48- *Ibid.*,s.254

49- www.skyturk.net/turk-tanki-m60-iliskileri-onariyor/

50- *Ibid.*,s.254

Türkiye-İsrail askerî eğitim ve işbirliği anlaşması⁵¹;

- Askerî eğitim alanında karşılıklı bilgi ve deneyim paylaşımını,
- Askerî akademiler ve karargahlar arası karşılıklı ziyaretler düzenlenmesini,
- Savaş gemilerinin karşılıklı ziyaretler yapmasını,
- Askerî, sosyal ve kültürel alanlarda bilgi ve personel değişimi ile askerî tarih, müze ve arşiv konularında işbirliği tesis edilmesini,
- Ortak eğitimler düzenlenmesini,
- İki ülke istihbarat birimlerinin işbirliği yapması,
- İsrail ve Türk donanmalarının Akdeniz’de ortak tatbikatlar icra etmesini,
- İsrail uçaklarının eğitim amaçlı olarak Türk hava sahasını kullanmasını öngörmüştür.

Bahse konu anlaşma çerçevesinde her yıl dördü Türkiye’de, dördü İsrail’de olmak üzere ortalama 8 adet ortak tatbikat düzenlenecekti. Ayrıca bahse konu anlaşmayla İsrail, Türkiye’ye yüksek miktarda silah satma olanağına kavuşmuştur. Ayrıca bu anlaşmanın ardından, klasik askerî işbirliği sınırlarını aşarak stratejik ortaklık düzeyine yükselen Türkiye-İsrail işbirliği Ortadoğu’da yankılanmış ve Ortadoğu ülkelerinin dış politikalarını şekillendirmekte rol oynamıştır. Anlaşmanın imzalanmasından sonra, 15 Nisan 1996 tarihinde Ankara yakınlarında bulunan Akıncılar üssünde ortak bir tatbikat düzenlenmiş ve İsrail dört hafta süren bu tatbikata sekiz adet F-16 savaş uçağıyla katılmıştır. Buna karşılık, 23 Şubat 1996 tarihinde Türkiye ile İsrail arasında imzalanan askerî eğitim ve işbirliği anlaşması kapsamında⁵²,

-1996 yılının Nisan ayında sekiz adet İsrail F-16 uçağı Konya semalarında eğitim uçuşu yapmış, Haziran ayında on iki adet Türk savaş uçağı İsrail’e gitmiş⁵³.

-Ekim ayında İsrail’in Negev üssünde bir Türk filosu ağırlandırılmış ve bir dizi ortak eğitim çalışması yapılmış,

51- <http://www.habervakti.com/?id=3731&page=articles>

52-<http://www.adnantanriverdi.com/index.php/siyaset-konulari/dis-siyaset/Filistin-dosyasi/244-anadolu-kartali-hava-tatbikati-Krizi-22-Ekim-2009.html>

53-*Ibid.*,s.231

-1998 yılının Ocak ayında Türk ve İsrail savaş gemileri Akdeniz'de ortak tatbikat yapmıştır.

1996 yılının Ekim ayında İsrail hava kuvvetleri komutanı Eitan Ben Eliyahu Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Ziyaret sırasında Türkiye ile İsrail arasında hava savunma işbirliği ele alınmıştır. Eliyahu bu alandaki işbirliği çalışmalarının bir yılı aşkın süredir gelişerek devam ettiğini vurgulamıştır.

İsrail savaş uçaklarının sadece 1997 yılında Türk hava sahasında 120 uçuş gerçekleştirdiğini belirten askeri raporlar mevcuttur. Bu raporlarda Türk savaş uçaklarının da eğitim amaçlı olarak İsrail hava sahasında aynı sayıda uçuş yaptığına ve 1998 yılında karşılıklı uçuşların aynı yoğunlukta devam ettiğine ilişkin bilgiler de yer almaktadır. 19 Nisan 1998 tarihinde Türk savaş uçakları İsrail hava sahasında bu kez İsrail savaş uçakları tarafından eşlik edilmeksizin tek başlarına uçuş yapmıştır. Aynı yıl Negev hava üssünde sanal füze rampalarına nokta atışı konusunda eğitim yapmak üzere altı adet Türk F-16 savaş uçağı İsrail'e gitmiştir. Ortak eğitim ve tatbikatlardan Türkiye'nin elde ettiği başlıca yararlar; İsrail'in nokta atışı konusundaki deneyiminden yararlanılması ve İsrail tarafından kullanılan gelişmiş elektronik teçhizatla ilgili eğitim alınmasıdır. İsrail'in elde ettiği başlıca yararlar ise; İsraili pilotlara kendi ülkelerinde bulunmayan geniş bir arazide ve hava sahasında eğitim olanağı sağlanması ve gelecekte yaşanabilecek tehlikeler karşısında özellikle İran ve Suriye'ye karşı eğitim yapılmasıdır⁵⁴.

3.4.2 Deniz Tatbikatları

Ortak deniz tatbikatları düzenlenmesi konusu, 1996 yılında imzalanan Türkiye-İsrail Askeri Eğitim ve İşbirliği Anlaşması'nda yer almıştır. Yapılması düşünülen tatbikatların gerçekleştirilmesi amacıyla İsrail Savunma Bakanı Yitzak Mordehai Türk tarafıyla görüşmüş ve iki ülkenin ortak deniz tatbikatları düzenlemesi konusunda mutabakata varılmıştır. ABD Savunma Bakanı William Kohen de bu konudaki desteğini beyan etmiştir⁵⁵.

54- *Ibid.*,s.231

55- www.circassiancenter.com/cc-turkiye/.../0407-turkiyenin-4.htm

Dönemin Milli Savunma Bakanı Turhan Tayan 1997 yılının Nisan ayında İsrail'i ziyaret etmiş ve ziyaret sırasında bu konu İsrail tarafıyla birlikte ele alınmıştır. Tayan'ın İsrail ziyaretinin ardından Genelkurmay ikinci Başkanı Çevik Bir İsrail'li muhataplarıyla görüşmüş ve bu konuda gereken hazırlıklar yapılmıştır.

1997 yılında Mordehay ABD'nin de tatbikatlara katılması ve katkıda bulunması konusunu görüşmüştür. 17 Haziran 1997 tarihinde Türk ve İsrail deniz kuvvetleri arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi amacıyla Türkiye'den üç fırkateyn, bir denizaltı, lojistik gemisi ve bin denizci taşıyan beş savaş gemisi İsrail'in Hayfa Limanı'nı ziyaret etmiştir. Mordehay'ın çabaları sonuç vermiş ve ABD'nin de tatbikatlara katılması kararlaştırılmıştır.

Türkiye-İsrail-ABD ortak deniz tatbikatının 1997 yılının Eylül ayında yapılması planlanmış ancak Türkiye'de Necmettin Erbakan yönetimindeki Refah Partisi'nin iktidara gelmesiyle tatbikat 1998 yılı başlarına ertelenmiştir⁵⁶. Nitekim Erbakan iktidara gelir gelmez önceki yıllarda İsrail ile yapılması planlanmış tatbikatların erteleneceğini ilan etmiştir. Erbakan'ın bu açıklamasının arkasında, İslam dünyasının tepkisinden kaçınmasının ve ideolojik karşıtlık içerisinde olduğu Türk Silahlı Kuvvetleri üzerinde baskı kurmayı amaçladığı değerlendirilmektedir. Erbakan'ın Arap ülkelerinin de tatbikatlara katılımını hedeflediği ancak İsrail'in mevcudiyetinden rahatsız olmalarından dolayı bu devletlerin tatbikatlara katılmadığı ve sonuçta tatbikatların ertelendiği de ileri sürülmüştür.

Türkiye-İsrail-ABD ortak tatbikatı nihayet 7 Ocak 1998 tarihinde "Güvenilir Deniz Kızı Tatbikatı" adıyla icra edilmiştir. Doğu Akdeniz'de Hayfa'dan Kıbrıs'a uzanan bir alanda yapılan tatbikata her biri altı bin ton ağırlığındaki beş savaş gemisi katılmıştır. Arap ülkelerinden yalnızca Ürdün tatbikata gözlemci olarak katılmıştır. Tatbikatta SAAR-5 füze rampalı iki İsrail savaş gemisi, iki Türk savaş gemisi, bir ABD savaş gemisi ve her üç ülkeye ait helikopterler kullanılmıştır. On saat süren tatbikatın, yardım isteyen gemilere yönelik arama kurtarma faaliyetlerine yönelik olduğu açıklanmıştır.

Bununla birlikte, tatbikatın çeşitli alt amaçlarının da olduğu düşünülmektedir. Bunlar; ABD ve İsrail'in Türkiye'ye ortak destek vermesi, her üç ülke arasındaki askeri işbirliğinin güçlendirilmesi ve askeri sorunlara ortak çözüm getirilmesidir.

Gerçekten de Güvenilir Deniz Kızı Tatbikatı, Türkiye, İsrail ve ABD arasındaki askeri işbirliğini güçlendirmiş ve bu açıdan başarılı olmuştur. Tatbikatın başarılı olmasının etkisiyle, bu tatbikatın Mısır ve Ürdün'ün katılımıyla ileriki yıllarda tekrarlanması kararlaştırılmıştır. Bu tatbikatların dokuzuncusu 20 Ağustos 2008 tarihinde yapılmıştır. Tatbikat sırasında İsrail'in en büyük ve en geniş donanıma sahip savaş gemisi olan I.N.S Lahav da kullanılmıştır⁵⁷. Tatbikatın en önemli özelliği, Türkiye'den Akdeniz'de münhasır ekonomik bölge iddiasında bulunan güney Kıbrıs Rum Kesimi'ne cevap niteliğinde olması ve İsrail ile ABD'nin bu konudaki desteğini göstermesidir. Güvenilir deniz kızı tatbikatının onuncusuna Türkiye 17-21 Ağustos 2009 tarihinde ev sahipliği yapmıştır. Güvenilir deniz kızı tatbikatı Türkiye, İsrail ve ABD'den gelen toplam sekiz adet gemi, dört adet helikopter ile üç adet arama ve kurtarma uçağının katılımıyla gerçekleştirilmiştir.⁵⁸ Ancak Türkiye, 31 Mayıs 2010 tarihinde Filistin'e yardım götüren "Mavi Marmara" isimli gemiye İsrail tarafından operasyon düzenlenmesinin ardından, 2010 yılının Temmuz ayında tatbikattan geçildiğini duyurmuş⁵⁹

3.5 STRATEJİK İŞBİRLİĞİ KOMİSYONU

Türkiye ile İsrail arasında siyasi ve ekonomik işbirliğinin gelişmesine paralel olarak 1993 yılının Kasım ayında ortak bir komisyon kurulmuştur. Siyasi işbirliği komisyonu adı verilen bu komisyon 1994 yılının Şubat ayında ilk toplantısını yapmıştır. Komisyonun çalışmaları sonucunda 1995 yılının Kasım ayında 3 adet askeri işbirliği anlaşması imzalanmış ve askeri işbirliği alanında bir çalışma programı oluşturulmuştur.

57-<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/shownew.aspx?id=9709592>

58-<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=879583>

59- http://www.mesajhaber.com/haber.php?haber_id=8363

Bahse konu anlaşmalar Türkiye ile İsrail arasında askeri ve stratejik işbirliğinin geliştirilmesini ve bu kapsamda İsrail tarafından Türkiye'ye eğitim ve istihbarat desteği sağlanmasını öngörmüştür. Bu anlaşmalar iki ülke arasındaki askeri ve stratejik işbirliğinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Askeri ve stratejik işbirliğinin geliştirilmesi kapsamında 23 Şubat 1996 tarihinde askeri işbirliği ve eğitim anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma, İsrail'in, Türkiye'nin İran, Irak ve Suriye sınırlarının güvenliğinin sağlanmasına katkıda bulunmasını, karşılıklı liman ziyaretleri yapılmasını, birbirlerinin topraklarında askeri uçakların eğitim uçuşları düzenlenmesini, askeri manevraların izlenmesini, askeri öğrenci ve teknik bilgi değişimi yapılmasını öngörmüştür. Ayrıca bahse konu anlaşma doğrultusunda iki ülke arasında güvenlik işbirliğinin güçlendirilmesine hizmet edecek bir forum oluşturulmasını planlanmıştır.

1995 yılının Kasım ayında imzalanan anlaşmalarla oluşturulan çalışma programına dayanan bu forum çerçevesinde Suriye ve İran başta olmak üzere iki ülkeye karşı olumsuz bir tutum benimseyen ülkelerden kaynaklanabilecek saldırılara karşı ortak hareket edilecek, ortak savaş planları oluşturulacak ve ortak mücadele yöntemleri geliştirilecekti. Ayrıca forum çerçevesinde ortak silah üretimi, silah satın alınması, ortak eğitimler yapılması ile istihbarat ve güvenlik işbirliğinin geliştirilmesi öngörülmüştür⁶⁰. Nihayet bu forum yılda iki kez Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanlarının katılımıyla toplanacak ve buna ilaveten daha alt düzeyde çalışma grupları oluşturulacak ve üç ayda bir toplantı yapılacaktı.

1995 yılında PKK/KONGRA-GEL terör örgütünün Ortadoğu'daki faaliyetlerinin artması ve Birecik Barajı'nın yapımını konusunda Suriye ile sıkıntılar yaşanması, Türkiye'yi İsrail ile sıkı ilişkilerini sürdürmeye yöneltmiştir. Aynı şekilde, İsrail de Suriye ve İran'a karşı Ortadoğu'da kendisine müttefik arayışında içindedir. Bu amaçla İsrail Dışişleri Bakanı Şimon Peres Türkiye ve diğer bölge ülkeleriyle işbirliği yapılmasının İsrail'in güvenliğini sağlamlaştıracağını savunmuştur.

60- *Ibid.*,s.233-235

İsrail'in dış politikası bu düşünce doğrultusunda yeniden şekillendirilmiştir. 1995-1998 yılları arasında stratejik işbirliği bağlamında ikili görüşmeler büyük önem taşımaktadır. 18 Eylül 1995 tarihinde İsrail Genelkurmay Başkanı David Ivry Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyaret sırasında Ivry ile Türk komutanlar arasında durum değerlendirmesi yapılmış ve ortak planlar gündeme getirilmiştir. Ivry'nin ziyaretine karşılık Genelkurmay ikinci Başkanı Çevik Bir 1997'nin Mayıs ayında İsrail'i ziyaret etmiştir.

Çevik Bir, İsrail'de bulunduğu süre boyunca Tansu Çiller'in Başbakanlığı döneminde, 23.02.1996 tarihinde imzalanan askeri eğitim işbirliği anlaşmasının iki ülke açısından taşıdığı önemi vurgulayan konuşmalar yapmıştır. İsrail basınında anlaşmayı övücü nitelikte haberler çıkmıştır⁶¹. Ziyaret sırasında askeri ve stratejik işbirliğinin geliştirilmesi amacına yönelik görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sırasında üzerinde durulan konular arasında ortak deniz tatbikatları yapılması da yer almaktaydı. Bu kapsamda 1998 yılının Ocak ayında Türkiye, İsrail ve ABD deniz kuvvetleri doğu Akdeniz'de "güvenilir denizkızı tatbikatı" isimli ortak bir tatbikat düzenlenmiştir. Güvenilir denizkızı tatbikatı, İran'ın ve Arap ülkelerinin tepkisini çekmiştir. Tatbikatın ikincisi 1999 yılının Aralık ayında yine ABD'nin katılımıyla Türk karasularında gerçekleştirilmiştir.

Orgeneral Çevik Bir'in İsrail ziyareti sırasında dile getirdiği önemli bir husus, İsrail ile yakın ilişkiler kurulmasının bir hükümet politikası değil devlet politikası olduğudur. Bu gerçek ifadesini Çevik Bir'in "hükümetler şapka gibidir, gelirler giderler. Kalıcı olan devlettir" sözünde bulmuştur. Savunma Bakanı Izak Mordehai'nin 1997 yılında Türkiye-İsrail ilişkilerini ele alan sözleri, Çevik Bir'in düşüncesini destekleyici niteliktedir. Mordehai İsrail-Türkiye arasındaki savunma işbirliğinin güvenlik işbirliği ve siyasi ilişkiler' bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. İki ülke arasındaki işbirliğinin gelişmesiyle İsrail savunma sanayisi için Türkiye önemli bir pazar haline gelmiştir. Türkiye piyasasında pay almak isteyen İsraili firmalar Türkiye'de düzenlenen fuarlara büyük ilgi göstermiştir.

61-www.aksyon.com.tr/.../haber-1546-26-turk-israil-anlasmasinin-bilinmeyenleri.html

23-25 Eylül 1997 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen Üçüncü Uluslararası Savunma Sanayi ve Sivil Havacılık Fuarı'na İsrail'den 13 firma katılmıştır⁶².

Genelkurmay Başkanı org. Çevik Bir'in ziyaretine müteakiben 22 Aralık 1997 tarihinde İsrail Genelkurmay Başkanı David Ivry yeniden Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Ziyaret sırasında askeri ve stratejik işbirliği konuları detaylı olarak görüşülmüş, ayrıca forum toplantıları için hazırlık yapılmıştır. İran tarafından üretilen uzun menzilli füzeler de görüşmeler sırasında gündeme gelmiş ve iki ülkeye yönelik ortak bir tehdit olarak değerlendirilmiştir.

3.6 TÜRKİYE İLE İSRAİL ARASINDA DİĞER KONULARDAKİ İŞBİRLİĞİ

1990'lı yıllarda Türkiye ile İsrail arasında askeri işbirliğinin yukarıda belirtilen alanların dışında da güçlendirilmesine çalışılmıştır. Bu kapsamda önemli ve tehlikeli alanlardaki işbirliğinin de geliştirmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu alanların başında nükleer işbirliği gelmektedir. Türkiye 1990'lı yıllarda nükleer güç olma hedefini ortaya koymuş ve bu amaçla 2020 yılına kadar uzanan bir program oluşturmuştur⁶³. İsrail Türkiye'nin nükleer güç olma hedefini destekleyen bir işbirliği ortağı olmuştur.

İsrail Türkiye'ye nükleer güç olma amacı doğrultusunda yardım ederek İran'a karşı alternatif oluşturmayı planlamıştır. 1996-1998 yılları arasında İsrail'deki Wiseman Enstitüsü'nde çalışan 30 bilim adamı bu kapsamda Türkiye'de bulunmuştur. İki ülke arasında nükleer gücün yanı sıra uzay alanında da işbirliği yapılmıştır. 1997 yılının Aralık ayında İsrail Savunma Bakanı Yitzhak Mordechai Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sırasında uzay alanında işbirliği yapılması konusu gündeme gelmiş ve bu konuda bir anlaşma yapılmıştır.

Bu anlaşma uzay araştırmaları alanında iki ülke arasında işbirliği ve koordinasyon sağlanmasını, ortak projeler geliştirilmesini ve uluslararası savunma fuarlarına ortak katılım sağlanması öngörmüştür. Anlaşmanın ardından Türkiye'nin İsrail tarafından uzaya fırlatılacak casus uydulardan yararlanması gündeme gelmiştir.

62- www.odatv.com/n.php?n=dogan-ve-kirlangici-unuttular.

63- *Ibid.*,s.250

Türkiye'nin yararlanması öngörülen casus uyduların başında, 1997 yılında istihbarat toplamak amacıyla uzaya fırlatılan OFEC adlı casus uydu gelmiştir.

3.7 İSTİHBARAT VE GÜVENLİK İŞBİRLİĞİ

1990'lı yıllarda Türkiye'de terör örgütü PKK/KONGRA-GEL'in faaliyetleri tırmanışa geçmiştir. Bu ortamda 1995 yılında Suriye ile Yunanistan arasında bir askeri eğitim anlaşmasının imzalanması, Türkiye'yi bölgede güvenilir bir ortak arayışına yöneltmiştir. Türkiye'nin İsrail ile yakınlaşmasında güvenlik endişesi önemli pay sahibi olmuştur. Nitekim Türkiye ile İsrail arasında imzalanan güvenlik ve işbirliği anlaşmaları, PKK/KONGRA-GEL terör örgütüne karşı İsrail'in Türkiye'ye teknik ve istihbarat desteği sağlamasını öngörmüştür.

1990'lı yıllarda Türkiye ile İsrail arasındaki istihbarat ve güvenlik alanındaki işbirliğini değerlendirmek gerekirse, ilk olarak bunun uygulamada üçlü bir işbirliği olduğunu belirtmek gereklidir. Bu alanda İsrail ile Türkiye arasındaki işbirliğine, İsrail'in en yakın müttefiki ABD de dahil olmuştur.

ABD, iki ülke arasındaki ilişkiyi kendisinin Orta Asya, Kafkasya ve Ortadoğu politikalarına hizmet edecek ve gerektiğinde kendi yararına faaliyet gösterecek bir araç olarak görmüştür.

İkinci olarak, bu alandaki işbirliğinin kapsamına Türkiye, İsrail ve ABD'ye karşı tehdit oluşturan terör örgütleri ve İslami köktendinci örgütler dahil olmuştur. Terör örgütlerinin başında PKK/KONGRA-GEL, İslami köktendinci örgütlerin başında ise Hamas ve Hizbullah gelmiştir. Refah Partisi de aynı kategoride değerlendirilmiştir. Bunun temel nedeninin Türk Silahlı Kuvvetleri ve bürokrasinin, Refah Partisi iktidarı döneminde Türkiye'de İslamcı köktenciliğin güçlendiği ve bu süreci tersine çevirmenin zorunlu olduğunu düşünmesi olduğu değerlendirilmektedir. İsrail ile sıkı ilişkiler kurulmasının dış politika Refah Partisi'nin taşıdığı İslamcı ideolojinin etkisini azaltmaya hizmet ettiği söylenebilir.

Üçüncü olarak, başta Suriye, İran ve Irak olmak üzere Ortadoğu ülkelerinde konvansiyonel silahlar haricinde silah teknolojisindeki gelişmelerin yakından izlenmesi ve bu ülkelere karşı ortak bir tutum ve mücadele stratejisi benimsenmesi

kararlaştırılmıştır. Dördüncü olarak, güvenlik ve istihbarat verilerinin analizinde işbirliği yapılması öngörölmüştür.

13 Kasım 1993 tarihinde Dışışleri Bakanı Hikmet Çetin İsrail'i ziyaret etmiştir. Ziyaret sırasında İran'ın nüfuzunu kırmak ve İslamcı köktendinci hareketlerin engellenmesi amacıyla işbirliği yapılması gündeme gelmiş ve İsrail, Türkiye'nin PKK/KONGRA-GEL terör örgütüyle mücadelesine destek vereceğini vurgulamıştır. İsrail basını iki ÷lke arasındaki işbirliğine geniş yer vermiřtir⁶⁴. 4 Kasım 1994 tarihinde Başbakan Tansu Çiller İsrail'i ziyaret etmiştir. Bu ziyaret, İsrail'e bir Türk Başbakanı tarafından gerçekteştirilen ilk ziyaret olması bakımından önemlidir. Çiller'in ziyareti sırasında terörist ve İslami köktendinci örgütlerle mücadeleye yönelik bir anlaşma ile F-4 savaş uçaklarının modernizasyonunu İsrail'e bırakan bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmayı 1996 yılının şubat ayında Türkiye ile İsrail arasında bir askeri ve eğitim işbirliği anlaşması takip etmiřtir⁶⁵. Bu anlaşmanın istihbaratla ilgili bölümleri mit ve MOSSAD başkanları tarafından imzalanmıřtır⁶⁶. Tansu Çiller'in Başbakanlığı döneminde Türkiye ile İsrail arasında imzalanan işbirliği anlaşmaları; 21.01.1994 savunma işbirliği anlaşması. 31.03.1994 güvenlik/gizlilik anlaşması, 15.01.1995 terörizm ve diğer suçlarla mücadelede işbirliği anlaşması, 07.11.1995 F-4 uçaklarının modernizasyonu anlaşması ve 23.02.1996 askeri eğitim işbirliği anlaşmasıdır.

Çiller hükümeti döneminde iki ÷lke arasında giderek güçlenen işbirliği, göröntüde bir ideolojik çatışmanın var olmasına karşın, Necmettin Erbakan'ın Başbakanlığı döneminde de devam etmiştir. Erbakan'ın Başbakan olmasının ardından İsrail ile ilişkilerin yavaşlayacağı düşünölmüş, ancak gelişmeler tersi yönde olmuştur. Erbakan döneminde 1996 yılının şubat ayında imzalanan anlaşmanın içeriği olduğu gibi yürürlükte kalmış ve askeri konulara ilişkin anlaşmalar imzalanmıştır.

64- Nouredin ..s.264-265

65- Keylany ..S.41

66- www.turktoresi.com/viewtopic.php?f=39&t=6253

Bu durumun ortaya çıkmasında Türk Silahlı Kuvvetleri ve bürokrasinin İslami etkilerden uzak, batı yanlısı bir dış politikası izlenmesi yönündeki talepleri etkili olmuştur. Aynı yılın Ağustos ayında imzalanan savunma sanayi işbirliği anlaşmasının da Türk Silahlı Kuvvetleri'nin talebiyle imzalandığı düşünülmektedir.

1996 yılının sonuna gelindiğinde, Çiller döneminde imzalanan ve F-4 savaş uçaklarının İsraili IAI firması tarafından 600 milyon dolara modernize edilmesini öngören anlaşma, iç politikada gerilimlere yol açmıştır.

Erbakan'ın bu anlaşmanın Türkiye'nin aleyhinde olduğu görüşünde ısrar etmesi, Türk Silahlı Kuvvetleri ile arasındaki ilişkideki gerilimi artırmıştır. Bu durumun dış politikadaki yansıması, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin iç politikadaki ağırlığının bir yansıması olarak, Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkilerin güçlenmesidir.

Erbakan yönetiminin son dönemine denk gelen 24-28 Şubat 1997 tarihlerinde Genelkurmay Başkanı org. İsmail Hakkı Karadayı İsrail'i ziyaret etmiş ve ziyaret sırasında iki ülke arasındaki işbirliğinin geliştirileceğini beyan etmiştir. Bu ziyaret, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin İsrail ile ilişkilerin geliştirilmesine verdiği önemi göstermesi ve ilk kez bir Türk Genelkurmay Başkanı'nın İsrail'i ziyaret etmesi bakımından özel bir önem taşımaktadır. Karadayı'nın ziyaretine müteakip, İsrail Genelkurmay Başkanı korgeneral Amnon Lipkin Shikak aynı yılın Ekim ayında İsrail'e yeni bir ziyaret gerçekleştirmiştir⁶⁷.

Ziyaret sırasında istihbarat ve güvenlik konularındaki çalışmaların geliştirilmesi konusu görüşülmüştür. Bu kapsamda terörle mücadelede istihbarat paylaşımı ve terör örgütlerinin mali ve lojistik kaynaklarıyla mücadele üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda İsraili istihbarat uzmanları Türkiye'ye gelmiş ve Filistin ve Lübnan'daki terör örgütlerine ilişkin olarak elde ettikleri bilgileri Türk yetkilerle aktarmışlardır.

67- *Ibid.*,s.248-253-255

İki ülke arasında istihbarat işbirliğinin geliştirilmesi kapsamında İsrail, Türkiye'ye iç güvenlikle ilgili istihbarat bilgisi sağlamıştır. Bunları başında Refah Partisi ve İslamcı köktendinci örgütler gelmektedir. İsrail tarafından verilen bilgiler doğrultusunda Refah Partisi'ne yoğun bir baskı uygulanmıştır. Bu baskı sonucunda, iç politikada Erbakan yönetimi ile Türk Silahlı Kuvvetleri ve bürokrasi arasında bir denge tesis edilmiş ve dış politikada İsrail ile sıkı işbirliğinin sürdürülmesi sağlanmıştır.

3.8 KOMŞU ÜLKELERDE YAŞANAN ASKERİ GELİŞMELERİN TAKİP EDİLMESİNE YÖNELİK İSTİHBARAT VE GÜVENLİK İŞBİRLİĞİ

Türkiye ile İsrail arasındaki işbirliği ve koordinasyon çalışmaları ABD ile ortaklaşa sürdürülmüştür. Komşu ülkelerdeki, özellikle de İran, Irak ve Suriye'deki askeri gelişmeler takip edilmiştir. Türkiye, İsrail ve ABD arasında karşılıklı ziyaret ve toplantılar yapılmış ve komşu ülkelerle ilgili bilgi paylaşımında bulunulmuştur. Bilgi paylaşımı aşağıda belirtilen yollarla gerçekleştirilmiştir:

Türk topraklarında casus istasyonları kurulmuştur. Bu istasyonlar İran, Irak ve Suriye sınırında yoğunlaşmıştır. İstasyonlarla ilgili olarak, aynı dönemde Lübnan'daki İsrail operasyonlarının koordinasyonundan da sorumlu olan Ori Lobrani isimli İsrailli istihbarat yetkilisi, "İsrail'e gizli çalışmalar konusunda Türkiye'de geniş bir hareket serbestisi tanındığını" belirtmiştir.

Havadan istihbarat bilgileri toplanmıştır. 1996 yılının Şubat ayında Türkiye ile İsrail arasında bir güvenlik ve istihbarat anlaşması yapılmıştır. İsrail, bu anlaşmaya dayanarak, İran, Irak ve Suriye üzerinde havadan incelemelerde bulunarak istihbarat bilgileri toplamıştır⁶⁸. Bu amaçla elektronik izleme aygıtları taşıyan uçaklar kullanılmıştır. Medyada yer alan haberlere göre Türkiye, İsrail ile ortak istihbarat çalışmaları yapmak amacıyla Doğu Anadolu'da bir hava üssü kurmuştur. Ayrıca İsrail Türkiye'ye insansız hava araçları tedarik etmiş ve istihbarat uydularından yararlanmasını sağlamıştır⁶⁹.

68- www.turktoresi.com/viewtopic.php?f=39&t=6253

69- *Ibid.*,s.254

İsrail ve Türkiye'ye komşu ülkelerde casus hücreler örgütlenmiş ve bu ülkelerdeki azınlıklardan yararlanılmıştır. İsrail ulusal menfaatleri doğrultusunda Irak'taki Kürtleri, Türkiye ise Suriye'deki Türkmenleri kullanmıştır. Bunun yanı sıra İsrail, Suriye ile ilgili bazı askeri sırları elde ederek Türkiye'ye bildirmiştir. Bunların başında, Suriye ordusu tarafından kullanılan Mikoyan MIG-29 savaş uçaklarına ilişkin bilgiler yer almıştır.

NATO'nun adı "Fulcrum" adıyla kullanılan olan MIG-29 savaş uçakları, 1990'lı yıllarda Suriye ordusunun belkemiğini oluşturmuştur. Burunlarında bir adet 30 mm topu bulunan bu uçakların kanatlarında yakıt deposu taşıyabilen pilonlar bulunmaktadır. Ayrıca güdümsüz roket ve bombalar da pilonlara takılabilmektedir. İsrail'in MIG-29 savaş uçaklarına ilişkin bilgileri Almanya başta olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerinde elde ettiği düşünülmektedir. Bunlara ilaveten İsrail, Türkiye'nin güneydoğu bölgesinde hava fotoğrafları çekmiş ve bunları Türk yetkililere sunmuştur. Bu fotoğraflarda, Türkiye'ye yakın bir dağın altında olduğu söylenen, Suriye'ye ait bir gaz fabrikası yer almıştır.

3.9 BÖLGESEL İŞBİRLİĞİ PROJELERİ

Türkiye ve İsrail Ortadoğu'da ortak güvenlik projeleri ortaya koymuştur. Bunların başında bir güvenlik ve işbirliği Konseyi kurulması projesi gelmiştir. Konseyin temel amacı bölgede istikrar ve güvenliği tesis etmek olarak belirlenmiştir. Öte yandan bu Konseyin Türkiye ve İsrail'in bölgede hegemonya tesis etmesine hizmet edeceği düşünüldüğünden, proje bölge ülkeleri tarafından kabul görmemiştir. Buna karşılık Türkiye ve İsrail, bölgede askeri çatışmaları önlenmesi ve güvenliğin sağlanması için ikili görüşmeleri ve ortak faaliyetlerini artırmıştır. Bu amaçla bölgede güven tesis etmek için çalışmışlardır. 1990'lı yıllarda Oslo'da İsrail ile Arap ülkeleri arasında yürütülen barış görüşmeleri sırasında bu çaba daha belirgin hale gelmiştir. Dışişleri Bakanı İsmail Cem 6 Temmuz 1998 tarihinde İsrail'i ziyaret etmiş ve bu ziyaret sırasında Türkiye'nin Ortadoğu barış sürecinde arabulucu rolü oynamaya hazır olduğu belirtmiştir. Ancak Cem'in açıklaması diğer Ortadoğu ülkelerinden yeterli desteği alamamıştır⁷⁰.

70- www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=-80581

Buna karşılık İsmail Cem, İsrail'in Yediot Aharanoot gazetesine yaptığı açıklamada diğer Ortadoğu ülkelerinin eleştiriler yüzünden Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkilerin bozulmasının söz konusu olmayacağını ifade etmiştir.

Türkiye ile İsrail arasındaki 1990'lı yıllar boyunca gelişen askeri ve stratejik işbirliğinin desteklenmesi amacıyla pek çok İsrailli yetkili Ankara'da bulunmuştur. Bu kapsamda İsrail kara, hava ve deniz kuvvetlerinden 12 tuğgeneral ve albay Ankara'da işbirliği ve koordinasyon çalışmaları yürütmüştür. Türkiye ve İsrail çok taraflı toplantılara katılarak bölgesel güvenlik ve istikrar konusunu gündeme getirmiştir.

Güvenlik konuları dışında iki ülke arasında teknik konularda da işbirliği tesis edilmiştir. İsrail bu kapsamda Türkiye'ye teknik konularda destek vermiştir. Bu desteğin amaçları Türkiye'nin askeri güncün artırılması ve Türkiye ile İsrail'in bölgesel bir güç merkezi oluşturmasıdır.

Buna karşılık, terazinin diğer kefesindeki Arap ülkelerinin askeri açıdan Türkiye ile İsrail'e nazaran zayıf olması, bölgede güç dengesizliğine yol açmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: İSRAİL-TÜRKİYE ASKERİ İŞBİRLİĞİNİN BÖLGESEL GÜVENLİĞE KARŞI OLUŞTURDUĞU TEHDİTLER

Türkiye-İsrail askeri işbirliği bölgesel güvenlik tehditleri oluşturmuştur. Arap ülkeleri ve İran'ın milli güvenliği tehdit altına girmiştir.

4.1 TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİNİN DOĞASI

Çok çeşitli alanlara yayılan Türkiye-İsrail askeri işbirliği stratejik ilişkileri kapsamış ve askeri bir pakta doğru gelişme göstermiştir. Dönemin Türkiye Başbakanı Tansu Çiller 1994 yılının Kasım ayında İsrail'e bir ziyaret gerçekleştirmiştir.

Çiller'in ziyareti sırasında Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkiler “stratejik ilişkiler” şeklinde nitelendirmiş ve bu ilişkilerin geliştirilmesi niyeti vurgulanmıştır. Çiller'in ardından dönemin Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı da 1997 yılının Şubat ayında İsrail'i ziyaret etmiştir. Karadayı'nın ziyareti sırasında iki ülke arasındaki stratejik ilişkiler değerlendirilmiştir⁷¹.

New York Times yazarı Steven Kieter, siyasi ve askeri hareketliliğin Türkiye-İsrail ilişkilerinin zeminini oluşturduğunu ve iki ülkenin silahlı kuvvetlerinin ileri bir işbirliği içinde olduğunu belirtmiştir. Kieter ayrıca Türkiye'de Refah Partisi'nin iktidarda olduğu dönemde bile İsrail ile ilişkilerde gerileme yaşanmadığını ve ilişkilerin askeri bir pakta doğru evrildiğini vurgulamıştır.

Türkiye'de 1997 yılında Başbakanlığa gelen mesut yılmaz da Çiller'in açıklamalarına benzer şekilde Türkiye-İsrail ilişkilerini stratejik ortaklık şeklinde nitelendirmiştir. Avusturya ordusu kaynaklı bir raporda Türkiye ile İsrail'in ortak askeri projeler geliştirdiği ve askeri bir pakta hazırlandıkları belirtilmiştir. İsrail'le stratejik ve siyasi ilişkilerini daha da güçlendirmeye istekli hale gelmişti. Türk yetkililer, Türkiye'nin ülke bütünlüğüne yönelik tehditlerin daha çok güneyden geldiğini düşünmekteydiler⁷².

71- www.circassiancenter.com/cc-turkiye/.../0407-turkiyenin-4.htm

72- www.circassiancenter.com/cc-turkiye/.../0407-turkiyenin-4.htm

İsrail Savunma Bakanlığı direktörü David Ivry, askeri ve güvenlik işbirliğinin Türkiye-İsrail ilişkilerinin merkezinde yer aldığını belirterek iki ülke arasındaki ilişkilerin son 5 yılın en üst seviyesinde olduğunu vurgulamıştır. Türkiye ile İsrail arasında 1995-1996 arasında iyi askeri anlaşma imzalanmıştır⁷³. İki ülke arasında geniş kapsamlı ve sürekli gelişen bir işbirliği tesis edilmiştir. Bunun sonucunda iki ülke arasındaki işbirliği entegre stratejik işbirliğine dönüşmüştür.

4.2 ORTADOĞU'DA GÜÇ DENGESİNİN DEĞİŞMESİ

Türkiye ile İsrail arasında kurulan entegre stratejik ilişkiler Ortadoğu'daki güç dengesini Türkiye ve İsrail'in lehine değiştirmiştir. Türkiye ve İsrail'in orduları hem sayı hem de teknoloji bakımından diğer Ortadoğu ülkelerinin ordularından üstündü. Buna karşılık diğer bölge ülkelerinin ordularında teknolojik gerilik söz konusuydu ve aralarındaki koordinasyon zayıftı. Ayrıca Suriye, İran ve Irak dış yardımdan yoksun durumdaydı⁷⁴. Dönemin İsrail Savunma Bakanı Moşe Arens, Türkiye-İsrail ittifakının bölgesel güç dengesini değiştirdiğini doğrulamıştır. Milliyet gazetesi yazarı Sami Kohen, iki ülke arasındaki ittifakın zengin bir içeriğe sahip olduğunu ve Ortadoğu'da güç dengesini değiştirdiğini belirtmiştir.

Georgetown Üniversitesi'nden Sabri Sayari, Türkiye-İsrail askeri işbirliğini "Ortadoğu'daki en önemli askeri ilişki" şeklinde nitelendirmiştir. Middle East Daily Digest dergisi, Türkiye-İsrail işbirliğinin aynı seviyede devam etmesi durumunda Ortadoğu haritasının yeniden çizileceği ve ABD'nin söz konusu işbirliğine dayanarak Ortadoğu'daki nüfuzunu pekiştirdiği yorumunda bulunur.

4.3 ARAP VE İSLAM ÜLKELERİNE TEHDİT VE BASKI UYGULAMA

Türkiye-İsrail ittifakı, her iki ülkenin askeri, siyasi ve ekonomik bakımdan güçlü ülkeler olması nedeniyle Ortadoğu için özel bir önem taşımıştır. Bu iki güçlü ülkenin ittifak kurması, diğer Ortadoğu ülkeleri üzerinde tehdit ve baskı oluşmasına yol açmıştır.

73- www.aksiyon.com.tr/.../haber-1546-26-turk-israil-anlasmasinin-bilinmeyenleri.html

74- *Ibid.*, s.255-256

BEŞİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE-İSRAİL ASKERİ GÜVENLİK VE İŞBİRLİĞİ ANLAŞMASI

Türkiye ile İsrail arasında imzalanan askeri güvenlik ve işbirliği anlaşması, başta terör ve radikal İslamcı hareketlerle mücadele olmak üzere, çeşitli alanlarda iki ülkenin ortak operasyonlar düzenlemesini ve birinin gireceği bir savaşta diğerinin onunla birlikte hareket etmesini öngörmüştür. Böylece İsrail stratejik derinliğini artırma olanağı elde etmiştir.

ABD’li araştırmacı Michael Pipes, “yeni bir eksen” adlı eserinde Türkiye ile İsrail arasındaki işbirliğinin, olası düşmanca hareketleri caydırarak bölgesel istikrara katkıda bulunduğunu ve söz konusu işbirliğinin stratejik ortaklık seviyesinde devam edeceğini savunmuştur.

5.1 DİĞER ÜLKELERİN GÜCÜNÜ KIRMAK İÇİN BÖLGESEL ROLÜNÜ DESTEKLEME

Türkiye ve İsrail ittifak kurarak Ortadoğu’daki güç dengesini kendi lehlerine değiştirmeyi amaçlamıştır. Aralarındaki ittifak her iki ülkenin de bölgesel rolünü güçlendirmiştir.

ABD’nin Ortadoğu’nun yeniden şekillendirilmesine yönelik planlarının uygulanmasında bu iki ülkeye önemli rol düşmüştür. Türkiye ve İsrail Ortadoğu’da kendilerine rakip bir güç istenmemiştir. Bu amaçla Arap ülkelerinin kitle imha silahlarına erişmemeleri için çalışmışlardır.

İsraili araştırmacılara göre Türkiye ve İsrail iki büyük güçtür ve işbirliği yapmaları bölgede bir Arap gücünün ortaya çıkmasını engellemektedir. Türkiye ve İsrail’in işbirliği Suriye, İran ve Irak’a karşı denge oluşturmaktadır ve bu iki ülke bölgeyi küçük devletlere bölebilecek kadar güçlüdür ve Türkiye-İsrail işbirliğinin radikal İslama dayanan rejimler açısından uyarıcı nitelikte olduğunu belirtmiştir

Türk ve İsrail basınında Türkiye-İsrail-ABD ortak deniz tatbikatlarının Suriye ve İran’dan gelecek olası tehditlere karşı güvenlik arttırıcı bir uygulama olduğu ve körfez bölgesinde ortaya çıkacak bir kriz durumunda üç ülkenin ortak hareket edeceği bilgisi yer almıştır.

Ayrıca iki ülke basınında Suriye ve İran'ın askeri güçlerini arttırmak için balistik füze arayışında olduğu ve Türkiye-İsrail işbirliği yoluyla bu ülkelere karşı caydırıcılık oluşturulması gerektiği ileri sürülmüştür.

5.2 TÜRKİYE-İSRAİL'İN SURİYE ÜZERİNDE BASKI VE TEHDİT OLUŞTURMASI

Türkiye-İsrail ittifakı Suriye üzerinde baskı oluşturmuştur. İsrail açısından Suriye'ye baskı uygulamanın en önemli amacı onu barış sürecine zorlamak olmuştur. Türkiye ise Suriye'den çeşitli talepleri vardır ve bunları elde etmek için İsrail'i Suriye'ye karşı koz olarak kullanmak istemiştir.

Türkiye'nin Suriye'den başlıca talepleri hayat üzerindeki iddiasından vazgeçmesi, PKK/KONGRA-GEL terör örgütüne desteğini kesmesi ve Fırat'ın sularının kullanımıyla ilgili uzlaşma sağlanmasıdır.

5.3 TÜRKİYE-İSRAİL İTTİFAKININ ARAP VE İSLAM ÜLKELERİNİN GÜVENLİĞİNE ETKİLERİ

5.3.1 İSRAİL'İN TÜRK TOPRAKLARINI VE HAVA SAHASINI KULLANMASININ CAYDIRICILIK YARATMASI

İsrail Türk topraklarını Suriye, İran ve Irak ile ilgili askeri sırlara ulaşmak için hava sahasını kullanmıştır. Ayrıca İsrail, Türk hava sahasını kullanarak kendisi için hayati önem taşıyan hedefleri vurma olanağı elde etmiştir.

İsrail'de çıkan Haretz gazetesinde İsrail askeri uçaklarının Suriye'nin kuzeyinde icra ettiği faaliyetlerin caydırıcılık yarattığı belirtilmiştir⁷⁵.

Moşe Dayan Ortadoğu ve Afrika araştırmaları merkezi İsrail ve Türkiye'nin bir ittifak sistemi oluşturacağını ve bu yolla İran ve Suriye'den gelecek olası tehditlere karşı koyacağını savunmuştur⁷⁶.

75- *Bakr Ahmmet* .,s.68-69

76- *Keylany* .,s.47-48

İngiltere’de çıkan Sunday Express gazetesi 1996 yılında Türkiye, İsrail ve ABD’nin ortak bir plan üzerinde çalıştığını ve İran’ın hazar denizi kıyılarındaki nükleer tesislerinin Türkiye üzerinden vurulabileceğini ileri sürmüştür.

5.3.2 İSRAİL- TÜRKİYE İTTİFAKININ SURİYE’Yİ KISKACA ALMASI

Türkiye-İsrail ittifakı Suriye’nin kuşatılması sonucunu doğurmuştur. İrlandalı İsrail araştırmacısı Edgar O’Ballance, Türk ordusunun Suriye sınırına kuvvet yığabileceğini belirtmiştir. Ayrıca O’Ballance’a göre Türk hava sahası ve üslerinin İsrail Hava Kuvvetleri’ne ait uçaklar tarafından kullanılacak, iki ülkenin hava kuvvetleri ortak hareket edecek ve Türkiye İskenderun’daki deniz üssünü İsrail’e kullandıracaktı. Buna karşılık Suriye kendi hava savunma sistemini gözden geçirmek ve donanmasını çeşitli noktalara dağıtmak durumunda kalacaktı.

5.3.3 ARAP VE İSLAM COĞRAFYASINDA KORKU YARATMA

Türkiye İsrail ile işbirliği yaparak Arap ve İslam karşıtı bir güçle ittifak kurmuştur. Türkiye-İsrail ittifakı yoluyla Arap ve İslam ülkelerinin milli güvenlik duvarı delinmiştir. Öte yandan İsrail bu ittifaka dayanarak Ortadoğu’ya girme olanağına kavuşmuştur.

İsrail’in Ortadoğu’ya girişi Arap ve İslam ülkelerinde korku yaratmıştır. Dahası Ürdün gibi bazı Arap ülkelerin bu ittifaka dahil olmasına yönelik endişe ortaya çıkmıştır.

5.3.4 AMERİKAN SÖMÜRGEÇİLİĞİNE HİZMET ETME

Türkiye-İsrail ittifakı ABD’nin Ortadoğu politikasının sacayaklarından birini teşkil etmiştir. Bu ittifak ABD’nin Ortadoğu politikasının uzantısı ve 1950’li yıllara damgasını vuran paktlar politikasının devamı niteliğindedir. ABD’nin Ortadoğu politikasının bir parçası olan Türkiye-İsrail ittifakı “Amerikan sömürgeciliğinin süngüsü” haline gelmiştir.⁷⁷

ALTINCI BÖLÜM: İSRAİL-TÜRKİYE ASKERİ İŞBİRLİĞİNE KARŞI ARAP VE İSLAM ÜLKELERİNİN TUTUMLARI

Türkiye ile Arap ve İslam ülkeleri arasında beşeri, tarihi ve kültürel bağlar vardır. Türkiye-İsrail ittifakı Arap ve İslam ülkelerinin tepkisini çekmiştir. Arap ülkelerini temsil eden bir kuruluş olarak Arap ligi, Türkiye-İsrail askeri işbirliğiyle ilgili olarak görüş bildirmekle yetinmiştir. 1996 yılında Türkiye-İsrail askeri ve güvenlik anlaşmasının imzalanmasının ardından Kahire’de Arap ligi toplantısı düzenlenmiştir işbirliği. Toplantı sırasında Türkiye’de halkın büyük bölümünün Müslüman olduğu, Türkler ve Araplar arasında güçlü tarihi ve dini bağlar bulunduğu ve Türklerin haclı seferleri başta olmak üzere pek çok saldırıya karşı İslam’ı koruduğu vurgulanarak Türkiye’ye İsrail ile imzaladığı anlaşmayı gözden geçirme çağrısı yapılmıştır.

Türkiye-İsrail askeri ve güvenlik işbirliği anlaşmasını Arap dünyasına yönelik bir tehdit olarak algılayan Arap ligi, söz konusu anlaşmayı kınamıştır. Bununla birlikte Arap ligi, olanaklarının ve yaptırım gücünün sınırlı olması nedeniyle, Türkiye-İsrail askeri işbirliğine karşı bir plan ortaya koyamamıştır. Hatta bazı Arap ülkeleri Türkiye’ye tepki gösterilmesine karşı çıkmıştır. Arap ligi 1997 yılının Aralık ayında Tahran’da bir toplantı düzenlemiştir. Toplantı sırasında Türk heyetinin başında bulunan Süleyman Demirel sert eleştirilerle karşılaşmış ve toplantıdan erken ayrılmıştır. Toplantının sonuç bildirgesinde Türkiye’nin kınanması kararı yer almış ve bu karar toplantıda alınan en önemli karar olmuştur. Suriye, Türkiye’yi kınama kararının alınmasına katkıda bulunmuştur.

6.1 SURİYE’NİN TUTUMU

1990’lı yıllar boyunca Suriye, Türkiye-İsrail askeri işbirliğinin hedefinde yer almıştır. Buna karşılık Suriye, Türkiye-İsrail askeri işbirliğinin kendisi için oluşturduğu tehdidi azaltmak amacıyla çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimler arasında İran, Irak ve Yunanistan ile işbirliği yapması, 1985 yılında Yunanistan ile bir askeri işbirliği anlaşması imzalaması, İslam ülkelerine çağrıda bulunması sayılabilir.

1996 yılında Türkiye-İsrail güvenlik ve işbirliği anlaşmasına ait gizlilik dereceli bazı bilgiler sızdırılmış; bunun üzerine 8 Nisan 1996 tarihinde Suriye Dışişleri Bakanı Türkiye'nin Şam Büyükelçisini çağırarak Türkiye'yi protesto etmiştir. Ayrıca Suriye Dışişleri Bakan Yardımcısı Adnan Ümran söz konusu anlaşmanın olumsuz yönlerini ve bölge barışı için doğurduğu tehlikeleri dile getiren bir açıklama yapmıştır. Ümran ayrıca bu açıklamasında Arap dünyasını ortak bir tutum benimsemeye davet etmiştir⁷⁸.

Türkiye-İsrail askeri işbirliğine karşı Suriye diplomatik alanda etkin bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmaların bir parçası olarak 1996 yılının Haziran ayında Suriye, Mısır ve Suudi Arabistan'ın katılımıyla bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantının sonuç bildirgesinde Türkiye-İsrail askeri işbirliğinden duyulan endişe vurgulanmış ve Türkiye'ye İsrail ile işbirliğini gözden geçirme çağrısı yapılmıştır. Ayrıca toplantının ardından Suriye Dışişleri Bakanı Faruk El-Şara, Türkiye-İsrail işbirliğini Suriye'ye karşı bir girişim olarak nitelendirmiş ve bu durumun gerek Arap ülkeleri gerekse İslam dünyası açısından tehdit oluşturduğunu savunmuştur⁷⁹.

Suriye Dışişleri Bakanlığı ABD-İsrail-Türkiye deniz tatbikatlarına karşı çıkmış ve bunları “savaş oyunları” diye adlandırmıştır. İsrail Hava Kuvvetleri'nin Türk hava sahasında yaptığı eğitim uçuşları da Suriye'ye yönelik tehdit olarak nitelendirilmiştir⁸⁰.

Fırat Nehri'nden Suriye'ye akan suyun denetimi Türkiye'de bulunmaktadır. Türkiye tarafından kurulan barajlarda çok miktarda su toplanmakta ve bu nedenle Suriye'ye giden su azalmaktadır. Dönemin Türkiye Başbakanı mesut yılmaz 21 Mart 1996 tarihinde Hatay'a düzenlediği ziyaret sırasında Suriye'yi PKK/KONGRA-GEL terör örgütüne destek vermekle suçlamıştır. Yılmaz ayrıca Suriye'nin Türk topraklarını parçalamak istediğini ileri sürerek sert tepki gösterilebileceğini ve suyun silah olarak kullanılabileceğini belirtmiştir.

78- *Ibid.*,s.242

79- *Ibid.*,s.268

80- *Ibid.*,s.257-259

24-25 Mayıs 1996 tarihlerinde İsrail'in Ankara Büyükelçisi Zvi Elpeleg İskenderun'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaretin hemen akabinde Suriye'nin kuzeyinde patlamalar olmuştur. Bazı uzmanlar bu patlamaların Türk askeri makamlarınca organize edildiğini ileri sürmüştür. Türkiye-İsrail ilişkilerinin gelişmesine paralel olarak Türkiye Suriye'yi tehdit etmeye başlamıştır.

1998 yılının Ekim ayında Türk yetkililer PKK/KONGRA-GEL terör örgütüyle ilgili olarak Suriye'ye tepki göstermiştir. Mısır ve İran, Türkiye ile Suriye arasındaki gerilimi azaltmak için girişimlerde bulunmuştur⁸¹.

6.2 MISIR'IN TUTUMU

Mısır, Türkiye-İsrail işbirliğine Arap ve İslam dünyasına olan etkileri bağlamında ilgi göstermiş ve söz konusu işbirliğini kendisini olumsuz etkileyebilecek bir girişim olarak algılamıştır. Mısır Dışişleri Bakanı Amr Musa, Türkiye-İsrail güvenlik ve işbirliği anlaşmasını “yeri ve zamanı uygun olmayan, bölge barışına katkı sağlamayan bir girişim” olarak nitelendirmiştir. Mısır'ın Türkiye-İsrail işbirliğinden duyduğu endişe en üst düzeyde dile getirilmiştir.

Mısır Devlet Başkanı hüsnü mübarek 29 Mayıs 1996 tarihinde yaptığı bir açıklamada Türkiye ile İsrail hava kuvvetlerine ait uçakların ortak eğitimler icra etmesini anlayamadığını belirtmiştir. Buna karşılık Türkiye, İsrail ile ortaklaşa icra edilen eğitimlerin hiçbir ülkeyi hedef almadığını ve Arap-İsrail sorununda taraf olmadığını beyan etmiştir. 1996 yılının Haziran ayında mübarek Türkiye'ye bir çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir. Bu ziyaret sırasında kendisine Türkiye-İsrail işbirliğinin kapsamı ve amaçlarıyla ilgili bilgi verilmiştir.

Mübarek 16 Eylül 1997 tarihinde Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile görüşmüştür. Bu görüşme sırasında ABD, İsrail ve Türkiye'nin ortaklaşa icra ettiği deniz tatbikatları gündeme gelmiştir. Amr Musa bu tatbikatları olumsuz bir mesaj olarak nitelendirmiştir⁸².

81- *Ibid.*, s.203-204.

82- *Ibid.*,s.269

Türkiye-İsrail işbirliğinin Türkiye ile Suriye arasında gerilim yaratması üzerine Mısır ve İran iki ülke ilişkilerini sakinleştirmek için çaba göstermiştir. Bu çabalar, 1990'lı yılların sonunda Türkiye ile Suriye arasında savaş tehlikesinin doğması üzerine yoğunlaşarak devam etmiştir. Öte yandan İsrail, Mısır ve İran'ın gerilimi azaltmaya yönelik çabalarından hoşnutsuzluk duymuştur. İsrail Cumhurbaşkanı Wiseman konuyla ilgili olarak "Mısır Cumhurbaşkanı'nın barış sürecine öncülük etmesinin arzu edildiğini ancak kendisinin sağlam adımlar atmadığını" ileri sürmüştür

6.3 İRAN'IN TUTUMU

İran kendisini Türkiye-İsrail işbirliğinin hedeflerinden biri olarak algılamıştır. Bu nedenle söz konusu ilişkileri kınamış ve Türkiye'nin bu ilişkilerden çıkar sağlayamayacağını savunmuştur. 1996 yılının Mayıs ayında düzenlenen ECO devlet başkanları toplantısında Türkiye Cumhurbaşkanı Demirel ile İran Cumhurbaşkanı Rafsancani bir araya gelmiştir. Demirel, Türkiye'nin İran ile ilişkilerini geliştirmek istediğini belirtmiştir. Buna karşılık Rafsancani, İsrail'in Türkiye ile imzaladığı güvenlik ve işbirliği anlaşmasını kullanarak İran'ı vurmak istediği görüşünü dile getirmiş ve hem Türkiye'yi hem de Ürdün'ü İsrail ve ABD ile ortak deniz tatbikatı icra etmelerinden dolayı eleştirmiştir. Toplantının ardından İran, İsrail'n bölgesi için tehdit oluşturduğunu belirterek Türkiye'ye İsrail ile ilişkilerini gözden geçirmesi için çağrıda bulunmuştur⁸³.

6.4 DİĞER ARAP ÜLKELERİNİN TUTUMLARI

Irak'ın tutumu kınama ve suçlama içeren beyanlarla sınırlı kalmıştır. Uluslararası ambargonun getirdiği ekonomik sorunlarla uğraşan Irak, Türkiye-İsrail işbirliğine büyük bir tepki göstermemiştir. Irak'ın Birleşmiş Milletler daimi temsilcisi, Türkiye'nin Arap ve İslam dünyasının hassasiyetlerini dikkate almadığını ve bu durumun Ortadoğu'da istikrarı bozucu etkide bulunduğunu savunmuştur. Irak Dışişleri Bakanı Said E-Sahaf Türkiye ile İsrail'in ortaklaşa icra ettiği deniz tatbikatlarının Arap dünyası için kışkırtıcı olduğunu ileri sürmüştür.

83- Keylany .,s.44

- Körfez ülkeleri, Türkiye ile İsrail arasındaki işbirliğinin gelişmesiyle bölgeye yabancı bir unsurun giriş yaptığını düşünmüştür.
- Lübnan, Türkiye-İsrail işbirliğinden endişe duymuş ve söz konusu işbirliğinin Arap ve İslam dünyası açısından tehdit oluşturduğunu savunmuştur.
- Libya, Türkiye-İsrail işbirliğinden endişe duymuş ve söz konusu işbirliğinin petrol ve su kaynaklarına yönelik olduğunu savunmuştur.
- Ürdün ve Filistin, Türkiye-İsrail işbirliğine karşı kınama ve suçlamada bulunmamıştır. Hatta Ürdün, Türkiye-İsrail-ABD ortak deniz tatbikatlarına katılmıştır. Filistin'in ise Türkiye'den tek talebi İsrail ile arasındaki barış sürecinde etkin rol oynaması olmuştur⁸⁴.

Arap dünyasından gelen tepkiler üzerine Türkiye, 1990'lı yılların sonunda bu ülkelerden gelen tepkileri azaltmak için çaba göstermiş ve bu konuda başarı sağlamıştır. Arap ve İslam dünyasında Türkiye-İsrail işbirliğine karşı ortak bir duruş ortaya konulamamış ve planlı bir tepki verilememiştir. Bunun üzerine Türkiye-İsrail işbirliği gelişerek devam etmiştir. Türkiye-İsrail işbirliği özellikle ABD'den büyük destek almıştır. Bunun nedeni söz konusu işbirliğinin ABD'nin Ortadoğu'daki menfaatleriyle uyum içinde olmasıdır. ABD, Türkiye-İsrail işbirliği sayesinde Ortadoğu'da güvenliğini sağlamış ve menfaatlerini gerçekleştirme olanağını artırmıştır.

1990'lı yıllar boyunca Türkiye-İsrail işbirliği stratejik bir bütünleşmeye doğru gelişmiştir. Türkiye'yi askeri açıdan uluslar arası bir güç haline getirmeyi amaçlayan İsrail, Türkiye'ye her türlü teknik ve teknolojik desteği sunmuştur. Bu dönemde Türkiye askeri bakımdan İsrail'e bağımlı kalmış ve iç siyaseti İsrail'den etkilenecek şekilde şekillenmiştir. Türkiye-İsrail askeri işbirliği Arap dünyası tarafından tehdit olarak algılanmıştır. Türkiye'nin komşuları söz konusu işbirliğinde endişe duymuş ve Türkiye'nin kendi üzerlerinde baskı kuracağını düşünmüştür. Özellikle Suriye kendisini söz konusu işbirliğinin hedefi olarak algılamıştır.

84- *Ibid.*,s.268.

Türkiye-İsrail işbirliği sonucunda Ortadoğu'daki güç dengesi Türkiye ve İsrail lehine bozulmuştur. Türkiye ve İsrail'in artan gücüne karşılık Arap ülkelerinde lojistik eksiklik vardı ve aralarındaki koordinasyon zayıftı.

Türkiye-İsrail askeri işbirliği geniş bir kapsamda gerçekleşmiştir. İşbirliği kapsamında Türkiye'ye silah satan İsrail, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin modernizasyonunda büyük pay sahibi olmuştur. İşbirliğinin sınırları, nükleer güç ve uzayla ilgili konulara kadar uzanmıştır.

Sonuçta Türkiye ve İsrail'in bölgesel rolü güçlenmiş ve nüfuzları artmıştır. Belirtmek gereklidir ki Türkiye-İsrail askeri işbirliği nihayetinde ABD'nin Ortadoğu'daki menfaatlerinin gerçekleştirilmesine hizmet etmiştir.

YEDİNCİ BÖLÜM: AK PARTİ HÜKÜMETİ DÖNEMİNDE TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİNİ ETKİLEYEN NEDENLER

İsrail tarafından Gazze'ye yardım götürmek amacıyla yola çıkan Mavi Marmara gemisine 31 Mayıs 2010 tarihinde baskın yapması sonucunda gemide bulunan 9 Türk yolcu ölmüş ve çok sayıda kişi de yaralanmıştır. Türkiye-İsrail ilişkilerinde tamiri zor hasarlar meydana getiren bu olayın ertesinde olayın araştırılması için bir uluslararası komisyon oluşturulmuştur. Oluşturulan soruşturma panelinde iki bağımsız üye olarak Yeni Zelanda eski Başbakanı Geoffrey Palmer ve Kolombiya eski Devlet Başkanı Alvaro Uribe, Türkiye adına eski dışişleri Müsteşarı Özdem Sanberk ve İsrail adına eski Dışişleri Bakanlığı Genel Müdürü Joseph Ciechanover Itzhar yer almıştı. Panel, çalışmalarını Türkiye ve İsrail tarafından kendisine sunulan rapor ve belgelere dayandırmış ve sonuçta bir rapor hazırlamıştır.

Palmer komitesi raporu Temmuz ayında tamamlanmasına rağmen raporun açıklanması 3 kez ertelendi. İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu 28 Ağustos tarihinde raporun açıklanmasının 6 ay daha ertelenmesini istedi, Türkiye ise bu teklifi kabul etmedi⁸⁵. Raporun 1 Eylül tarihinde ABD'nin New York Times gazetesine sızdırılması Türkiye-İsrail ilişkilerinin dibe vurmasına neden oldu.

Bu analizde tarihsel süreç içinde Türkiye-İsrail ilişkilerinin gösterdiği gelişme, yaşanan benzer olaylar, bu olayların ortak özellikleri, Palmer raporu, Türkiye'nin yaptırımlarının içeriği, yaptırımların nedenleri ve etkileri değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Türkiye'de AKP Hükümeti'nin göreve başlamasıyla birlikte ilişkilerdeki gerginlik belirli dönemlerde tırmansa da iki ülke arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkiler aynı şekilde devam etti. Irak Savaşı sonrasında İsrail'in Kuzey Irak'a yerleşmesi ve buradaki istihbarat faaliyetleriyle ilgili haberler ikili ilişkilerde güven problemini ortaya çıkardı⁸⁶.

85- www.haber10.com/haber/250499/

86- arsiv.yenimesaj.com.tr/index.php?haberno=5019066&tarih...12...

İsrail'in 2004'te refah mülteci kampına operasyon düzenlemesi ve insan haklarını hiçe sayan uygulamaları Türkiye'nin İsrail'e bakışını değiştirdi. Başbakan Tayyip Erdoğan'ın ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün operasyonla ilgili beyanlatları gelecekte iki ülke ilişkilerinin eskiden olduğu gibi devam edemeyeceğini gösteriyordu. Buna paralel olarak 9 Kasım 2006 tarihinde TBMM'de Abdullah Gül tarafından yapılan bir konuşmada Kasım ayının ilk haftasında 50, Haziran-Kasım dönemindeyse 300 Filistinli sivilin İsrail'in hatalı davranışları nedeniyle hayatını kaybettiğini savunmuştur.⁸⁷

Başbakan Erdoğan dış politika danışmanlarını İsrail'e gönderdi ve Ocak 2005'de Dışişleri Bakanı Gül İsrail'i ziyaret etti. TOBB'un Eretz sanayi bölgesini geliştirme projesini başlattı. Türkiye bölgede barış ve istikrarın yerleşmesi için komşularıyla ilişkilerini geliştirmeye ve bölgesel problemlerin çözümüne katkı yapmak için girişimlerini artırdı. Bu kapsamda Suriye ile ilişkiler geliştirilmiş ve Suriye-İsrail arasında bir anlaşmaya varılması için gizli görüşmelere öncülük edilmiştir. 2006 yılında Başbakanlık başdanışmanı Ahmet Davutoğlu'nun da katıldığı özel bir toplantıda bu görüşmelerin çok yakında olumlu sonuçlarının basına yansıtacağını belirtmiş ve 10-15 gün içinde açık görüşmelere geçilebileceğini söylemişti. Ancak bu süre içinde tam tersi bir gelişme yaşanmış İsrail Lübnan'ın güneyini işgale başlamıştır.

İşgal süresince 1000'den fazla sivil öldürülmüş başta Beyrut olmak üzere Lübnan'da büyük hasar meydana gelmiştir⁸⁸. Birçok hastane bu saldırılara hedef olmuş, BM bağlı bir gözetleme tesisi vurulmuş, 4 BM personeli hayatını kaybetmiştir. Türkiye, İsrail'in saldırısına sert tepki göstermiş, kriz artık ekonomik ilişkileri de etkilemeye başlamıştır. İki ülke arasında imzalanmış olan araştırma ve geliştirme projeleri askıya alınmış, Manavgat suyu projesi durmuş, GAP bölgesine yapılan yatırım planları sonlandırılmış ve hatta büyük ihaleler, özellikle askeri alandaki büyük modernizasyon projeleri, gündemden kalkmaya başlamıştır.

87- Abdullah Gül, *Yeni Yüzyılda Türk Dış Politikasının Ufukları*, 2007, s.50

88- www.frmtr.com › Gündem › Türkiye'ye Sahip Çık

Türkiye'nin, İsrail ve Suriye arasında kolaylaştırıcı rolü Mart 2007'den itibaren tekrar gelişme göstermiştir. Bu sefere de basının bilgisi dahilinde Türkiye, Suriye-İsrail görüşmelerine öncülük etmiş ve anlaşma masasına oturulması ümitleri yükselmiştir.

Olmert'in 22 Aralık 2008'de Ankara'ya yaptığı ziyarette İsrail-Suriye arasındaki anlaşmazlık alanları çözülmeye çalışılmıştır, Filistinlilerle ateşkesin sağlanması, Filistinli gruplar arasında uzlaşmaya varılması ve Gazze'nin yeniden inşası konuları görüşülmüştür.

Basına bilgi verilen görüşmelerde olumlu gelişmeler üzerinde durulurken 27 Aralık 2008'de İsrail'in Gazze'ye yönelik dökme kurşun operasyonu başlamıştır. 22 gün süren İsrail'in Gazze saldırılarında yarısı kadın ve çocuk olmak üzere yaklaşık 1.500 kişi hayatını kaybederken binlerce kişi de yaralanmıştır⁸⁹.

2006'dan itibaren Gazze'deki yönetimi elinde bulunduran Hamas'a karşı gerçekleştirilen harekâta İsrail ordusu uluslararası antlaşmalarla yasaklanan kimyasal patlayıcıları (fosfor bombası, pudra bombası gibi) kullanmıştır. Büyük bir yıkımın yaşandığı bölgede altyapı büyük zarar görmüş; hastaneler, okullar ve devlet binalarının yıkılması sonucu milyarlarca dolarlık maddi zarar meydana gelmiştir.

Gerek 2006'daki Lübnan işgali gerekse 2008-2009'daki Gazze'ye yapılan harekât Türkiye'nin bölgede kalıcı barış ve istikrarın tesisine yönelik girişimlerinin İsrail tarafından istismar edildiğini göstermiştir. Suriye-İsrail arasında muhtemel bir barışın inşası istikametine Türk hükümetinin girişimleri devam ederken yapılan harekâtlar adeta taktik örtü ve aldatma planı olarak kullanılmıştır.

Türkiye bu tarihten itibaren İsrail'e bakışını değiştirmiş, İsrail'i bölgesel barış ve istikrarı tehdit eden bir devlet olarak algılamaya başlamıştır. Başbakan Erdoğan, operasyonu Türkiye'nin iyi niyetine ve arabuluculuk rolüne büyük saygısızlık olarak yorumlamış ve barışa indirilmiş büyük bir darbe olarak değerlendirmiştir.

89-www.akademikozgurluk.com/son-donem-turkiye-israil-iliskileri.html

Dışişleri Bakanı Babacan bu süreçte İsrail-Filistin hattında savaş varken, Suriye-İsrail hattında barış görüşmelerinin yapılamayacağını belirtmiştir. Türkiye'nin sert tepkisi Arap ülkeleri tarafından takdirle karşılanmış, Erdoğan'ın Ortadoğu halkları arasında saygınlığı daha da artmıştır.

Davos Ekonomik Forumu'nda "Gazze: Ortadoğu'da barış modeli" başlıklı panelde, İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Perez sesini yükselterek İsrail'in Gazze saldırısının haklı olduğunu iddia edince Erdoğan Perez'i eleştirmiş ve İsrail'in Gazze'de ölçsüz güç kullandığını vurgulamıştır. Perez'in olayları çarpıtma girişimleri karşısında oturma yöneticisi Ignatius'dan söz isteyen Başbakan Erdoğan panel yöneticisinin söz hakkı vermek istememesine karşılık Perez'e dönerek, "sesin çok yüksek çıkıyor. Benden yaşlısın biliyorum ki sesinin benden çok yüksek çıkması bir suçluluk psikolojisinin gereğidir. Benim sesim bu kadar çok yüksek çıkmayacak.

Bunu böyle bilesin. Öldürmeye gelince siz öldürmeyi çok iyi bilirsiniz. Plajlardaki çocukları nasıl öldürdüğünüz, nasıl vurduğunuzu çok iyi biliyorum." Demıştır. "one minute Krizi" olarak adlandırılan bu olay Türkiye-İsrail ilişkilerindeki düşüş ivmesini artırırken Başbakan Erdoğan'ın Arap dünyasında kahraman ilan edilmesine vesile olmuştur.

Davos'ta yaşananların ardından ortaya çıkan alçak koltuk Krizi ise iki ülke arasındaki gerilimi tırmandıran diğer bir gelişme olmuştur. İsrail dışişleri bakan yardımcısı Danny Ayalon, Türkiye'de yayınlanan bir dizi filmin içeriğiyle ilgili görüşmek üzere Tel-Aviv Büyükelçisi Oğuz Çelikkolu İsrail parlamentosuna çağırılmış, basın mensuplarını davet ettiği ayrı bir odada Türk Büyükelçinin kendi oturduğu koltuktan daha alçak bir koltuğa oturmasını sağlamıştır.

Ayalon kameraların çekim yaptığı esnada İbranice "bizim yüksek, onun daha alçak bir koltukta oturduğuna, masada yalnızca İsrail bayrağı bulunduğuna ve bizim gülümsemediğimize dikkatinizi çekerim" diyerek İsrail'deki radikal sağ siyasilere Türkiye'ye tepkisini dışa vurmuştur.

Türkiye'ye hakaretin hedeflendiği bu hadisenin ardından Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, İsrail'e özür dilemesi için aynı günün akşamına kadar mühlet vermiş,

İsrail de akşam saatlerinde resmi özür beyanının yer aldığı mektubu Tel-Aviv Büyükelçiliğine ulaştırmıştır. Gazze'ye insani yardım ulaştırma maksadıyla yola çıkan konvoydaki Mavi Marmara gemisine yapılan saldırı ise ilişkilerin dibe vurduğu bir süreci doğurmuştur. Cumhuriyet tarihinde ilk defa Türkiye vatandaşı siviller düzenli bir ordu tarafından katledilmiştir. Türk yolcuların yoğun olarak bulunduğu Mavi Marmara gemisine yapılan baskın İsraili siyasi iradenin talimatıyla emir-komuta zinciri dâhilinde gerçekleşmiştir.

İsrail ordusu gerçekleştirdiği baskında gerçek mermi kullanmış, baskına direnen yardım gönüllülerine doğrudan kafaya atış gerçekleştirerek öldürme hedefiyle müdahale etmiştir. Baskın sonrasında Adli Tıp Kurumu'nun cesetler üzerindeki otopsi çalışması İsraili askerlerin baskında öldürme kastıyla ateş ettiğini doğrulamıştır. Mavi Marmara baskınının Türkiye-İsrail ilişkilerinde tamiri oldukça zor bir hasara neden olduğu ifade edilmelidir. Türkiye'nin baskının ardından ilişkilerin düzelmesi için sıraladığı taleplere İsrail'deki mevcut hükümetin itirazı ise iki ülke arasındaki siyasi münasebetlerin düşük düzeyli devam edeceğine işaret etmektedir.

7.1 PALMER RAPORU⁹⁰

Rapor özet, giriş, Türkiye ve İsrail'in ulusal soruşturma raporlarının özetleri, olgu ve koşulların tespiti, gelecekte benzer olaylardan nasıl kaçınılacağına ilişkin tavsiyeler bölümlerini içermektedir. Giriş kısmında raporun içeriği ve sonuçlarının herhangi bir bağlayıcılık taşımadığı vurgulanmaktadır.

Raporda dikkat çeken hususlar şöyle özetlenmiştir: "Açık denizlerdeki seyri sefer özgürlüğü ilkesi uluslararası hukuk çerçevesinde bazı istisnalarla sınırlıdır. İsrail Gazze'deki militan gruplar nedeniyle güvenliğine yönelik ciddi bir tehdit altındadır. Deniz ablukası Gazze'ye deniz yoluyla silah girişinin engellenmesi amacıyla meşru bir güvenlik tedbiri olarak uygulanmaktadır ve uygulanması uluslararası hukukun gereklilikleriyle uyumludur. Yardım filosu deniz ablukasını kırmak için sorumsuzca hareket etmiştir.

90- Doç. Dr. Atilla SANDIKLI, "Türkiye-İsrail İlişkileri Dibe Vurdu", http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1512:tuerkiye-srail-likileri-dibe-vurdu&catid=168:ortadogu-analizler

Filoya katılımcıların çoğunluğunun şiddete yönelik amaçları yoktur. Ancak olaylar ve sonuçları Türkiye ve İsrail tarafından istenilir şeyler değildir. Her iki devlet de bireylerin yaşamını, uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye atacak olayların gerçekleşmemesi için adımlar atmıştır.

Türk yetkilileri filoyu örgütleyenlere İsrail güçleri ile karşı karşıya gelmekten sakınmaları gerektiği konusunda bir ikna çabası yürütmüştür. Fakat filoya katılanların potansiyel riskler konusunda uyarılması ve eylemlerinden vazgeçmesi için daha fazlası yapılabilirdi

İsrail'in gemilere büyük bir güç ile abluka bölgesinden uzak bir alanda ve çıkarmadan hemen önce son bir uyarı göndermemesi aşırıdır ve makul değildir. İlk aşamada şiddet içermeyen seçenekler kullanılabilirdi. Özellikle baskın yapılacak gemilere açık bir ön uyarı ve güç kullanılacağına gösterilmesi çatışmayı engelleyebilirdi. İlk baskın sırasında direniş açık hale gelince operasyon yeniden değerlendirilebilirdi.

İsrail ordusu, Mavi Marmara'ya çıktığında bir grup yolcu tarafından örgütlü, şiddetli ve kendilerini korumalarını gerektirecek derecede bir direnişle karşılaştı. Üç asker yakalandı ve dövüldü. Bazı askerler de yaralandı. Buna rağmen İsrail Ordusu'nun kullandığı güç sonucunda hayatını kaybeden ve yaralananların olması kabul edilemezdir. Dokuz yolcu öldürülmüş ve birçoğu da ciddi olarak yaralanmıştır.

İsrail tarafından panel'e dokuz kişinin ölmesi hakkında tatmin edici bir açıklama sunulmamıştır. Öldürülenlerin çoğunun sırtlarından ve yakın mesafeden birçok kez vurulduğuna ilişkin kanıtlar İsrail tarafından sunulan materyallerde yeterince açıklanamamıştır.

Raporda; tüm ilgili devletlerin benzer bir olayın tekrarlanmasından kaçınması için çaba harcamaları; açık denizlerde seyrüsefer özgürlüğünün önemi ve sonuçları akılda tutularak İsrail'in deniz abluhasını düzenli bir gözden geçirme çerçevesinde sürdürmesi; İsrail'in Gazze'ye gidecek ya da Gazze'den çıkacak kişi ve malların hareketi üzerindeki kısıtlamaları azaltması ve BGMK'nın 1860 sayılı kararına uygun hareket etmesi; Gazze halkına yardım etmek isteyen tüm insani

yardımların İsrail hükümeti ve Filistin Yönetimi'yle görüşerek mevcut prosedürler ve belirlenmiş kara geçiş noktaları yoluyla yapılması tavsiye edilmektedir ayrıca raporda; bir meşru müdafaa eylemi olarak deniz ablukası uygulamasının BM Anlaşması'nın 51. Maddesi çerçevesinde BMGK'ye rapor edilmesi; deniz ablukasını uygulayan devletlerin insani yardıma saygı göstermesi; insani yardımların tarafsızlığa uygun olması; her tür güvenlik tedbirine saygılı olunması; insani yardım taşıyan gemilerin talep edildiğinde teftişe ve rotanın değiştirilmesi ve durdurulmasına izin vermesi önerilmektedir. Hukuka uygun bir biçimde uygulanan deniz ablukasını kırmaya çalışmanın gemileri ve gemide bulunanları riske sokacağı vurgulanmakta ve şu önerilerde bulunmaktadır. Vatandaşlarını veya bayrağını taşıyan gemilerin bir deniz ablukasını kırmaya niyetlendiğinin farkına varan devletler demokratik haklarla ve özgürlüklerle uyumlu olarak, gemileri bu eylemlerin riskleri konusunda uyarmalı ve vazgeçirme konusunda önleyici adımlar atmalıdır. Deniz ablukası uygulayan devletler askeri olmayan gemilere karşı kuvvet kullanımı hususunda dikkatli olmalıdır. Çabalar öncelikle gemileri şiddet içermeyen araçlarla durdurma yönünde olmalıdır. Mutlak bir gereklilik olmadıkça kuvvet kullanılmamalı, kuvvet kullanımı gerektiğinde ise ablukayı sürdürme amacına uygun olarak asgari düzeyde güç kullanılmalıdır. Devletler kuvvet kullanacakları gemilere kuvvet kullanılacağına dair açık uyarı göndermelidir.”

Palmer raporu soruşturma panelinin Türk üyesi Özdem Sanberk'in ifadesiyle adeta İsrail ile birlikte hazırlanmış ve Türkiye'nin hukuki savlarını dışlamıştır. Rapor İsrail'in savlarını açıkça desteklerken Türkiye'nin talepleri ile ilgili konuları üstü kapalı ve belirsiz bir şekilde işlemiştir. BM insan hakları Konseyi'nin kararıyla toplanan veri toplama ekibinin hazırladığı bulgular Gazze kuşatmasının uluslararası hukuka aykırı olduğunu açıkça ortaya koymuşken, Palmer raporu kuşatmayı meşru bir güvenlik önlemi olarak nitelemektedir.

7.2 TÜRKİYE'NİN TEPKİSİ VE YAPTIRIMLAR⁹¹

Palmer Raporu'nun basına sızdırılması sonrasında 2 Eylül 2011 tarihinde basın toplantısı düzenleyen Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, İsrail'in, “Türkiye'den özür dilenmesi, tazminatların ödenmesi ve Gazze'deki ablukanın

91- Sandıklı .

kaldırılması” talepleri yerine getirileceği tarihe kadar 5 maddelik yaptırım uygulanacağını açıklamıştır. Bu yaptırımlara göre; “Türk İsrail diplomatik ilişkileri ikinci kâtip düzeyine indirilecektir. Bunun üzerindeki tüm görevliler, başta Büyükelçi, en geç çarşamba günü ülkelerine geri döneceklerdir. Türkiye ile İsrail arasındaki tüm askeri anlaşmalar askıya alınmıştır.

Doğu Akdeniz’de en uzun kıyısı bulunan sahil devleti olarak Türkiye, doğu Akdeniz’de seyrüsefer serbestisi için gerekli gördüğü her türlü önlemi alacaktır. Türkiye, İsrail’in Gazze’ye uyguladığı ablukayı tanımamaktadır.

İsrail’in 31 Mayıs 2010 tarihi itibarıyla Gazze’ye yönelik uyguladığı ambargonun Uluslararası Adalet Divanı’nda incelenmesini sağlayacaktır. Bu doğrultuda BM Genel Kurulu’nu harekete geçirmek için girişime başlıyoruz. İsrail saldırısının Türk ve yabancı tüm mağdurlarının mahkemelerdeki hak arama girişimlerine gereken destek verilecektir.”

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Türkiye’nin çatışmayı değil barışı, zulmü değil adaleti hâkim kılmak isteyen bir anlayışın temsilcisi olduğunu vurgulamış, “bunun içindir ki nasıl Bosna’daki, Kosova’daki katliamlara karşı sesimizi yükselttiysek, Gazze’ye yapılan insanlık dışı saldırılara karşı da tepkimizi gösterdik” demiştir.

Davutoğlu, gelinen noktada İsrail hükümetinin bir tercih yapması gerektiğini belirtmiştir. İsrail’i yönetenlerin, gerçek güvenliğin, ancak gerçek barışın inşa edilmesiyle mümkün olabileceğini görmeleri gerektiğini dile getirmiştir. Davutoğlu, şöyle devam etmiştir: “yine anlamalıdır ki gerçek barışın inşasının yolu, dost ülke vatandaşlarını katletmekten değil, dostlukların güçlendirilmesinden geçmektedir. Ancak, mevcut İsrail hükümetinin bu yalın gerçeği görmekten, Ortadoğu coğrafyasındaki devasa değişimlerin sonuçlarını idraktan aciz olduğu açıktır. Bu vesileyle, aldığımız ve alacağımız tedbirlerin, sadece mevcut İsrail hükümetinin tutumuyla bağlantılı olduğunu özellikle vurgulamak isterim⁹².”

92- Sandıklı .

Davutoğlu, Türk-Yahudi dostluğunu bozmayı değil aksine İsrail hükümetinin yanlışını düzeltmeyi amaçladığını belirtmiştir. Türkiye'nin, bölgesel ve küresel barış ve istikrarı olumsuz etkileyen gelişmelerin önlenmesi, cereyan etmiş bulunan olumsuzlukların ise telafisi doğrultusunda her zaman samimi ve yapıcı bir tavır içinde olduğunu anlatan Davutoğlu, Türkiye'nin bu konuda talep ve beklentilerini net bir şekilde ortaya koyduğunu ve üzerine düşeni yaptığını vurgulamıştır.

Dışişleri Bakanı Davutoğlu Mavi Marmara krizinde Türkiye'nin haklılığını savunmuştur. Bugünkü gelişmelerin sorumlusunun İsrail hükümeti olduğunun altını çizen Davutoğlu, İsrail hükümetinin gereken adımları atmadıkça bu noktadan geri dönülmesinin söz konusu olmayacağını ifade etmiştir.

Davutoğlu Mavi Marmara saldırısıyla ilgili olarak İsrail hükümetinin, Türk halkından özür dilemek, saldırılarda ölenlerin ailelerine ve yakınlarına tazminat ödemek perspektifiyle Türkiye ile görüşmeye hazır olduğunu bildirmesi üzerine dört tur görüşme süreci gerçekleştirildiğini hatırlatmıştır.

Davutoğlu, bu görüşmelerde müzakereyi yürüten Türk ve İsrail heyetleri arasında Türkiye'nin özür ve tazminat taleplerini karşılayan anlaşma metinleri üzerinde birkaç kez mutabakat oluştuğunu açıklamıştır⁹³.

İlk kez 2010 yılının Aralık ayında İsrail'de gerçekleşen orman yangınına Türkiye'nin katkısı üzerine⁹⁴, İsrail Başbakanının talebiyle Cenevre'de gerçekleşen görüşmeler neticesinde iki ayrı anlaşma metni üzerinde mutabakata varıldığını anlatan Davutoğlu, "Bu mutabakat, İsrail Başbakanı Netanyahu tarafından da onaylandı. Anlaşmanın imzalanması konusunda İsrail bakanlar kurulu içinde anlaşmazlıklar nedeniyle bu anlaşma uygulamaya konulamadı. Bu süreçte Palmer Komisyonu'nun raporunun yayımlanmasındaki ertelemelerin hepsi, bunu özellikle söylüyorum, çünkü çok ciddi bir basın manipölasyonu ile karşı karşıyayız, Palmer Komisyonu'nun raporunun yayımlanmasındaki ertelemelerin hepsi, İsrail hükümetinin, özür ve tazminat konusunda iç mutabakatı sağlamak için zamana

93- Sandıklı .

94-www.dha.com.tr/israildekiyanginsondurmeucarklariturkiyeyedomuyo..

ihtiyacı olduğunu bildirmesi üzerine, yani İsrail hükümetinin talebi sonucunda gerçekleşmiştir. İsrail'in son defa önerdiği 6 aylık uzatma talebi ise tarafımızdan kabul edilmemiştir. Çünkü bu uzatma taleplerinin hepsinin süreci zamana yayma amacı taşıdığı anlaşılmıştır” demiştir.

Gerek Türkiye'nin gerek İsrail'in taraf olmadığı ve sadece başkan Palmer ve yardımcısı Uribe'nin imzalarını taşıyan raporun, henüz BM Genel Sekreteri'ne resmen sunulmadan önce 1 Eylül'de basına sızdırılmış olmasının da kuşkusuz bu bağlamda oldukça düşündürücü olduğuna dikkat çeken Davutoğlu, şunları ifade etmiştir: “ben bu konuyu BM genel sekreteri Sayın Ban Ki-Moon'la da açık bir şekilde konuştum. Kendisi, kendilerine dahi iletilmemiş bir raporun detaylarını daha bilmediklerini ve bu sızma karşısında gerçekten büyük bir üzüntü ve şaşkınlık içinde olduklarını ifade ettiler. Maalesef bu süreçte İsrail tarafı hiçbir zaman devlet ciddiyeti içinde ve mahremiyeti içinde davranmamıştır. Bu süreç zarfında basına sızdırmaların devlet ciddiyetiyle bağdaşmadığını düşünüyoruz.”

Davutoğlu, raporun resmi görüşleri yanılmadığını söyleyerek bahse konu raporun İsrail askerlerinin ve diğer yetkililerinin işledikleri suçları açık biçimde ortaya koyduğunu vurgulamıştır.

Bu bağlamda, İsrail'in abluka sahasından çok ileride bir mevkiye, büyük bir askeri kuvvetle gemilere saldırmasının aşırı ve izah edilemez olduğu belirtilmektedir. İsrail askerlerinin sebep olduğu ölüm ve yaralanmaların kabul edilemeyeceği, İsrail tarafından dokuz can kaybının hiçbirinin hesabının verilemediği, delillerin ölenlerin çoğunun yakın mesafe ve arkadan olmak üzere birçok kez vurulduklarını gösterdiği kaydedilmektedir.

Ayrıca, yolcuların ciddi anlamda kötü muameleye maruz kaldıkları, bu muamelenin fiziki darp, taciz ve tehdidin yanı sıra kişisel eşyalara hukuk dışı el konulması ile konsolosluk yardımı almalarına mani olunmasını da içerdiği açık biçimde vurgulanmaktadır. Raporda, Gazze'ye yönelik olarak İsrail tarafından uygulanan insanlık dışı ablukanın ise hukuka uygun olduğu ileri sürülmektedir⁹⁵.

Tabiatıyla bu yaklaşımın kabul edilmesi ne mümkün ne de söz konusudur. BM insan hakları Konseyi'nin alanlarında uzman ve son derece ehil hukukçulardan oluşan veri toplama misyonu Gazze ablukasının uluslararası hukuka aykırı olduğunu açık bir biçimde ortaya koymuştur. Geçen sene olayı müteakip yaptıkları çalışmada bu durumu açık bir şekilde tespit etmişlerdi.

Bu yargı hem BM insan hakları Konseyi'nce onaylanmış, hem de BM Genel Kurulu'nda kabul görmüştür. Hal böyle iken, panel'in başkan ve yardımcısının, panel'e verilen yetkileri aşmak suretiyle, farklı ve son derece tartışmalı bir takım görüşler ileri sürmelerinin, hukuki olmaktan ziyade bir takım siyasi saiklere dayandığı anlaşılmaktadır.

Türkiye, panelin işleyişi ve güvenilirliğini de zedeleyici nitelikteki bu yaklaşımı hiçbir şekilde kabul etmemektedir. Türkiye BM güvenlik Konseyinin oybirliği ile yaptığı başkanlık açıklamasının lafzı ve ruhuyla bağdaşmayan bu yaklaşımı şiddetle reddetmektedir. Bu doğrultuda konuyu uluslararası yetkili hukuki mercilere götürmeye kararlıyız” şeklinde konuşmuştur.

Türkiye'nin, İsrail'in bu hukuk dışı eylemine karşı tutumun ilk andan itibaren çok net ve ilkeli olduğunu vurgulayan Davutoğlu, şöyle devam etmiştir: “taleplerimiz bilinmektedir. Bu koşullar yerine getirilmedikçe İsrail ile ilişkilerimiz normalleşmeyecektir. Bugün geldiğimiz nokta itibariyle, İsrail, kendisine tanınan bütün fırsatları heba etmiştir. Artık, İsrail hükümetinin, kendini uluslararası hukukun üzerinde gören, insanlık vicdanını hiçe sayan gayrimeşru eylemlerinin sonuçlarına katlanmasının ve bir bedel ödemesinin vakti gelmiştir. Bu bedel, her şeyden önce Türkiye'nin dostluğundan mahrum kalmaktır. hükümeti ve İsrail hükümetinin sorumsuz eylemidir. Türkiye, bölgesel ve küresel barış ve istikrarı olumsuz şekilde etkileyen gelişmelerin önlenmesi, cereyan etmiş bulunan olumsuzlukların ise telafisi doğrultusunda her zaman samimi ve yapıcı bir tavır içinde olagelmıştır.

Bu konuda talep ve beklentilerini başından beri net bir şekilde ortaya koymuş, üzerine düşeni yapmıştır.” Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ise şu açıklamalarda bulunmuştur. İyi niyetli gayretlere fırsat vermek için beklenmiştir.. Şu anda alınan tedbirler bunun ilk aşamasıdır. Olayların seyrine, İsrail'in

davranışlarına göre başka tedbirler de söz konusu olabilir. İsrail hükümeti kendi halkına da yük olan bir hükümettir. Hiçbir güvenilirliği söz konusu değil. Ortadoğu’da olup bitenleri tahlil etmesi gereken İsrail hükümetiyken statü yoksunu bir durumdadır. Türkiye bu bölgenin en güçlü hükümeti olarak sadece kendi haklarını değil bütün mazlumların hakkını korumakta elinden geleni gösterecektir. Türkiye barış ve istikrar peşindedir. Bunun sağlanması için İsrail’in atması gereken adımlar var. Kendileri fark etmiyorsa müttefikleri fark ettirmelidir. Açıkçası rapor bizim için yok hükmündedir.”

Cumhurbaşkanı Gül’ün de işaret ettiği gibi Dışişleri Bakanı Davutoğlu’nun açıkladığı yaptırımlar başlangıç niteliğindedir. Süreç içinde İsrail’in tutumuna bağlı olarak Türkiye ilave yaptırımlar uygulayabilir. İsrail daha önce hazırladığı iki raporda Mavi Marmara saldırısının tamamen yasal olduğunu uluslararası topluma kabul ettirmeye çalışmıştır. Gemiye çıkarma yapan İsrail askerlerinin meşru müdafaa saikiyle hareket ettiği Palmer Raporu’na da ustaca yerleştirilmiştir.

İsrail batı mediasındaki bağlantıları ile tüm dünya kamuoyuna Palmer Raporu’nun İsrail’in tezlerini desteklediği ve Gazze kuşatmasının yasal olduğu kampanyasını yürütecektir. İsrail bu duruşunu değiştirmedeği sürece de Türkiye’nin yaptırımlardan geri adım atmayacağı, gerekirse yenilerini uygulamaya sokacağı tahmin edilmektedir.

7.3 DÜNYA BASININDA YER ALAN YORUMLAR⁹⁶

Fransa’da Liberation gazetesi gelişmeleri “İsrail ve Türkiye arasındaki gerilim dorukta” başlığıyla verdi. "Türkiye'nin yaptırımlarının radikal olduğu" yorumunu yaptı. Gazetede, uluslararası alanda Filistin'in tanınmasıyla ilgili manevraların sürdüğü bir dönemde Türkiye ve İsrail arasındaki diplomatik ilişkilerdeki gerilimin tırmandığına dikkat çekildi. Le Figaro’da “Türkiye, İsrail Büyükelçisini sınır dışı etti” başlığıyla çıkan haberde, Türkiye’nin yaptırımları ve Türk yetkililerin konuyla ilgili açıklamaları ayrıntılı bir şekilde yer aldı.

96- Sandıklı .

Gazetenin haberinde, “iki eski ittifak üyesi arasındaki uzlaşma çabalarının başarısızlıkla sonuçlanmasının Türkiye'nin yaptırımlarına neden olduğu” yorumu yapıldı. İngiltere’de Times gazetesinde James Hider imzalı bir yorumda, İsrail’in Türkiye’yi kaybetmenin yanı sıra bu yıl Mısır’la da ilişkilerinin kötüleştiğini kaydetmiştir. Gazete “Arap baharındaki istikrarsızlığın, bölgedeki güç dengelerinde ciddi kaymalara neden olduğunu” vurgulamıştır. Guardian eski bir İsraili diplomat olan Alon Liel’in İsrail hükümetinin Türkiye’den özür dilemeyerek stratejik bir hata yaptığını söylediğini kaydetmiştir. Liel, Türkiye'nin İsrail Büyükelçisini sınır dışı etmesinin Ürdün ve Mısır gibi ülkelerde benzer şeyin yapılması konusunda hükümetlere yönelik halk baskısının artacağı yorumunu yapmıştır.

Financial Times'tan İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın eski genel direktörü ve siyaset bilimci Shlomo Avineri, gazeteye İsrail'in özür dilemeyerek ve tazminat ödemeyerek hata yaptığını belirterek, “Türkiye ile ilişkiler, İsrail için önemli ve bu rapor Krizin çözülmesi için bir çıkış yoluydu” demiştir. İspanya’da El Pais “Türkiye, İsrail ile ilişkileri kesme tehdidinde bulunuyor” başlığını atmış ve İsrail'in orta doğu'daki müttefiklerini kaybettiğini vurgulamıştır. “bir şey kesin: kriz, Türkiye’ye olduğu kadar İsrail'e de zarar veriyor.

Türkiye’ye zarar veriyor çünkü İran'dan İsrail'e tüm komşularıyla olan ilişkileri sayesinde bugünkü yüksek diplomasisini elde etmeyi başardı. İsrail’e zarar veriyor, çünkü BM'nin Filistin devletini tanıma kararı almaya yakın olduğu bir dönemde yalnız kalma lüksüne sahip değil” demiştir. El Mundo “Türkiye, İsrail ile bağları koparıyor” başlığının altında, “ültime tamamlandı. Gelecek çarşamba günü Ankara’daki İsrail Büyükelçiliğinde ikinci kâtip düzeyinden yüksek diplomat kalamayacak” ifadelerini kullanmıştır.

Almanya’da Frankfurter Rundschau’da “Erdoğan’ın güçlü sinyalleri” başlığıyla yayınlanan bir yorumda, Türk hükümetinin, İsrail'e karşı gösterdiği sert tepkiyle bölgedeki güç seçeneklerinden faydalandığını gösterdiği belirtilerek, “dengeli BM raporu anlaşmak için iyi bir temel oluşturabilirdi” denilmiştir.

Berliner Morgenpost “Türkiye, İsrail ile gerginliği arıyor” başlığıyla yayınlanan bir yorumda ise, Türkiye'nin gerginliği azaltmak için daha fazla çaba

harcaması gerektiği savunularak, “Ankara tarafından gerginliğin artırılması kabul edilemez ve alman hükümeti de bunu açıkça dile getirmeli” şeklinde görüş belirtmiştir.

Frankfurter Allgemeine Zeitung bölgedeki gerginliğin artırılmasının ne Türkiye'nin, ne de İsrail'in çıkarına olduğu belirtilerek, Türklerin ve Yahudilerin Osmanlı Devleti döneminde yıllarca barış içinde bir arada yaşadığı, her iki ülke diplomatlarının en kısa zamanda bunu hatırlayarak, bir an önce soruna çözüm yolu bulması gerektiği ifade edilmiştir.

ABD'de New York Times (raporu resmi açıklama yapılmadan yayınlayan gazete) BM raporunun, İsrail ve Türkiye arasındaki ilişkileri iyi yönde değiştirmesi gerekirken tam tersine iki ülkenin de kendi kuyusunu kazdığı yorumunu yapmıştır.

Wall Street Journal Türkiye'nin İsrail Büyükelçisini sınır dışı ettiğine dikkat çekerken, ABD'nin Ortadoğu'da iki güçlü müttefikleriyle arasındaki ilişkilerin düzeyinin düştüğünü yazmıştır.

İsraili bir yetkili ise, “onlar bir yumruk gönderdiyse, bu bizim de onlara yumruk göndermemiz gerektiği anlamına gelmez” demiştir. İsrail'de Haaretz gazetesinde Zve Bar'el imzalı yorumda Türkiye'nin tepkisinin İsrail'e açık kapı bıraktığı ve İsrail'in olanlardan dolayı özür dileyerek ilişkileri düzeltebileceğini iddia etmiştir. Bar'el, krizden Dışişleri Bakanı Avigdor Lieberman'ı sorumlu tutmuştur.

7.4 TÜRKİYE'NİN YAPTIRIMLARININ NEDENLERİ⁹⁷

Türkiye, İsrail'den özür beklemektedir. Çünkü İsrail uluslararası hukuka aykırı olarak çoğunlukla Türk yolcuların bulunduğu bir gemiye operasyon yapmış, bunun sonucunda 9 Türk vatandaşı ölmüş, çok sayıda vatandaş yaralanmış ve baskı görmüştür.

İsrail'in hareket tarzının temelinde ABD ve Batılı devletlerin sağladığı sınırsız destek neticesinde bu ülkede ortaya çıkan fütursuz yaklaşım ve şımarıklık yatmaktadır.

97- Sandıklı .

İsrail özür dilemelidir. Çünkü özür dilemesinin arkasında kendini sorgulama ve pişmanlık vardır. Bu sorgulama sonrasında ise İsrail paradigma değişimine gitmelidir. İsrail'in güvenlik tüketen bir ülke değil bölgede barış ve istikrara katkıda bulunan ve güvenlik üreten ülke paradigmasına terfi etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde Türkiye'nin bölgede barış ve istikrarı sağlama yönündeki gayretleri belirli bir sonuca ulaşamayacaktır. İsrail'in mevcut yaklaşımlarının ve hareket tarzının arkasında ABD ve diğer Batılı devletlerin sorgusuz desteği vardır.

Türkiye'nin özür talebi, batıyı bu sorgusuz desteği sorgulamaya ve İsrail'e baskı yapmaya sevk etmelidir. ABD ve batının baskısıyla İsrail'de gerçekleşebilecek bir paradigma değişimi İsrail'in bölge ülkeleriyle ilişkilerinin gelişmesine imkan tanıyabilir. Böylece bölge güvenliği daha iyi sağlanabilecektir. Bu süreç aynı zamanda bölgedeki ABD ve batı karşıtlığının yavaş yavaş ortadan kalkmasına hizmet edebilir.

Özür dilemesinin ikinci bir anlamı daha vardır. Çünkü gerek alçak koltuk Krizinde gerekse Mavi Marmara Krizinde İsrail'in bölgede yükselen bir güç olarak Türkiye'yi hazımsızlığı yatmaktadır. İsrail iki krizde de; güçlenen Türkiye'nin yükselişini sekteye uğratmak, bölgedeki devletler ve halklar üzerindeki artan itibarını zedelemek istemiştir.

Özür İsrail'in bu yöndeki beklentilerini boşa çıkaracak, Türkiye'nin bozulmaya çalışılan imajını daha da güçlendirecek ve aynı zamanda hem küresel hem de bölgesel aktörler nezdinde Türkiye'nin bölgesel bir güç olduğu, Türkiye'nin siyasi ilişkilerini ikinci kâtiplik düzeyine indirmesi ve askeri antlaşmaları askıya almasının özür dilemesi için İsrail üzerinde baskı oluşturduğu vurgusunu yerleştirecektir.

Diğer taraftan Türkiye-İsrail ilişkilerinin gelişmesini isteyen küresel güçlere İsrail'e baskı yapılması gerektiği mesajını verecektir. Türkiye zarar gören vatandaşlarına gerekli tazminatların ödenmesini istemektedir.

Bir uzlaşma sağlanamadığına göre bu tazminatların uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak elde edilmesi için destek sağlanması gerekmektedir. Türkiye'nin açıkladığı yaptırımlarda bu desteğin sağlanacağı belirtilmektedir.

Türkiye'nin diğeri bir talebi Gazze'deki insani dramın sona ermesi için bu bölgeye uygulanan ambargonun ve ablukanın kaldırılmasıdır. Çünkü ambargo ve abluka Gazze'de yaşayan halkın yaşama hakkını elinden almakta, beslenme, barınma ve sağlık hizmetleri gibi en zaruri ihtiyaçlarının karşılanmasını engellemektedir.

Abluka ayrıca İsrail'in doğu Akdeniz'de üstünlük ve otorite sağlaması için bir araçtır. İsrail abluka aracılığıyla doğu Akdeniz'deki seyrüseferi kontrol etme imkânına sahip olmaktadır.

Bu nedenle Türkiye İsrail'in Gazze'ye uyguladığı abluka ve ambargoyu Uluslararası Adalet Divanı'na (UAD) götüreceğini belirtmiş, doğu Akdeniz'de seyrüsefer serbestliğinin sağlanması için bölgesel bir güç olarak üzerinde düşen sorumluluğu yerine getireceğini beyan etmiştir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM: WIKILEAKS BELGELERİNDE TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİ

İsrail Büyükelçisi Levi: asıl sorun Erdoğan'ın bizden dinî nefretinde Taraf gazetesinde Wikileaks belgelerindeki Türkiye-İsrail ilişkilerinin seyri yayınlandı: Birleşmiş Milletler'in Mavi Marmara raporuna tepki duyan Ankara'nın İsrail'le ilişkileri neredeyse tümüyle askıya alan ve doğu Akdeniz'de seyrüsefer serbestisi konusunda "sıcak çatışma" ihtimalini de ima eden yaptırım kararları, öyle görünüyor ki, Kudüs kadar Washington'ı da şaşırtdı. Türkiye ve İsrail'de görevli Amerikalı diplomatların, son günlerde harıl harıl bu krizle ilgili kriptolar yazdıklarından şüpheniz olmasın.

Bu kriptoların krizin varacağı seviyeyi öngörememiş bir başkente, tamirat konusunda yol göstermeye çalıştığını tahmin edebiliriz. Esasen, İstanbul doğumlu ABD'li uluslararası ilişkiler profesörü Henri Barkey'nin, Türkiye-İsrail ilişkilerindeki Krizi, "obama yönetiminin de başarısızlığı" olarak nitelendirmesi boşuna değil. Washington'ın Ortadoğu politikasının değişmez bileşenlerinden biri, Türkiye ile İsrail'in diyalog ve işbirliğinin aksamamasına çalışmak, iki ülkenin birbirine karşı düşmanca bir tutum içine girmesini her koşulda engellemektir. Tarih 2 Şubat 2007. ABD'nin Ankara Büyükelçiliği siyasi Müsteşarı Janice Weiner'ın kaleme aldığı ve Büyükelçi Ross Wilson'ın onayıyla Washington'a gönderilen "kişiyeye özel" telgrafın başlığı "Türk-İsrail ilişkileri: istikrarsız ama dayanıklı."⁹⁸

İkili ilişkilerin altmış yıllık tarihine analitik bir bakış içeren telgrafın tam metnini yayımlıyoruz: "Türkiye-İsrail ilişkileri özellikle de bu ilişkilerin son on beş yılı belki de bir akademisyene ait olan şu sözlerle tanımlanabilir: "... Bunu hayatın ileri bir evresinde yaşanan bir aşk ilişkisine benzetebiliriz. Birbirlerini yıllardır tanıyan iki kişi birdenbire, arkadaşlarını ve hasımlarını hayrete düşüren bir şekilde, neredeyse tutkulu bir ilişki yaşamaya başlıyorlar. Ancak, bir süre sonra, tutku soğuyor ve taraflardan biri başka ilişkilere girmeye başlıyor."

98- Taraf gazetesi 519/2011 "Wikileaks belgelerindeki Türkiye-İsrail ilişkilerinin"

Bu hikâyenin son bölümü henüz yazılmadı. İkinci intifada ve İslamcı eğilimli Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) 2002'de iktidara gelişi son yıllarda ilişkilerde yaşanan soğukluğun arkasındaki başlıca etkenlerdi. Son elli yıldaki iniş çıkışlara rağmen, Türkiye ile İsrail arasındaki ilişki halen sağlamdır ve karşılıklı çıkarlara uygun olduğu iki ülke tarafından da kabul edilmektedir.

8.1 TÜRKİYE VE İSRAİL'İN BİR FLÖRT GEÇMİŞİ VAR⁹⁹

Türkiye ve İsrail'in, İsrail devletinin başlangıcına kadar uzanan uzun bir ilişki tarihi var. Türkiye Mart 1949'da, İsrail'in kuruluşunu ilan etmesinden on ay kadar sonra, İsrail'i resmen tanıyan ilk devletlerden biri ve nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan ilk ülke olmuştu. Birçok akademisyen Türkiye'nin o zamanki kararının, büyük ölçüde Türk-Arap ilişkilerinin zayıf durumunun bir yansıması olduğunu savunuyor.

Türkiye'nin Arap komşuları, eski Osmanlı'daki kolonyal efendilerine karşı hâlâ güvensizdiler ve Türklerle Araplar, soğuk savaş boyunca kendilerini rakip kamplarda buldular. Buna rağmen, İsrail'in Arap olmayan en yakın komşusuyla daha yakın bağlar kurmak için duyduğu hararetli istek, karşılıksız kaldı. İsrail'in ilk Başbakanı David Ben Gurion'ın şu serzenişi kayıtlardadır: "Türkler bize, herkesin önünde nikâh kıydıkları eşleri gibi davranmak yerine, hep bir metrese davranır gibi davrandılar."

Türkiye'nin siyasi liderleri, yıllarca çeşitli nedenlerle kendilerini İsrail'e tamamen adayamadılar. Avrupa'da zulümden kaçan Yahudilere, Osmanlı İmparatorluğu'nun kapılarını açma yönündeki uzun bir geçmişi olan tarihî geleneğine rağmen, Türklerin büyük çoğunluğu, İsrail'in Filistinlilere karşı, özellikle de 1967 sonrasındaki eylemlerini hâlâ olumsuz karşılıyorlardı. Türklerin Arap petrolüne bağımlılığı da İsrail'in tam olarak kucaklanmasına karşı bir argüman oluşturdu. Yine de İsrail açısından yarı-gönüllü bir sarılmanın bile hiç yoktan iyi olduğu görülüyor.

99- "Wikileaks", Ross Wilson, "ABD'nin Ankara Büyükelçi "2007

İkili ilişkiler 1990'larda dramatik biçimde iyileşme gösterdi. Soğuk savaş'ın sonu ve Ortadoğu barış sürecinde Madrid ve Oslo'da sağlanan ilerleme, Türkiye ile İsrail arasında daha yakın bağlar kurulmasına karşı hem iç muhalefeti hem de bunun bir Arap misillemesine yol açması tehdidini hafifletti. İkili iktisadî ilişki hızla gelişmeye başladı; ikili ticaret 1991 ile 1995 arasında dört katına çıktı.

8.2 ASKERDEN ASKERE BAĞLAR İLİŞKİYİ YENİ SEVİYELERE ÇIKARDI¹⁰⁰

1990'larda, iki ülke ikili savunma işbirliğinin geniş içeriğini kapsayacak şekilde, askeriyeyle ilgili yirmiden fazla anlaşma imzaladı. En önemlileri arasında şunlar var: iki ülke 1995'te birbirlerinin hava kuvvetlerine mensup pilotların karşılıklı hava sahalarında eğitim uçuşu yapmasına izin vermekte anlaştılar; 1996'da İsrail savunma kuvvetleri, İran, Irak ve Suriye sınırlarındaki Türk güvenlik güçlerine danışmanlık yaptı ve malzeme sağladı.

1996-97 döneminde iki ülke, ortaklaşa havadan yere füze üretmek için anlaştılar ve İsrail 54 adet Türk F-4 Phantom jetinin iyileştirilmesini (upgrade) üstlenmeyi kabul etti. 1998'de İsrail'in 48 adet Türk F-5'ini, 2002'de ise 170 Türk M-60a1 tankını iyileştirmesi için benzer anlaşmalar yapıldı. Türk savunma kuvvetleri Ocak 1998'de, üçlü (Türkiye/İsrail/ABD) bir askerî arama kurtarma tatbikatına (Güvenilir Deniz Kızı) katılmaya başladılar.

8.3 ANCAK BALAYI İKİNCİ İNTİFADA İLE SONA ERDİ

Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi'nden (ASAM) Serhat Erkmen, Gazze ve Batı Şeria'daki ikinci intifadanın Türk-İsrail ilişkilerinin son döneminde bir dönüm noktası oluşturduğuna işaret ediyor. Şiddetin medyada yer almasının Türk kamuoyu ve Türk hükümeti üzerindeki etkisi dikkat çekiciydi. O zamanki Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit, Ankara'da Kasım 2001'deki bir basın toplantısında Filistin lideri Yaser Arafat'ın "terörü desteklediği" iddialarını reddederek, İsrail Başbakanı Ariel Şaron'u herkesin önünde azarlamıştır. Ecevit, Nisan 2002'de, Şaron'un Filistinlilere karşı politikasının "soykırımı" eşdeğer reddederek, İsrail

100-"Wikileaks", Wilson

Başbakanı Ariel Şaron'u herkesin önünde azarlamıştır. Ecevit, Nisan 2002'de, Şaron'un Filistinlilere karşı politikasının "soykırıma" eşdeğer olduğunu söylemiş onun bu ifadesi, Türkiye-İsrail gerginliği tırmandırmıştır.

8.4 ADALET VE KALKINMA PARTİSİ YENİ İLİŞKİLERE GİRMEYE BAŞLADI¹⁰¹

Recep Tayyip Erdoğan'ın İslamcı eğilimli adalet ve kalkınma Partisi'nin (AKP) Kasım 2002'de seçimleri kazanmasının da, Türkiye-İsrail ilişkisinde etkisi oldu. İktidara geldikten sonra, AKP Türkiye'nin dış politikasının yönünü yavaş yavaş hem Arap devletleri hem de İran dahil olmak üzere Ortadoğu'daki komşuları üzerinde daha fazla odaklanacak şekilde değiştirmeye başladı. AKP, elli yılı aşkın bir süredir NATO üyesi olan ve Avrupa Birliği'ne katılmak için uzun bir zamandır heves taşıyan Türkiye'nin güneyindeki ve doğusundaki komşularını haddinden fazla bir süre için göz ardı ettiğini düşünüyor. Başbakan Erdoğan'ın dış politika danışmanı Ahmet Davutoğlu'nun 2000'de yayımladığı stratejik derinlik kitabında ortaya koyduğu vizyon çizgisinde, Türk hükümeti ikili bağları sağlamlaştırmak ve bölgedeki Türk nüfuzunu arttırmak için İran, Suriye ve diğerleriyle düzenli biçimde ilişki kurmaya başladı. Asam'dan Ekmen'e göre, AKP içinde İsrail'e ideolojik olarak muhalefet eden ve özü itibarıyla anti-Semitik olan bir cephe var. Erdoğan'ın bazen anti-Semitik açıklamalar yaptığı biliniyor.

AKP milletvekili ve Türkiye-İsrail parlamento dostluk grubunun Başkanı olan Vahit Kirişçi bile, bazı AKP mensuplarının parlamentoya belli bir İsrail karşıtı önyargıyla geldiğini itiraf ediyor. Kirişçi bize AKP'nin 2002 sonrasında, özellikle Türk ekonomisinin yararı için, bütün komşularıyla ilişkilerini güçlendirmeye verdiği önemi vurguladı. AKP'nin bölgede sadece siyasi değil, aynı zamanda ticarî ve kültürel bağları da geliştirme ihtiyacı duyduğunu söyledi. Bu gayret, Ankara'da önceki hükümetlerin izlediğinden daha "dinamik" bir dış politika gerektiriyordu. Sonuçta Kirişçi'ye göre Türkiye komşularıyla ikili ilişkilerindeki en zor meselelerle bile ilgilenmek için daha iyi bir platforma sahip olmuştu.

101- "Wikileaks", Wilson

Türkler, İslam âlemi ile İsrail dahil batı dünyası arasında köprü kurmaya yardımcı olabileceklerinin delili olarak, Eylül 2005'te İsrail ve Pakistan yetkilileri arasında, kamuoyu önünde yapılan ilk resmî görüşmeyi organize etmekte oynadıkları kolaylaştırıcı role işaret ettiler.

8.5 İLİŞKİ DEVAM EDİYOR¹⁰²

Dışişleri Bakanlığı Ortadoğu Dairesi Başkanı Sedat Önal ve Kirişçi, her ikisi de, Türk-İsrail ilişkilerinin en zor sınavları bile atlatabilecek kadar derin olduğunu savunuyorlar. Yakın tarih bu çıkarımı destekliyor. 2004'te Erdoğan, o zamanki Hamas lideri Ahmed Yasin'in Mart ayında öldürülmesini "terörist bir eylem" diye niteleyip İsrail'e lânet ettiğinde ilişkiler bir sınavdan geçmişti. Bir ay sonra, Erdoğan İsrail'in Gazze'deki politikasını "devlet destekli terörizm" olarak tarif etti.

Ote yandan 2004 yazına gelindiğinde, İsrail'in o dönemdeki sanayi ve ticaret Bakanı Ehud Olmert, Türkiye-İsrail karma ekonomik Konseyi'nin toplantısı için Türkiye'yi ziyaret ediyordu ve Türkiye'nin Zorlu Grubu'nun İsrail'de üç enerji santrali kurup işletmesi için 800 bin dolarlık bir sözleşme imzalandı. Başbakan Erdoğan Mayıs 2005'te İsrail'i ziyaret etti; 17 adet yeni ortak Türk-İsrail askerî projesini açıkladı.

Hamas'ın Ocak 2006'da Filistin'deki seçimleri kazanması sonrasında, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül dahil AKP yetkilileri "siyasi parti temsilcisi sıfatıyla" (görüşmenin, Türkiye Cumhuriyeti devletini temsilen yapılmadığı ima ediliyor) Şam'da ikamet eden Hamas lideri Halid Meşal'le Şubat ayında Ankara'da görüştüler.

Bu görüşme, hem İsrail'den hem ABD'den gelen sert eleştirilere yol açtı. Ancak Mayıs ayı geldiğinde, yeni İsrail Dışişleri Bakanı Tzipi Livni, ilk resmî yurtdışı gezisinde Türkiye'yi ziyaret ediyor ve "Türk-İsrail ilişkileri açısından, Hamas ziyareti meselesi kapanmıştır" diyordu.

102- "Wikileaks", Wilson

İsrail sık sık Türkiye'nin taşkınlıklarını ya da siyaseten utandırıcı olan hakaretlerini görmezden gelmek durumunda kalıyor. Buradaki İsrail Baş Müsteşarı (İsrail'in Ankara Büyükelçiliği'nin iki numarası kastediliyor) bize, İsrail'in, ilişkinin bu yönünü kabullendiğini ve bunun ne anlama geldiğini gördüğünü söyledi: Türk siyasetçileri içerideki izleyicilere oynuyorlar. İsraili diplomat şunu da ekledi: “onlar bağırıp çağırıyorlar ve biz de onları affetmeyi tercih edip yaptıklarını görmezden geliyoruz. Önemli olan bu ilişkiyi elimizden geldiğince iyi bir şekilde sürdürebilmek.”

Sedat Önal, İsrail'le ilişkiyi Türkiye'nin Ortadoğu politikasının “iki temel direğinden biri” olarak tanımladı. Ortadoğu'daki olaylar “ilişkilerimizin ilerleme hızını etkilese bile, temelini etkileyemez.” Önal, İsrail'de ve Filistin topraklarında yaşanan olaylara tepki olarak ateşli bir söylem kullanıldığında sürekli “hasar kontrolü” yapmak zorunda kaldıklarını bize özel olarak itiraf etti ama Ankara'daki hiçbir hükümetin Türkiye ile İsrail'i birbirine bağlayan ikili bağları tek taraflı olarak tersine çeviremeyeceğini vurguladı.

8.6 İKİLİ İŞ İLİŞKİLERİ ANAHTAR ROL OYNUYOR¹⁰³

1990'lardan itibaren savunma alanındaki ticarete yaşanan keskin artış, ikili iktisadî ilişkinin yeni işbirliği seviyelerine taşınmasında büyük rol oynadı. İlişkilerin ısınmaya başlamasından önce, ikili ticaret genelde Türkiye'ye teknoloji ve sanayi ürünleri ihraç ederken, tarımsal ürünler ve hammadde ithal eden İsrail lehine olacak şekilde dengesizdi. Ancak iki ülkenin iş sektörleri arasında kurulan güçlü bağların kendi kendini ayakta tutabilen tabiatı, Türkiye ile İsrail arasındaki ticaret hacminin savunma alanı dışında da artmasına yol açtı ve son yıllarda, ticaret dengesi dramatik biçimde Türkiye lehine değişti. İkili ticaret hem 2005'te hem 2006'da, 1990'dan bu yana yirmi katlık bir artışla, iki milyar doların üstüne çıktı; Türk ihraç ürünleri İsrail'den yapılan ithalatı neredeyse ikiye bir oranında katladı. İsrail'den ithal edilen malların Türkiye'nin İsrail'e ihraç ettiklerinden üçte bir oranında daha fazla olduğu 1990 rakamlarıyla kıyaslandığında, dramatik bir dönüşüm gerçekleşti.

103- "Wikileaks", Wilson

İktisadî ilişkinin gelişmeye devam etmesi bekleniyor. 2006'da 400 bin civarında İsraili turist (rekor bir sayı) Türkiye'yi ziyaret ederken, Türk iş dünyasının İsrail'e (potansiyel olarak da Gazze'ye) olan ilgisi artmaya devam etti. Aralık 2006'da, iki ülke Türkiye'den İsrail'e Akdeniz'in altından petrol, doğal gaz, su ve elektrik taşıyacak boru hatları inşa edilmesi konusunda hırslı bir mutabakat zaptı imzaladılar. (bu proje ilk olarak, Başbakan Erdoğan'ın Mayıs 2005'teki İsrail ziyaretinde gündeme geldi ve "Ceyhan'la İsrail'in Aşkelon Limanı arasında, petrol, doğal gaz, su, fiber optik kablo ve elektrik hattı taşıyacak bir borular demeti" olarak tarif edildi. Söz konusu mutabakat zaptını, dönemin enerji ve tabii kaynaklar Bakanı Hilmi Güler İsrail altyapı Bakanı Benyamin Ben Eliezer'le imzaladı.)

Bu projenin iktisadî ve teknolojik gerçekçiliği net olmamakla birlikte, Türkler, Asya'ya ve küresel piyasalara petrol ve doğal gaz taşıyabilecek bu potansiyel kuzey-güney hattına büyük önem veriyorlar. Türk hükümeti yetkilileri, İsrail'le bu hattı sadece iktisadî bir bağ olarak görmediklerini, aynı zamanda, bölgesel kalkınmaya ve Ürdün ile Filistin topraklarını da su ve elektrik alacak şekilde işin içine katmak suretiyle barışa da katkı yapmaya yardımcı olması niyetini taşıdıklarını da dile getirdiler.

Nisan 2006'da Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Filistinli yetkililerle, Gazze Şeridi'ndeki Erez'de sanayi bölgesinin yeniden açılması hedefiyle bir mutabakat zaptı imzaladı. Filistin Yönetimi'nin istikbâli konusunda hâlihazırdaki siyasi belirsizliğe rağmen, Türk yetkililer projeye ve sanayi parkının yeniden düzenlenmesine yardımcı olmak için sözünü verdikleri beş milyon dolarlık bağış taahhüdüne sadıklar.

8.7 KURALINA UYGUN: FIRTINA, GEÇİCİ BİR SÜKÛNET, SONRA HAFİF RÛZGAR¹⁰⁴

2006 yazında Lübnan'da yaşanan olaylar ikili ilişkilerde zor bir dönem başlattı. (Amerikalı diplomatın "olaylar" diye azımsadığı hadisenin, Arapça Harb-i Temmuz olarak tarihe geçen 2006 İsrail-Hizbullah Savaşı olduğunu hatırlatalım.

104- "Wikileaks", Wilson

Otuz dört gün süren bu savaş, esas olarak Hizbullah güçleriyle İsrail ordusu arasında, 12 Temmuz 2006'da başlayan ve 8 Eylül 2006'da İsrail'in Lübnan'ı denizden ablukaya almaya son vermesiyle biten bir çatışmalar dizisiydi. Hizbullah'ın İsrail sınırından içeri roket saldırısıyla başlayan savaşta, çoğu Lübnanlı sivil olmak üzere 1200 kişi öldü, bir milyon Lübnanlı ile beş yüz bine yakın İsraili de yerlerinden edildi.)

İsrail'in Lübnan'a yönelik hava saldırıları ardından, Türk kamuoyunun hissiyatı keskin biçimde İsrail karşıtı bir hal aldı. AKP yetkilileri de, beklenene uygun olarak, İsrail'in eylemlerini kınadılar. Özellikle parlamenterler, eleştirel bir tutum izledi. Yazdan önce ikili parlamento dostluk grubuna üye olan 293 parlamenterden 256'sı, Eylül geldiğinde, istifa etmişti. Vahit Kirişçi grubun başkanlığını sürdürmeye karar vermesi sonrasındaki beş ayın kendisi için kolay olmadığını, seçim bölgesindeki birçok seçmenin (hatta arkadaşlarının) onun bu kararıyla ilgili memnuniyetsizliklerini bildirdiklerini söyledi; isimsiz tehditler aldığı da ilave etti. Yerinde kalmıştı çünkü, kendi deyişiyle, "biz (akp) bir ülkeyi yönetiyoruz. Bu bizim sorumluluğumuz, olup biteni görmezden gelemeyiz ama dış politikada gerçekçi olmak zorundayız ve önemli bir bölgesel aktör olarak, ilişkiyi sürdürmemiz gerekir."

Başbakan Ehud Olmert'in 2006 sonbaharında Türkiye'ye yapması beklenen ziyaret (Erdoğan'ın 2005'teki İsrail gezisinin iade-i ziyareti), İsraililerin kesin tarih talep etmesine rağmen, Türkler tarafında sürekli olarak ertelendi. Türk Genelkurmayı Ağustos 2006'da güvenilir Deniz Kızı Tatbikatı'nı "bölgedeki güncel gelişmeleri ve doğu Akdeniz'deki tahliyeleri" gerekçe göstererek 2007'ye ertelemeye karar verdi. Yine de, Aralık 2006'da Genelkurmay ikinci Başkanı Ergin Saygun, İsrail'de oradaki muadiliyle birlikte üst düzey savunma görüşmeleri yapıyordu. Başbakan Olmert'in Ankara ziyareti için de 15 Şubat tarih verildi¹⁰⁵.

105- "Wikileaks", Wilson

Dışışleri Müsteşarları yıllık siyasi istişareler için 7 Şubatta buluşacaklar ve Ticaret Bakanı Kürşad Tüzmen, Mart başında ikili karma ekonomik Konseyin yıllık toplantısına katılacak heyete başkanlık edecek.

Son olarak, Türk hükümeti yetkilileri bize Erdoğan'ın da bu baharda, Mayısstaki cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde, Gazze ve batı şeria'yla birlikte İsrail'i ziyaret edebileceğini söylüyorlar. Ve referansa'da (bu belge telgraf metninde yer almıyor) bildirildiği üzere, Türk hükümeti Olmert ile Filistin yönetimi Başkanı Mahmud Abbas ve Dışışleri Bakanı Condoleezza Rice arasında muhtemel bir görüşmeyi kolaylaştırmak üzere yardımda bulunmayı teklif etti. Kısacası, pragmatik ilişki rayına girdi. (15) yorum: Türk-İsrail bağları, bütün ilişkiler gibi, hem her iki taraf arasında hem de bazen her bir tarafın kendi öncelikleri arasında bir ölçüde taviz vermesini gerektiriyor. Kabul etmek gerekir ki, İsrail çoğu zaman Türklerin taşkınlığı karşısında, yutkunmak ve cesur bir çehreyle karşılık vermek zorunda kalıyor. Ve yanlış bir adımın bütün bir ilişkiyi geriye götürme olasılığı konusundaki hata marjı çok dar olabiliyor. Mesela, İsrail Baş Müsteşarı bir süre önce el-al'ın (İsrail hava yolları) Tel Aviv-İstanbul seferlerini kaldırmasının ilişkiye yapacağı etki ve Türk yetkililerin tamamen ticarî olan bu karardan başka sonuçlar çıkarması olasılığı konusunda endişeleniyordu.

30 Ocakta, İsrail havayollarının Marttan itibaren İstanbul'daki faaliyetine son vereceği açıklandıktan sonra, Türk hükümeti bu kararla ilgili kaygılarını bildirdi ama bunun ilişkiler üzerinde uzun dönemli bir etkisi olup olmayacağını zaman gösterecek. Ancak, eğer geçmişteki tecrübeler bize rehberlik edecekse, siyasetçiler ne yaparlarsa yapsınlar ya da ne söylerlerse söylesinler, sonuçta ilişki iki ülkenin de yararına olacak şekilde derinleşmeye devam edecektir.

8.8 SORUNLAR ERDOĞAN'DAN KAYNAKLANIYOR¹⁰⁶

Türkiye-İsrail ilişkilerinin iniş çıkışlarını inceleyen yukarıdaki telgraf, son cümlesinde de görüldüğü üzere, "ne olursa olsun ilişkiler ayakta durur" tezini işliyor.

106- "Wikileaks", Wilson

Ancak bu tezi, bugünlerde savunmak hayli zordur. Öte yandan, ilişkilerin “karamsar” bir havaya girmesi, sadece Ocak 2009’daki Davos Krizi ya da 2010 yazından beri devam eden Mavi Marmara Krizi gibi somut olayların değil, bazen Türkiye ile İsrail arasında karşılıklı güvensizliği besleyen önyargıların da sonucu olabiliyor.

Yukarıdaki telgraftan iki buçuk yıl sonra, ABD’nin Ankara Büyükelçisi James Jeffrey¹⁰⁷ tarafından 27 Ekim 2009’da Washington’a gönderilen “kişiyeye özel” ibareli ve “İsrail Büyükelçisi problemlerinin izini Erdoğan’a kadar sürüyor” başlıklı kısa kriptoyu, bu hissiyata yaptığı vurgu nedeniyle aynen yayımlıyoruz.

26 Ekimde İsrail Büyükelçisi Gabi Levi, Büyükelçi’ye (Jeffrey kendini kastediyor) yaptığı ziyarette, ülkesinin Türkiye’yle ikili ilişkilerinde son dönemde yaşanan kötüleşmeyle ilgili kaygılarını ve bu kötüleşmenin münhasıran Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’a bağlanabileceği konusundaki kesin kanaatini ilettiler. Levi, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu’nun kendisine Türkiye’yi ziyaret eden çek Dışişleri Bakanı aracılığıyla “durumlar daha iyi olacak” diye bir mesaj iletildiğini söyledi. Levi ayrıca, dışişleri Müsteşarı Feridun Sinirlioğlu, Türk parlamentosu dışişleri komisyonu Başkanı Murat Mercan gibi üst düzey kamu görevlilerinden de Erdoğan’ın İsrail’e yönelik sert eleştirilerine sessizce dayanmasını tavsiye eden mesajlar aldığını belirtti.

Mercan, Erdoğan’ın çok kereler Gazze’deki insanî duruma ilişkin öfkeli sözler söylemesinin sadece “iç siyasi tüketim için” olduğunu öne sürmüştü. Levi, Erdoğan’ın husumetinde siyasi hesapların motive edici olduğu fikrine itibar etmedi ve Başbakan’ın İsrail’e yönelik sert çıkışlarının seçimlerde Partisine bir puan bile kazandırmadığını öne sürdü. Levi, Erdoğan’ın sertliğini, daha ziyade, çok derine nüfuz etmiş bir hissiyata bağlıyordu: “o bir köktendinci. Bizden dinî açıdan nefret ediyor” ve bu nefreti de çevresine yayılıyordu. Levi, Türk dış politikasında İsrail-karşıtı bir kayma algısı olduğuna işaret etti; Türk hükümetinin bir süre önce Suriye’yle ilişkilerin düzeyini yükseltmesi ve Arap Birliği’nde gözlemci statüsü almak istemesi de bunun bir parçasıydı.

107- "Wikileaks", James Jeffrey, "ABD'nin Ankara Büyükelçisi" 2009

DOKUZUNCU BÖLÜM: SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

2010 yılında Türkiye-İsrail ilişkilerinin geleceği uluslar arası toplum tarafından yakından izlenmektedir. Gazze'ye yardım filosuna saldırı olayı zaten eski parlak günlerinden oldukça uzak olan İsrail-Türkiye ilişkilerini daha da olumsuzlaştırmıştır. Gazze yardım filosuna İsrail Deniz Kuvvetleri tarafından yapılan saldırı sırasında 9 Türk vatandaşının hayatını kaybetmesi İsrail'e tepkiyi daha da şiddetlendirmiştir. Bu olayın sonucunun, iki ülke ilişkilerinin tarihine baktığımızda en ciddi ve büyük çaplı siyasi bunalım olduğu görülmektedir. Kimileri için kaygı verici, kimileri içinse yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilen bu sürecin daha sağlıklı incelenmesi ve resmin tamamının görülebilmesi, ilişkilerin tarih içerisinde bir bütün olarak ele alınıp değerlendirilmesine bağlıdır.

1990'lı yıllarda altın çağını yaşayan Türkiye-İsrail ittifakı, Arap ülkeleri için her zaman bir tehdit kaynağı olmuş ve İsrail'in o dönemde bu ittifaka Ürdün'ü de dâhil etmesi büyük bir panik yaratmıştır. Türkiye'nin bugünkü tavrının tehdit olmaktan çıkıp Arap ülkelerinde olumlu yankı uyandırmasının ardında da bu tehdit algılaması vardır. İsrail'in bin yıllar öncesine dayanan travmalardan kurduğu devlet ideolojisinin bir korku ve şiddet politikasına dönüştüğünü ve Türkiye'nin jeopolitik ve tarihsel konumunu düşündüğümüzde bu algının yerinde olduğunu idrak etmek güç değildir.

Günümüzde Araplar, Türkiye'nin yüzünü kendilerine çevirdiklerine inanmakta ve buna paralel olarak Türkiye'de "eksen kayması" yaşanıp yaşanmadığı tartışmaları yapılmaktadır. Türkiye-İsrail ilişkilerinin güçlenmesinde en büyük rol ABD ve NATO'nun olmuşsa da özellikle 1990'lı yıllarda Filistin meselesinin etkisini de yadsımamak gerekir. Bu dönemde barış sürecinin barış çabalarının devam etmesi iki ülke ilişkileri üzerinde önemli ölçüde etkili olmuştur. 1990'lı yılların sonunda barış sürecinin çıkmaza girmesi ve El-Aksa intifadasının sona ermesi de Türk-İsrail ilişkilerini büyük oranda etkilemiştir.

AKP iktidarı döneminde Türkiye, Suriye ve İran'la yakınlaşırken genel olarak Arap Dünyası'yla iyi ilişkiler kurma niyetini ortaya koymuştur. Aynı dönemde Avrupa Birliği ile yaşanan olumlu gelişmeler de Türkiye'nin dış politikasındaki kaygılarından sıyrılmasına, Ortadoğu ile ticari, siyasi ve kültürel ilişkilerini geliştirmesine neden olmuştur. Aynı süreçte İsrail'le ilişkilerde yakın stratejik işbirliğinden bölgede ortak dengeli işbirliğine geçilmiştir. Buna karşılık, İsrail'le ekonomik ilişkiler 2008 yılına kadar yükseliş eğilimini korumuştur.

2000'li yıllarda Türkiye-İsrail ilişkileri eski ivmesini kaybederek sorunlu bir döneme girmiştir. İsrail'deki sağcı hükümet barış sürecini sona erdirerek sorunlu bir dönemin başlamasına önayak olmuştur. Buna karşılık ekonomik işbirliği devam etmiştir. 2001 yılında 1,3 milyar dolar olan Türkiye-İsrail ticaret hacmi, 2007 yılına gelindiğinde 4 milyar dolara ulaşmıştır. Öte yandan 2003 yılında yapılan tezkere oylaması Türk-İsrail ilişkilerinde olumsuz sonuçlar yaratmıştır. ABD'nin talimatıyla İsrail Genelkurmay'ının Türk meslektaşlarının kendi uydu sistemlerinden yararlanmasını reddetmesi ve M-60 tanklarının modernizasyonundan vazgeçmesi bu olumsuzluklara verilebilecek en iyi örnekler arasında yer almaktadır.

2006 yılının Temmuz ayında patlak veren Lübnan-İsrail Savaşı (33 Gün Savaşı) Türkiye-İsrail ilişkilerinde yeni siyasi gerginlikler meydana getirdi. Dindar kitlelerden oy alan ve Lübnan-Filistin meselelerinin ortaya koyduğu etkinin farkında olan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye kamuoyunda İslam ve Filistin konularındaki hassasiyeti görmezden gelemeyerek İsrail'i kınayan bir açıklama yapmıştır. Açıklamanın sonucunda iki ülke arasındaki su ve enerji anlaşmalarını da olumsuz etkilenmiştir.

Ancak şunu belirtmekte yarar vardır ki Erdoğan, tepkisini ortaya koyarken bile İsrail'in toprak bütünlüğü ve ABD politikalarını desteklediğini söylemeyi ihmal etmemiştir. Türkiye bir yandan Arap ülkeleriyle ilişkilerini geliştirirken diğer yandan İsrail'le ilişkileri de belirli bir yakınlık seviyesinde tutmak için çaba harcamıştır.

Bu amaçla Türkiye 2007 yılının sonlarında Suriye ile yürütülmesi planlanan barış müzakerelerine arabuluculuk yapmayı teklif etmiştir. İki ülke arasındaki barış müzakerelerini büyük başarıyla yöneten Türkiye, Golan Tepelerinin silahtan arındırılması ve serbest bölge olması konusunda önemli katkılarda bulunmuştur.

Bununla birlikte, barış için arabuluculuk yapan Türkiye, İsrail'in 2008'in son günlerinde Gazze'ye karşı düzenlediği operasyonlarla hayal kırıklığına uğramıştır. Gazze'ye yönelik “Dökme Kurşun Operasyonu”, İsrail'in Türkiye ile ilişkilerinde ciddi bir hasar yaratmıştır. Kamuoyundaki hassasiyetin zirveye çıktığı bu dönemde Başbakan Erdoğan ve AKP, kendilerinden habersiz şekilde başlatıldığını açıkladıkları bu saldırıya siyasi tarihteki en sert tepkileri vermiş; hatta Erdoğan İsrail'in insanlık suçu işlediğini açıklamıştır. Medya baskısı ve yaklaşan yerel seçimlerin etkisinin böyle bir tepkiyi doğurduğuna dair kanaatler çok da yanlış olmamakla birlikte, başbakanın mizacı ve ilişkileri bu noktaya getiren süreç de görmezden gelinmemelidir. İsrail'in Gazze'ye yönelik operasyonları Türkiye-İsrail ilişkilerinin iyice gerilmesine neden olmuştur. Türkiye ve diğer bölge ülkeleri açısından İsrail'in Filistin'deki saldırgan ve yayılmacı politikasının mazur görülmesi mümkün olmamıştır. İsrail'in büyük çaplı sivil kayıp yaratan operasyonunu “terörle mücadele” gerekçesiyle temize çıkarmaya çalışması da Türk kamuoyunu ve hükümetini ikan etmekten ziyade kendisine daha olumsuz bakar hale getirmiştir.

30 Ocak 2009 tarihinde İsviçre'nin Davos kasabasında bulunan toplanan Dünya Ekonomik Forumu sırasında İsrail Devlet Başkanı Şimon Perez ile Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan arasında yaşanan sert tartışmaya tüm dünyanın gözü önünde gerçekleşmiştir. İsrail Cumhurbaşkanı Peres'in, kendisine dönerek azarlar bir ses tonuyla konuşması Başbakan Erdoğan'ı sinirlendirmiştir. Moderatörün Erdoğan'ın sözünü kesmek istemesi Erdoğan'ı İsrail'in “katliamlarından” vazgeçmesi gerektiğini söylemeye ve toplantıyı terk etmeye yöneltmiştir.

Başbakan Erdoğan'ın Davos'taki çıkışı, dünyanın hemen her yerinde olumlu karşılanırken, asıl etkisi Arap Dünyası'nda gerçekleşmiştir. Türkiye'yi uzun yıllar İsrail'in sadık bir ortağı olarak gören Arap ülkelerinin Davos krizi sonrası Erdoğan ve Türkiye'ye karşı olumlu hisleri güçlenmiştir. Erdoğan'ın Davos'taki tepkisi günümüzde bile Arap kamuoyu için umut kaynağı olmaya devam etmektedir.

Ortadoğu'daki tek ve en önemli müttefikini kaybetmek üzere olan İsrail ile ilişkilerin bir sonraki gerginlik noktası ise, “Anadolu Kartalı” adlı askeri tatbikatın

iptal edilmesidir. Tatbikatın uluslararası boyutunu iptal eden Türkiye, İsrail'i de bu tatbikatın dışına itmiştir. Bu olay İsrail tarafından tamamen siyasi bir olay olarak algılanmıştır. Bu durumu doğrulayan Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, yaptığı açıklamada İsrail'in neden tatbikattan dışlandığını anlatırken "Gazze'deki durumun iyileşeceğini, yeniden diplomatik yollara gireceğini umuyoruz.

Türk-İsrail ilişkilerinde de yeni bir atmosfer yaratacak. Ancak mevcut durumda elbette ki bu yaklaşımı, İsrail'in yaklaşımını eleştiriyoruz" dedi.

Başbakan Erdoğan da Anadolu Kartalı Tatbikatı'nın uluslararası bölümünün iptal edilmesi ve sonrasında İsrail ile yaşanan gerginlikle ilgili olarak "her siyasi iktidarın kendi ülkesindeki kamuoyunun yaklaşımlarını, halkının taleplerini göz önünde bulundurma mecburiyeti vardır. Ben halkımın taleplerini bir kenara koyamam; halkımın talebi bu istikamettedir" şeklinde bir açıklama yapmıştır. İsrail'in tümüyle siyasi bir manevra olarak kabul ettiği bu uygulamayı yeterince iyi analiz edememesinin sonucunda Türkiye-İsrail ilişkilerinin ve İsrail'in uluslar arası politik arenadaki durumunun yakın gelecekte daha da kötüleşebileceği değerlendirilmektedir.

Türkiye-İsrail ilişkilerine yönelik en ilginç yorumlardan biri, AKP mensubu bir yöneticiden gelmiştir. AKP'nin Dış İlişkilerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Ömer Çelik, "Türk-İsrail ilişkileri, şu anda birbirine doğru hareket eden iki Formula 1 arabası gibi süratle çarpışmak üzere birbirine doğru ilerliyor" demektedir.

10. KAYNAKÇA

A. BASILI KAYNAKLAR

1. MOHAMMAD, Nourel-Din, Dr., "Değişim Sürecindeki Türkiye", Riad El-Rayyes Books, Lübnan 1997
2. GÜRSON, Poyraz, Dr, "Suriye", Atılım Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2010
3. SÖNMEZOĞLU, Faruk. "İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türk Dış Politikası", Der Yayınları, İstanbul, 2006
4. AHMAD, Hasan Bakr, "Türkiye-Arap İlişkileri, Bugünü ve Geleceği", BAE Stratejik Araştırma Merkezi Yayınları, B.A.E., 2000
5. REDWAN, Waleed, "Türkiye-Suriye Su Meselesi", Halep Yayınları, Suriye, 2004,
6. MUAWAD, Jalal Abdallah, "Türkiye'de Karar "Yapıcıları", Arap Birliği Araştırma Merkezi, Lübnan, 1998
7. KEYLANY, Haisam, "Türkiye ve Araplar", BAE Stratejik Araştırma Merkezi Yayınları, B.A.E., 1996
8. MAKHLOUF, Suleiman, "Türkiye'de Askeri Kurumlar", Havran Yayınları, Suriye, 2001
9. GÜL, Abdullah, "Yeni Yüzyılda Türk Dış Politikasının Ufukları", İstanbul, 2007, T.C. Dışişleri Bakanlığı Yayını

B. ELEKTRONİK KAYNAKLAR

1. www.ibp.gov.tr/pg/section-pg-ulke.cfm?id=İsrail
2. hurriyet.com.tr/2002/08/06
3. www.skyturk.net/turk-tanki-m60-iliskileri-onariyor/
4. arşiv.zaman.com.tr/2002/10/18/pdetay.htm
5. www.imedya.com (23.12.2004)
6. www.tercuman.com.tr (22.2.2006)
7. www.açikistihbarat.com (23.11.2004)
8. <http://www.habervakti.com/?id=3731&page=articles>
9. <http://www.adnantanriverdi.com/index.php/siyaset-konulari/dis-siyaset/Filistin->

- dosyasi/244-anadolu-kartali-hava-tatbikati-Krizi-22-Ekim-2009.html
10. <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/shownew.aspx?id=9709592>
 11. <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=879583>
 12. http://www.mesajhaber.com/haber.php?haber_id=8363
 13. www.odatv.com/n.php?n=dogan-ve-kirlangici-unuttular
 14. www.aksiyon.com.tr/.../haber-1546-26-turk-israil-anlasmasin-in-bilinmeyenleri.html
 15. www.circassiancenter.com/cc-turkiye/.../0407-turkiyenin-4.htm
 16. www.zaman.com.tr/yazar.do?yazino=-80581
 17. www.turktoresisi.com/viewtopic.php?f=39&t=6253
 18. www.haber10.com/haber/250499/
 19. arsiv.yenimesaj.com.tr/index.php?haberno=5019066&tarikh...12...
 20. http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1512:tuerkiye-srail-likileri-dibe-vurdu&catid=168:ortadogu-analizler
 21. www.frmtr.com › Gündem › Türkiye'ye Sahip Çık
 22. www.akademikozgurluk.com/son-donem-turkiye-israil-iliskileri.html
 23. www.dha.com.tr/israildekiyanginsondurmeucarklariturkiyeyedonuyo
 24. Taraf gazetesi 51912011 " Wikileaks belgelerindeki Türkiye-İsrail ilişkilerinin"
 25. " Wikileak" , Ross Wilson," ABD'nin Ankara Büyükelçi "2007
 26. " Wikileaks" , James Jeffrey , " ABD'nin Ankara Büyükelçi "2009

ÖZET

1993 Yılından Sonra Türkiye-İsrail Askeri İlişkileri

Bashar BELAL

Uluslararası İlişkiler Bölümü

Danışman: Dr.Poyraz GÜRSON

Nisan 2012, Ankara

Türkiye-İsrail ilişkileri İsrail devletinin kuruluşundan bu yana inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. 1990'lı yıllarda Orta Doğu'daki en güçlü ittifaklardan birine dönüşen Türkiye-İsrail ilişkileri, 2000'li yıllarda kötüleşmeye başlamış olup bu kötüleşme günümüzde de devam etmektedir.

Türkiye-İsrail ilişkilerinin en güçlü yönlerinden biri askeri ilişkiler olmuştur. 1990'lı yıllarda yoğun bir modernizasyon sürecine giren Türk ordusu, İsrail'in teknolojik olanaklarından önemli ölçüde yararlanmıştır. İsrail, Türk ordusuna modernizasyon konusunda gerekli hizmeti verip Türk ordusuna çeşitli silah türleri vermiştir. Bu arada savunma sanayi alanında çok sayıda ortak proje gerçekleştirmiş ve ortak askeri tatbikatlar yapılmıştır. Ayrıca güvenlik ve istihbarat konularında Türk ve İsrail orduları iş birliği yapmıştır.

ABD tarafından desteklenen Türkiye_İsrail ilişkileri, 1993-1999 yılları arasında her üç tarafın bölgedeki çıkarlarına hizmet etmeyi amaçlamaktaydı. 2000'li yıllarda ise Türkiye ile Arap ülkeleri arasındaki ilişkiler yakınlaşma anlamında yeniden şekillenerek pekiştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İsrail, Türkiye, askeri ilişkiler, modernizasyon, Arap dünyası

ABSTRACT

Military Relations Between Israel and Turkey After 1993

Bashar BELAL

Department of International Relations

Advisor: Dr.Poyraz GÜRSON

April 2012, Ankara

Turkish-Israeli relations continued with ups and downs since the establishment of the state of Israel. While the Turkish-Israeli relations became one of the strongest alliances in the world in the 1990's, started to deteriorate in the 2000's and this deterioration is still going on.

One of the strongest aspects of the Turkish-Israeli relations has been the military relations. Turkish Armed Forces which went under an intensive modernization process in the 1990's, considerably benefited from the technological opportunities of Israel. Israel has given the necessary service to the modernization of the Turkish Armed Forces and provided the Turkish Armed Forces with a wide variety of weapons. Many joint projects have been realized and joint military drills have been conducted. Besides these, Turkish and Israeli armed forces cooperated on security and intelligence issues.

The Turkish- Israeli relations supported by the United States of America aimed between 1993-1999 at serving the mutual interests of the three parties in the region. While the years 2000 and after witnessed the reshaping ,reinforcing and reapproaching in the relations between Turkey and the Arab countries..

Key Words: Israel, Turkey, military relations, modernization, Arab world

